

BELÉNYESYNÉ SÁROSI EDIT

RÉGÉSZETI KUTATÁSOK A KÖZÉPKORI BUDA
SZENTPÉTERMÁRTÍR KÜLVÁROSÁBAN*Garády Sándor kutatásai 1940–42. I.*

Garády Sándor régészeti munkával 1931-től került közelebbi kapcsolatba, ettől kezdve kutatásait a Fővárosi Ásatási és Régészeti Intézet keretein belül végezte, a polgármesteri hivatal XI. ügyosztályának megbízásából. Budapest területén úttörő jellegű munkába kezdett, a korabeli városi építkezéseket kihasználva, hivatalos felhatalmazással tett régészeti megfigyeléseket. Személyében a budapesti városi régészeti kutatások egyik elindítóját tisztelhetjük. Különösképpen értékelnünk kell erőfeszítéseit, ha figyelembe vesszük, az 1940-es évek elején Garády Sándor már nem volt fiatal.¹ Korát meghazudtoló lelkesedéssel és energiával figyelte a sorra kerülő építkezéseket, és próbálta minél jobban kiaknázni az ebből adódó lehetőségeket. Valószínűleg neki jutott először eszébe az, hogy a város bizonyos részeit egyfajta „védetség” alá kellene vonni, azaz jelentősebb építkezések elkezdése előtt az építetők kötelesek legyenek ezt a polgármesteri hivatalnak, illetve a múzeumnak bejelenteni, hogy a múlt értékei ne menjenek veszendőbe.² Munkáját rendkívüli, mérnöki precizitás jellemezte, a kor elvárásait messze meghaladó színvonalon dokumentálta ásatásait, és az előkerült leletanyagot is igyekezett minél teljesebb állapotában felmérni és a múzeum számára beletárolni.

A Vízivárosban 1940 és 1942 között 11 telken volt lehetősége ásatást folytatni.³ Eredményeiről több publikáció megjelent, illetve az elvégzett munkáról havon-

ta beszámolókat írt a megbízó szervnek, a polgármesteri hivatalnak.⁴ 1941-től a Gerevich László által irányított Középkori Köemléktár és Középkori Ásatási Osztály munkatársa lett. 1944-ben, Budapest ostromakor veszítette életét. Mivel kutatásait, ásatásainak feldolgozását nem fejezhette be, eredményei kis kivétellel publikálatlanok.⁵ A Vízivárosban azóta sok helyen végeztek leletmentő ásatásokat, melyek fontos adalékokkal szolgáltak a középkori városrész topográfiajához, de az egykori utcaszerkezetről, beépítettségéről, vagy háztípusokról összefüggő képet egyelőre nem alkothatunk.⁶

Jelen tanulmány tárgya Garády Sándornak 1940 és 1942 között, a budai Víziváros és a középkori Szentpétermártír városrész területén végzett ásatásaiból előkerült középkori objektumok és leletanyagok feldolgozása,⁷ a kutatások mai értelemben vett tudományos szintű és igényű dokumentációjának elkészítése. A dolgozat elsődleges célja tehát az adatközlés, egyfajta alapmunkának készült a további, mélyebb részletkutatások számára.

⁴Garády műveinek legteljesebb jegyzéke: GYURICZA 1991. Iktatószámmal és iktatószám nélkül több beszámolót, jelentést lehet a Budapesti Történeti Múzeum Adattárában találni a különböző helyeken publikált cikkeken kívül.

⁵Az ő publikációin (GARÁDY 1932-33; GARÁDY 1934; GARÁDY 1936; GARÁDY 1941; GARÁDY 1943a; GARÁDY 1943b; GARÁDY 1945, illetve GARÁDY 1998) kívül feldolgozásra került még a területről előkerült üvegleletek jelentős része (vö. H. GYURKY 1985), és a Csalogány u. 3/d telken előkerült kályhacsempe-leletgyűjtés (HOLL 1993), néhány tárgyat közöl HOLL 1963 és BRAUNSCHWEIG 1991.

⁶VÉGH 1996. 329.

⁷Jelen tanulmány az ELTE BTK régészet szakán az 1999/2000-es tanévben megvédett hasonló című szakdolgozat rövidített és némiképp átdolgozott változata. Itt szeretnék köszönetet mondani Kubinyi András professzornak a dolgozat elkészítéséhez nyújtott segítségéért. A hagyaték a Budapesti Történeti Múzeumban található, a feldolgozásra Végh András adott lehetőséget. Neki, illetve a Budapesti Történeti Múzeum valamennyi munkatársának ezúton is szeretném megköszönni a támogatásukat. Külön köszönet Kuczogi Zsuzsannának és Belényes Károlynak az illusztráció elkészítéséhez nyújtott segítségért. A Garády-féle ásatásokból származó jelentős római kori emlékművek feldolgozását Kérdő Katalin végzi.

¹1871-ben született.

²Egy bejelentés nélkül elkezdett építkezés (Csalogány u. 41.) tapasztalataiból okulva terjesztette elő: „... nagyon kívánatos lenne, ha az illetékes mérnöki hivatal gondoskodnék arról, hogy a Vízivárosnak ezen a részén az új építkezésekről még az építkezés, helyesebben az alapítás megkezdése előtt értesítést kapjunk és az építő vállalat is utasíttassék, hogy a Régészeti és Ásatási Intézet kiküldötteinak a kezére járjon. ...” (BTM Adattár, Iktatószám nélkül, 1941. márc. 28-án kelt beadványa)

³Kutatott ezen kívül többek között a Tabánban, a Bugát urcában, a Bástya utcában, a Rudas fürdőnél, a Szép Juhászné vendéglőnél, illetve nevéhez kapcsolható a Városház és környékének tervszerű vizsgálata. Ezen kívül a budaszentlőrinci pálos kolostorban, a békásmegyeri templomromnál, Óbudán a fehéregyházi romoknál ástott, ő publikálta a csúcshegyi honfoglalás kori leleteket. Végül az ő nevéhez kapcsolható a nyéki vadász kastély pontos lokalizálása, ő végezte az első kutatásokat is a helyszínen.

A FELDOLGOZÁS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI, LEHETŐSÉGEI

Garády ásatásaira minden esetben építkezések alkalmával került sor. Ezek a munkálatok részét képezték annak a folyamatnak, mely során a Víziváros út-és utcarendszerét jelentősen átalakították, a „modern” város igényeihez igazították.

Az kutatás a Csalogány utca 7. sz. telken végzett leletmentéstől eltekintve valószínűleg sohasem terjedt ki a beépítendő terület egészére, mai fogalmakkal inkább kutatóárkos megfigyeléseknek lehetne nevezni őket. Erre az adott alkalmat, hogy a munkálatok a mai léptékekkel mérve lassan, kézi erővel folytak, azaz az alapárkokat kubikusok ásták ki. Így sem volt könnyű dolga Garádynak, mivel többször előfordult, hogy egyszerre több helyen is folyt építkezés, a régészeti megfigyelést pedig gyakorlatilag ő egymaga végezte, illetve megbízott emberek (leghűségesebb társa Bagyura János volt) segítségével követte a munkálatokat. Még ez sem volt azonban mindig elegendő, Garády többször említést tesz naplójában és jelentéseiben arról, hogy a munka gyors üteme miatt (néha 200 munkás is dolgozott egy építkezésen) nem volt lehetősége bizonyos dolgokat megfigyelni. Garády jelentőségét módszertanában láthatjuk, ásatásain a minél pontosabb dokumentációra törekedett és az előkerült anyag minél teljesebb gyűjtésére.

Mivel az feltárásokról közvetlen, érdemi információit sajnos már senki nem tud adni, a munka kezdetén szükségesnek látszott a kutatásokról rendelkezésre álló forrásanyag összegyűjtése és alapos tanulmányozása. A kései feldolgozás alapjául a korban igen modernnek számító, rendszeresen vezetett, de kissé nehezen használható *ásatási napló* szolgált.⁸ Ezt a helyszínen készített *fényképfelvételek* egészítik ki.⁹ Garády munkaszeretetét, precizitását jellemzi a gondosan beletárolt leletanyag is. Külön figyelmet érdemel a *leltárkönyv*, melyben a leletek leírását majd minden esetben színes (!) rajzok illusztrálják.

Mindezek alapján azonban az ásatások menete, az előkerült objektumok és a leletanyag értelmezése csak részben lehetséges, ezért szükségesnek látszott a Víziváros történetére,¹⁰ beépítettségére,¹¹ és az újabb régészeti kutatásokra vonatkozó szakirodalom,¹² illetve térképes anyag összegyűjtése.

A tényleges munka első fázisában célszerűnek látszott az egyes ásatási helyszínekre vonatkozó információk összegyűjtése, vagyis a kéziratot ásatási napló valamilyen formában történő kiértékelése, feldolgozása. Ez bizonyult a legnehezebb feladatnak, ez a dokumentum ugyanis nem más, mint a Garády saját használatára papírra vetett megjegyzéseinek, napi érdekű információinak, szabadkézzel készített rajzainak (vagy talán inkább „skiccek”) folyama, melyben igen nehéz eligazodni. A bejegyzések időrendi sorrendben követik ugyan egymást, de mivel Garádynak sokszor egyszerre több ásatása is folyt, így az egyes ásatási helyszínekre vonatkozó információk keverednek, főleg akkor, ha a rajz, vagy megjegyzés mellé nem került oda a helyszín neve. Így érdemesnek látszott a naplót *számítógépes adatbevitel* formájában feldolgozni. Ez azonban többet jelentett a napló egyszerű kijegyzetelésénél. Az „új” dokumentum az egyes ásatási helyszínekre lebontva, időrendi sorrendben (az egyes napok naplóbéli helyét pontosan feltüntetve¹³), Garády Sándor összes saját megjegyzését tartalmazza,¹⁴ illetve a különböző objektumokról (általában falakról, szemét-és pöcegödörökről, kutakról) készített rajzok értelmezését, értékelését. Így egy olyan praktikus, gyorsan és könnyen használható „modern napló”-hoz jutottunk, mely Garády eredeti rajzai nélkül ugyan nem nevezhető teljesnek, de talán a későbbi, vagy más szempontú kutatások számára is kiindulási alapként szolgálhat majd.¹⁵

Garády naplójával kapcsolatban azonban – éppen jellegéből adódóan – több súlyos, sokszor feloldhatatlan problémával találja magát szembe a kései kutató: sajnos az egyes helyszíneken talált objektumok pontos elhelyezése, térképre vitele csak a legritkább esetekben képzelhető el,¹⁶ általában csak annyit lehet megállapítani, hogy az objektum a telek mely részén került elő. Ugyanis nemcsak az égtájak vannak a rajzokon néha megcserélve,¹⁷ de az is nagyon gyakori, hogy Garády nem stabil, „fix” helyektől mért, hanem például a „drótkerítéstől” aminek a helyét ma már nem lehet meghatározni, sőt az is előfordult, hogy egy

⁸ Az eredeti naplókat a BTM Adattárában őrzik. Ltsz.: H 170-79 - H 173-79

⁹ A fotók a BTM Fotótárában találhatóak.

¹⁰ A legfontosabbak: KUBINYI 1964; KUBINYI 1973; és Végh Ph.D. dolg.

¹¹ Itt elsősorban a térképes emlékek jöhetnek szóba: Matthey térképe 1745- 50 k., az ún. Zaiger- felmérés (NAGY, 1964), illetve a későbbiek szempontjából fontos szerepet kapott az 1914- es állapotokat tükröző 1: 720 arányú és a mai állapotokat bemutató 1: 1000-es térképe.

¹² A legfontosabbak: GYÜRKY 1967; GYÜRKY 1971; KUBINYI 1965; GEREVICH 1971; KUBINYI 1973; A KÖZÉPKORI 1992; VÉGH 1994; VÉGH 1997; VÉGH 1998; VÉGH Ph.D. dolg.

¹³ pl. G / IX 54a, 54b esetében G= Garády IX= a napló sorszáma, 54a és 54b = az oldal sorszáma, a= bal oldal, b= jobb oldala az adott naplólapnak - egyébként maga Garády is ebben a rendszerben hivatkozott saját korábbi bejegyzéseire

¹⁴ A kivonatban ezt dőlt betűvel jelöltem.

¹⁵ Nemcsak az egyes bejegyzések helyét lehet gyorsan megtalálni, de Garády sajátos írásképeinek értelmezésével sem kell többet vesződni.

¹⁶ A publikált Csalogány u. 7. alatti összeíró rajzon kívül Garády térképre vitte a Csalogány u. 3/a, 3/c és 3/d sz. telkeken talált falmaradványokat, illetve több metszetet kiserkesztett - ez eddig még nem került közlésre (vö. 17., 23., 24. képek).

¹⁷ pl. Csalogány u. 26. (G/X 59a)

bizonyos távolságot többször megmérte, és eltérő eredményre jutott (sajnos azt nem tüntette fel, melyik a helyes), sőt, néha „elfelejtett” távolságokat megadni. Előfordult az is, hogy az épülő ház, vagy a már lebontott ház valamely (alap)falától mért. Ezért nagy a jelentősége az 1914-ben és 1937-ben készült részletes várostérképeknek (3. kép). Az 1900-as évek elején ugyanis több fontos változás történt a Víziváros utcaszerkezetében. Tervbe vették az utcák kibővítését, szélesítését, így az újonnan épült házak utcafrontja több méterrel az eddigi telkek belseje felé tolódott.¹⁸ A már említett 1914-es térkép feltünteti a régi utcaszerkezetet, és a tervezett változtatásokat, így jó szolgálattal tett Garády rajzainak értelmezésekor.

Gyakran előfordulnak különféle gödrök, kutatógödrök, alapárkok a feljegyzésekben, melyekből a legkülönbözőbb korú anyag került elő. A munka során az derült ki, hogy ezeknek csak egy része volt személgödör, jelentős hányaduk a mai értelemben vett *kutatószonda*. Külön feladat, probléma volt az egyes korszakok objektumainak, főleg a felmenő falak és kőből készült fal-alapok elkülönítése. Ezt Garády sem mindig tudta megoldani, így gyakori, hogy a falak rajzai mellé semmit, vagy kérdőjeles meghatározást írt. Előfordul az is, hogy egyszer falként, máskor falalapként hivatkozik bizonyos részletekre. Szerencsés esetben azonban megadta, hogy az adott falszakasz teteje milyen mélyen jelentkezett (mivel nem voltak még komolyabb műszerei, ezért csak az akkori „járdaszint”, vagy „utcaszint”-től való mélységet adta meg). A modern ásatások mélységi adataival való összevetéssel a datálás problémája esetenként megoldhatónak látszik. A napló jelentősége még egy téren óriási: tartalmazza ugyanis azon faragott kövek – egy feliratos sírkőtöredék, szenteltvíztartó töredék stb. – rajzait (legtöbbször pontos méretekkel), melyek azóta elkalódtak, így ebben a formában ezek is a kutatás rendelkezésére állnak.

Az ásatási naplót a helyszínen készített fényképfelvételek egészítik ki. Ezek a napló adatait jól kiegészítik, sőt, néhol a naplóban meg nem jelenő információkat is tartalmaznak. Sajnos azonban több helyszínen nem készült, vagy nem maradt fotódokumentáció, ami nehezíti a telken előkerült objektumok értékelését.

Miután az egyes ásatások menete tisztázódott, meg lehetett kísérelni az egyes telkeken előkerült leletanyagok feldolgozását, a napló által említett objektumokhoz rendelését és értékelését. A teljes anyagot még Garády Sándor leltározta be a múzeum számára. Mivel itt a bejelentés ideje óta többször történt selejtezés, így a pontos és szép leltárkönyvnek nagy szerepe van, mert a kiselejtezett leletanyag milyen-

ségéről¹⁹ és mennyiségéről,²⁰ illetve azon bejelentőzött tételek (főleg csont, vas, néha üveg) eredeti állapotáról, funkciójáról, tartalmaz alapinformációkat, melyek az adott tárgy mai állapotát tekintve nem lennének lehetségesek. Olyan leletek is előfordulnak a leltárkönyvben, melyek szerepelnek a naplóban, le vannak rajzolva, de semmi más adat nem maradt róluk fenn.

Munkám során a forrás-és leletanyag értékelését telkenként végeztem el. Az egyes ásatási helyszínekről rendelkezésre álló dokumentáció bemutatása után ismertetem a telkeken talált objektumokat. Garády naplójában a bejegyzések mellett nagyon sok vázlat található, ezek értelmezése a rajzok nélkül nem teljes. Így szükségesnek látszott Garády eredeti rajzainak valamilyen formában való közlése. Mivel az eredeti vázlatok ceruzával készültek, sokszor elmosódtak, nemigen fénymásolhatóak, vagy szkennelhetőek, méretarányos kiserkesztésük pedig az adatok hiányossága miatt nem lehetséges. Ugyanezért nem szerkeszthetőek fel modern térképre sem. Ezért a rajzok eredeti állapotukban kerültek átmásolásra, pauszpapír segítségével. Így torzultak Garády rajzai a legkevésbé, és így láthatóak legjobban a problémák is. Ezután következik a bejelentőzött leletanyag közlése. Mivel a leletek csak igen ritkán datálhatóak a dokumentáció alapján, elhelyezésük más, főleg modern ásatások hiteles rétegeiből előkerült anyaga alapján történt, lehetőség szerint a Vízivároshoz közel eső területekről, elsősorban a budai és Buda környéki anyagból. Az értékelő részhez praktikusnak látszott csatolni Garády Sándor kéziratos naplójából készített kivonatot, hogy a felhozott adatok egyértelmű bizonyítást nyerjenek (lásd „Függelék” c. fejezet), illetve a napló eredeti rajzainak egy részét.²¹

A Garády-hagyaték mai értelemben vett tudományos szintű és igényű publikációnak korántsem nevezhető. Ez azonban nem Garády hibája, hiszen a feldolgozás alapjául szolgáló jegyzetek saját használatra készültek, a kor elvárásainak és technikai lehetőségeinek megfelelően. Így a feldolgozó munka legnagyobb módszertani feladata az volt, hogy ezt a számunkra töredékes anyagot a modern kutatások eredményeivel összevetve és kiegészítve a mai tudományos színvonalú publikációk szintjére emelje, dolgozza át. Remélhetőleg általa árnyaltabb képet kapunk a középkori Buda legfontosabb suburbiumának helyrajzáról és anyagi műveltségéről.

¹⁸ Pl. kiselejtezésre került egy vörösrre égett anyagú, fehér engobal bevont cserépdarab, mely a rajz szerint kétséget kizáróan egy lepárlókészület alsó részéhez tartozott. (Ltsz. Cs 58)

¹⁹ A bejelentőzött kb. 1300 tételből kb. 200-300 tétel.

²¹ Az újraserkesztett napló tartalmazza ugyan a telkekre vonatkozó összes információt, a rajzokból azonban csak a középkorra vonatkozó, eddig nem közölt jelentősebb, értékelhető vázlatokat vázaltam ki.

¹⁸ Azonban ez nem mindig azonos a megvalósult állapottal, ezért érdemes volt összevetni a modern, mai részletes utcatérképekkel.

Jelen tanulmány Garády ásatási helyszínei közül ötöt mutat be. A többi hat lelőhely (Csalogány u. 12, Csalogány u. 20, Csalogány u. 26, Csalogány u. 35, Csalogány u. 41, Hunfalvy u. 8) értékelése egy következő tanulmány tárgya lesz. A leletanyag összefoglaló értékelésére is a második tanulmány végén kerül majd sor.

FŐ UTCA 68.

A telken 1941 decemberében nyílt lehetőség régészeti megfigyelésekre, az úgynevezett Nyúlkaszárnya lebontása, illetve az Állami Anyaggazdálkodási Intézet alapozási munkálatainak alkalmával. (4. kép) Az elvégzett kutatásokról publikáció nem készült,²² részleteket az ásatási napló bejegyzésein kívül a feltárásról elkészített jelentésből szerezhetünk.²³ A munkálatok az ásatás szempontjából igen kedvezőtlen időpontban, decemberben és igen gyors ütemben haladtak (200 munkás dolgozott egyszerre az építkezésen!), ezért az alapozás ellenőrzése és az előkerült falmaradványok felmérése nagy nehézségekbe ütközött.²⁴ A régészeti munka eredményeképpen több objektum és a római út egy részlete is előkerült.

Garády több kiásott falszakaszt határozott meg középkoriként.

Két ilyen falrészlet került elő a 78. számú alapgödörben. Az egyik egy É-D-i irányú dolomitos habarcsba rakott terméskő fal, 0,60 m széles volt, tetejét 2,20 m mélyen, alapját 3,50 m mélyen találták meg (14. kép 1.a-b). A másik fal (máshol falalap) teteje 1,00 m mélységben jelentkezett, K-Ny-i irányú, 0,60 m széles és 0,80 m magas agyagba rakott falként jelentkezett. A metszetrajzból az is kiderül, hogy az utóbb említett fal darab az elsőre merőlegesen, de 0,40 m-rel magasabban épült. Sajnos a falszakaszokról készült rajzok nem szolgáltatnak elegendő információt ahhoz, hogy a maradványokat térképen is pontosan lehessen ábrázolni. Ezen objektumokhoz, vagy az alapozási gödörhöz rendelhető leletanyag nincs a leltárkönyvben, így ezek korának pontosabb meghatározására sincs lehetőség.

Nemsokára újabb faszakaszok kerültek elő a telken, melyekről egy későbbi rajz tudósít (14. kép 2a-b). Ezek közül az egyik a Gyorskocsi utcai telekhatártól 26,4m-re volt, vele párhuzamosan futott (tehát É-D-i irányú), szabálytalan terméskőfalként lett meghatározva. Szélessége 1,35 m(!) volt. Ettől nyugatra, 6,15 m-re előkerült egy szintén É-D-i irányú falszakasz két (valószínűleg összetartozó) darabja. Ez az agyagba rakott fal 0,85 m széles volt, egyik részén 0,30 m-re keskenyedik, 2,50 m hosszan hiányzik, majd ismét 0,85 m-es szélességben folytatódik. Itt a keleti oldalán vakolatdarabokat is találtak rajta. A jelentés szövege szerint ez a

falrészlet római, de középkori is lehetett.²⁵ Érdekesége, hogy a 3,00 m mélyen jelentkező faltetőnél 0,74 m-rel mélyebben, a keleti oldalon négyzet alakú padlóburkoló lapokkal fedett szintet is feltártak. Ezt a felmérés után azonnal szétszedték.²⁶ Ezen falaknak a telken való pontos elhelyezése szintén nem lehetséges, annyi bizonyos csupán, hogy a Gyorskocsi utcával párhuzamosan, attól 26,4 és 32,55 m-re futottak. Szintén bizonytalan a két fal egymáshoz viszonyított helyzete. Sajnos, pontosan erről a helyről előkerült leletanyag sem került eltételre. A fentiek, főleg a mélységadatok ismeretében valóban felmerülhet annak a lehetősége, hogy római kori fal(ak)ról lehet itt szó.

Említésre méltó még az a 4,10 m széles súlyhárító ív, melyet a Gyorskocsi utcai telekhatártól 18 m-rel keletebbre, egy K-Ny-i irányú falban találtak. Ennek koráról, funkciójáról közelebbit nem ír Garády (15. kép 1).

A telken több alapozási gödörben történt régészeti megfigyelés. Ezek alkalmával több objektum is felmérésre került. Előkerült két pöcegödör, az egyik a napló szerint újkori volt, míg a másiból leletanyag – *edények rovátkával*²⁷ – is előkerült. Ez utóbbi teteje az akkori talajszinttől 3 m-re, míg alja 4 m-re volt. A leltárkönyvben hozzájuk rendelhető leletanyag sincsen (15. kép 2).

Előkerült továbbá egy kemence köríves foltja, vagy maradványa, a 87. és 88. pilléralapoktól délre, mely Garády szerint égető kemence maradványa volt.²⁸ (15. kép 2.a, 2.b) Ha az is volt, ez a rendelkezésre álló dokumentációból nem erősíthető meg. A felmérési rajzokon egy köríves, 0,6m széles, dunakavicsos habarcsból készült terméskőfalat láthatunk, melynek teteje a talajszinttől 3m mélységben, alja 1,25 m-rel alacsonyabban került elő. Foltjának átmérője 4,40 m(!) volt, környezetében a rajz szerint égett, kormos réteget láttak. A napló szerint belőle egy üvegyöngy, egy vas-kés és egy bronzserleg került elő, azonban ezek egyike sem került be később a múzeumba, elvesztek. Korának megállapítása így teljes bizonyossággal nem lehetséges. Középkori is lehetett, de előkerülésének mélysége, valamint habarcsos fala a római korból való származást is felvetheti.²⁹ Ennek azonban ellentmondani látszik, hogy környezetéből nem került elő nagyobb mennyiségű római kori leletanyag, amire Garády felfigyelt volna. Árpád-kori kőfalú sütőkemencék maradványait tárta fel Kovalovszki Júlia Visegrád-Várkertben.³⁰ Itt a négyzetes alaprajzú ke-

²⁵ vö. előző jegyzet

²⁶ vö. előző jegyzet, 3. oldal

²⁷ G/ X 44 b

²⁸ vö. G/ X 44b, 45a oldalak

²⁹ Pannonia régészeti kézikönyve (szerk. Mócsy András, Fitz Jenő), Bp. 1990. 167. kőből készült fazekaskemence - de négyszögletes alaprajzú

³⁰ KOVALOVSZKI 1986. 62.

²² Eltekintve egy említésszintű utalástól. vö. GARÁDY 1943.

²³ BTM Adattár. Ltsz. H 22/ 79

²⁴ vö. előző jegyzet, 3. oldal

mencék kőanyaga között nem találtak kötőanyagot. Későközépkori kőkemencék kerültek elő többek között Sarvalyon. Itt is négyzet alakú kemencék kerültek elő, kötőanyaguk agyag volt.³¹ Kérdéses az is, ha valóban nem sütő, hanem égetőkemence volt, akkor minek az égetésére használhatták. Kerámia-esetleg tégláégetéshez szükséges technikai berendezés nem került elő (ellenkező esetben Garády valószínűleg megjegyezte, vagy lerajzolta volna), illetve nem kerültek elő félkész, vagy rontott példányok sem. Felmerülhet az a lehetőség is, hogy itt nem kemence, hanem egy valamilyen oknál fogva megégett, rombolt, íves falszakasz került elő.

A „kutatóárkokból”, vagyis a szondaként használt alapozási és egyéb céllal ásott gödrökből került beletárolásra az anyag zöme. Ezek elhelyezkedéséről több rajz is tudósít, sajnos ezek egyike sem elég pontos. A rajzok alapján többször nem dönthető el pontosan, hogy személgödörrel, vagy „szondáról” van szó, az anyag vegyes összetételéből azonban inkább ez utóbbi tűnik valószínűbbnek. (15. kép 3.a, 3.b; 16. kép 1.a, 1.b)

Az „A” jelű gödör a Gyorskocsi utcai külső alapfal-tól 23,60 m-re volt. Betöltése fekete, mélysége 2,35 m, szélessége 3,00 m. A napló szerint füstös, ép, Árpád-kori edények kerültek ki belőle, ezekből egy sem került beletárolásra. (16. kép 1.b)

A „B” jelű gödör mélysége 1,85 m, szélessége 3,90 m, betöltése barnás (16. kép 1.a, 1.b). Belőle nagyrészt 14–15. század fordulójára, a 15. század első felére datálható leletanyag került elő, mely háztartási kerámia párhuzama az egész budai területen megtalálható. Ide tartozik több fehérre égett, máztalan, jól iszapolt, apró kavicsokkal soványított, egyszerűbb és tagoltabb peremmel ellátott, bordázattal díszített fazék (29. kép 1., 4., 6), a vörösesbarna földfestékkel, fogaskerékmotívummal díszített kis korsóska (29. kép 5). A két talpas serleg töredéke (29. kép 7., 8), és a finoman iszapolt, sárgás engobbal bevont palack (29. kép 3). Ugyaninnen került elő egy 13–14. században készült fazék is (29. kép 2).

A „C” kutatógödör anyagában a későközépkori, illetve törökkori anyag dominál (30. kép 1–3). Korábbi periódust képvisel több fazéktöredék (ezek egy része elveszett, de leírásuk, rajzuk van³²). A gödör szélessége 1,80 m, betöltése fekete volt.

Az „E” kutatógödör a 15–17. századokból való emlékanyagot hozott a felszínre (15. kép 3.a, 3.b). A 14–15. század fordulójáról, a 15. század első feléből, esetleg a század közepső harmadából származó fehérre égett, jól iszapolt, bordázott fazekak képviselik a legkorábbi leleteket (32. kép 1, 2). Kiemelést érdemel egy fehérre égett, finoman iszapolt, festett fogaskerékmintával díszített korsó töredéke (32. kép 4), egy sötétszürkére

égett fazék, és egy szürke persely (32. kép 3 és 5.). A török kori leleteket a sgraffito-díszes talpastálak darabjai (34. kép 1) képviselik.³³

Összertartozó leletegyüttes az „F” kutatógödörből került elő. Ebben ugyanis egy török személgödört találtak, mely anyaga a leltározásban is jól elkülönül a többtől. Innen egy füles, kiöntőcsöves kancsó töredéke (31. kép 1, 3), egy füles korsó töredéke (30. kép 5), egy talpastál töredéke (31. kép 2) és egy török süttőtál töredéke (31. kép 4) került elő, de a 15. század első feléből, elejéről származó égett, kormos fazekat is beletároltak ebből a kutatógödörből (30. kép 6). A legkorábbra datálható leletek közé tartozhatott az a fenékbélyeges edény talptöredéke, melyet kiselejtettek.³⁴

A telekről, de közelebbi lelőhelymegjelölés nélkül szerepel nagyobb mennyiségben jó minőségű későközépkori, illetve 15–16. századi kerámia. Több szürkére égett fazék töredéke, egy vörösre égett ép kis csupor (33. kép 4), korsók töredékei (33. kép 2,3), két bécsi bélyeges osztrák fazék peremtöredéke³⁵ (33. kép 5, 6), egy vörösre égett, egykor zöld mázzal bevont tetőcserep töredéke (36. kép 1). Kiemelést érdemel egy sötétszürkére égett, háromszög alakú máztalan kályha oromdísz töredéke, mely csúcsával hagymakupolat mintáz (36. kép 2).³⁶ Akadnak a telekről közelebről ismeretlen lelőhelyről előkerült török leletek is, több füles kancsó töredéke (33. kép 1; 34. kép 2), talpas tál sgraffittós díszű darabjai (34. kép 2). Kiemelésre érdemes még az a sárgásbarnára égett kancsó (33. kép 1), melynek pontos párhuzamát ezidáig nem sikerült megtalálni. Barnásszürkére égett, viszonylag jól iszapolt, apró kavicsokkal erősen soványított, anyaga alapján a 15. század második felére datálható.

Szintén a lelőhely közelebbi megjelölése nélkül került eltevésre két kettős kónikus üvegpalack talprésze (36. kép 3), egy kerek, „köldökös” ablaküveg töredéke (36. kép 4) és két bronz könyvcsat töredék.

A vasleletek közül egyedül egy erősen rozsdás sarló található a múzeumban.³⁷ A bejegyzése szerint előkerült a telekről még több patkó³⁸ és vasszögek is.

A telekről a lelőhely közelebbi említése nélkül került beletárolásra I. Ulászló dénárja.³⁹

³¹ Ezekből több elveszett, de rajz alapján be lehet őket értékelni. Párhuzamuk: GERELYES 1985, GERELYES, 1990 ÉS GERELYES, 1991

³² Ltsz. Cs 903

³³ Ilyen bélyeggel rendelkező edények több helyről is ismertek Budáról, többek között a budai domonkos kolostorból (GYÜRKY 1981. 10. tábla), és Óbudáról is előkerültek (BERTALANNÉ 1998. XII., XIII., XVI., XVII. táblák)

³⁴ Hasonló töredékek kerültek elő Szabó Kálmán ásatásain (Szabó 1938. 150–155. képek), Sarvalyon (HOLL-PARÁDY 1982. 166. tábla), Külsővatról (ILON-SABJÁN 1989. I. és II. tábla), Ráckeveéről (FEGYÓ 1973. 93), és Szegedről (Pusztai 1995. 3.kép/4. és 5.)

³⁵ Ltsz. Cs 1092

³⁶ Ltsz. Cs 1090 és Cs 1091

³⁷ Ltsz. Cs 1006

³¹ PARÁDY 1979. 61–65.

³² Pl. Cs 873, Cs 874, Cs 875, Cs 876, Cs 877, Cs 879

CSALOGÁNY UTCA 3/A. – FŐ UTCA 62. SAROK

A telken 1941 márciusától augusztusáig folyt leletmentés. Dokumentációja igencsak hiányos, sem fotók nem készültek a helyszínen, sem az előkerült leletanyag nem került beletárolásra. Annyi bizonyos, hogy több középkori objektumot is megfigyeltek. Ezek közül a középkorinak meghatározott falak egy részét még Garády Sándor helyezte el a modern beosztást tükröző térképen. (17. kép)

Rajzán Garády összesen öt faldarabot, illetve ehhez tartozó szakaszokat ábrázolt. Délről észak felé haladva ezek a következők:

1. É-D-i irányú falszakasz(ok), a Csalogány utcai telekhatárnál. Szélessége 1,25(!) m. Kötőanyagáról nem ír Garády, annyit közöl csupán, hogy 4 cm vastag, középkori téglák voltak a falba építve.⁴⁰ A falrészletekről készült metszetrajzból kiderül, hogy a nyugati faldarabot nyugat felől a lebontott ház pincefala határolta, keletről szintén egy újabb kori pincefal vágta el. A másik falszakaszt nyugatról az új ház fala határolta, vagy vágta el. A rajzból úgy tűnik, hogy az először említett szakaszt mintha az akkori talajszinttől észlelték volna, míg a másik faldarab teteje 1,50 m mélyen jelentkezett. (19. kép 1.a, 1.b)

2. Középkori eredete erősen vitatható, ugyanis az 1940-es években kialakításra került mesterséges utcahatárral egybeeső, északnyugat–délkeleti irányú faldarabot jelöl Garády. Szélessége 0,80 m volt. Talán ehhez kapcsolható a naplóban felvázolt Ény-DK-i irányú faldarab is.⁴¹ (19. kép 4)

3. A telek északi határától délre, 6,44 m-re talált K-Ny-i irányú faldarab. Teljes szélességét nem tudták megállapítani (21. kép 1). Az északi telek határától 5,46 m-re délre talált, K-Ny-i irányú falszakasz. A lebontott ház falai több helyen is keresztezték, de több részletét sikerült megfogni. Közlelbbi információ nincs róla. A közelében készült metszetrajz szerint az akkori udvar szintje alatt 3 hamus réteget lehetett látni, ezek közét törmelék töltötte ki. Sajnos a faldarab nincs a rajzba belefoglalva. (18. kép 1.a, 1.b)

4. A telek Fő utcai végénél, a régi ház tűzfalában talált K-Ny-i irányú falrészlet. A naplóban található vázlat szerint ez elé építettek az újkorban egy 0,70 m vastag falat.⁴² A régi fal terméskőfal, benne sok középkori téglával (méretük: 3x14x29 és 3,5x 15x ?). A téglákra tapadt kötőanyag habarcsos, dunakavicsos, kővér, erős mész volt. A régi fal 10,20 m hosszan volt látható. Szélességét nem tudták megállapítani. (20. kép 2)

Nem szerepelnek az összesítő rajzon azok a falszakaszok, amit a Csalogány utcai újonnan kialakított telekhatártól 4m-rel délebbre (tehát a mai utca alatt)

találtak.⁴³ (20. kép 1.a, 1.b) Ezek a rajz szerint K-ről Ny felé haladva a lebontott ház K-Ny-i irányú falával egyvonalba esnek: egy egymás mellé rakott kövekkel jellemzett szakasz, mely 1,75 m hosszan volt követhető. Ez befut az előbb említett lebontásra került ház fala alá. Ezt, a talán földbe rakott falalapot követi az „A”-val jelzett falsarok, mely D felé törik. Szélessége 0,80 m volt. Habarcsa dunakavicsos, habarcsos volt, kevés mésszel. Ez a faldarab Ny felé 1,20 m-es kihasználással folytatódik. A két említett falszakasz között pedig egy agyagba rakott kövekből épített fal látszott. A falak egymáshoz viszonyított helyzete jól látható a metszetrajzon. A lebontott ház fala alá befutnak az egymás mellé rakott kövek. A középkori fal teteje 1,86 m mélységben jelentkezett. Ezzel egy szintben volt az agyagba rakott fal teteje, amelyben egy rétegben középkori téglák voltak.

Tudunk a falakon kívül egy nagyméretű szemétdörről is a telken, ezt a Csalogány utcai oldalánál, a részsütös falnál, illetve ettől D-re találták, melyből a napló szerint török edénycserepek kerültek elő⁴⁴ (18. kép 2). Ezen kívül, a telek délkeleti részén, a II. pilléralap közelében a talajszinttől 5 m-rel mélyebben egy kút kavaköveire bukkantak.⁴⁵ Ezek durván dolgozott természetes kövekből készültek. A kútból edénytöredékek is kerültek elő, ám ezek közül egy sem került beletárolásra. (21. kép 3)

A telekről két faragott kötödredék is előkerült. Ezek közül az egyik nagyon megviselt állapotban került elő, valószínűleg gótikus ajtóbillet darabja volt.⁴⁶ A másiktól csak annyit tudunk, hogy egy konzolszerű faragott kő volt, és egy falba volt beépítve.⁴⁷

CSALOGÁNY UTCA 3/C.

A telken 1941 decemberében és januárjában végeztek leletmentést. Az eredményekről publikáció nem készült, de fennmaradt Garády Sándor jelentése a telken végzett munka értékeléséről,⁴⁸ továbbá a helyszínen készült fotók is rendelkezésre állnak a napló bejegyzéseiben és a beletárolzott leletanyagon kívül. A telken talált középkori falmaradványokat is felszerkesztette az ásató a telek modern térképére. (23. kép)

A dokumentáció szerint a polgármesteri hivatal engedélyezte Garádynak, hogy a telken az építkezés megkezdése előtt egy kutatóárkot ásson, hogy az ott sejtett római út nyomait és középkori maradványokat feltárja, fekvésüket megállapítsa. A kutatóárkot a Csalogány utcára merőlegesen, a nyugati telekhatártól

⁴⁰G/IX 40b

⁴¹G/IX 44a

⁴²G/IX 47a

⁴³G/IX 38a

⁴⁴G/IX 40a

⁴⁵G/IX 42a

⁴⁶G/IX 93b

⁴⁷G/IX 53b

⁴⁸H 22/ 79 sz. alatt a BTM Adattárában

5,10 m-re tűzték ki. A telek teljes hosszában (21 m) ástak, a kutatóárok szélessége 2,8 m, átlagos mélysége 3,30 m volt.⁴⁹ (6. és 7. kép) Ebben Garády három fő szakaszt különített el (I., II., III.), illetve a középső munkahelyet három alrészre bontotta (II.a, II.b, II.c),⁵⁰ (19. kép 2). A telken feltárták egy római kori háromosztatú épület maradványait, mellette egy 1,80 m széles kövezett árokkal elválasztva a római út részletét.⁵¹ Ezen kívül egy középkori fal került elő, melyet Garády felszerkesztett modern térképre (22. kép 2; 23. kép). Ezen jól látszik, hogy az újkori fal közvetlenül a középkori falra, illetve e mellé épült. A K-Ny-i irányú fal szélessége, anyaga nincs jelölve, metszetrájk nem készült róla. A telek közepén előkerült egy bizonytalan korú fal is, melyről Garády azt sejteti, talán középkori lehet⁵² (22. kép 1.a, 1.b). Ez a habarcsos fal K-Ny-i irányú volt, és a lebontott ház falára merőlegesen helyezkedett el. A metszetrájból kiderül, hogy teteje 0,85 m mélyen jelentkezett, szélessége 0,75 m volt és 0,90 m magasságban állt. A metszetrájk szerint alatta egy rombolt 0,33m széles római faldarabot is megfigyelték.⁵³ Előkerült továbbá egy újkorinak mondott kút is⁵⁴ (21. kép 2a, 2b).

A kutatóárok déli részén, az „a”-val jelzett helyen pöcegödör került elő, török és habán edényekkel.⁵⁵ Közülük is kiemelkedik egy a damaszkuszi stílushoz tartozó oszmán török fajanszafedő töredéke (37. kép 2). A leltárkönyv szerint ugyancsak innen került elő egy a külső oldalán sűrű bordázattal díszített, galléros peremű fűles fazék is (37. kép 5).

Középkori edények darabjai kerültek beletárolásra még a II.c és a III. kutatóárok-szakaszból, közelebbi helymegjelölés nélkül. A legkorábbi lelethorizontot az Árpád-kori fazék oldaltöredékek képviselik⁵⁶ (38. kép 1-4). Ismeretlen lelőhelyről került elő egy Árpád-kori korsó nyaktöredéke (38. kép 7). Előkerültek még fehérre égett, finom anyagú edények perem-és oldaltöredékei (38. kép 5), osztrák fazekasáruhoz tartozó darabok, melyek között van egy redukált égetésű, 13-14. századi bélyeges fazék peremtöredéke (38. kép 6),⁵⁷ egy csak fényképről ismert bélyeges edény peremtöredéke (8. kép), és egy fehérre égett, mázas tálka töredéke (37. kép 1). Kiemelésre érdemes még a telkeről előkerült díszes

ezüstgomb is (37. kép 4) A vasleletek előkerülésének helye ismeretlen. Kiemelésre érdemes egy *vaskés*,⁵⁸ egy *fejsze*,⁵⁹ és egy fényképről ismert gótikus *kulcs* (9. kép).

CSALOGÁNY UTCA 3/D – GYORSKOCSI UTCA SAROK

A telken 1940 augusztusától novemberig folytak ásatási munkák (5. kép). Az eredményekről Garády Sándor cikkében számolt be.⁶⁰ Sőt, a cikkben nem publikált középkori falak összesítő rajzát is elkészítette, és több metszetet is kiserkesztett (23. és 24. kép). A napló szerint itt is az alapozási gödrök szolgálták kutatószondaként (25. kép 2), melyek mélyítése során több középkorinak meghatározott fal is előkerült a telken:

1. K-Ny-i irányú fal (23. kép). Habarcsba rakott (ebben római teguladarabok), szabályos terméskőfal kisebb kövekből. Szélessége a napló szerint 0,95 m.⁶¹ A pincefenék alatt, ennél 5 cm-rel mélyebben jelentkezett a teteje. Magassága 0,35 m volt. Metszetrájkja (24. kép 4) szerint a lebontott ház alatt húzódott. Anyaga részben palás, részben szabálytalan mészkő, dunakavicsos meszes habarccsal. A lebontott ház fala, és a középkori fal között kőcsatorna húzódott.

2. É-D-i irányú fal, a Gyorskocsi utcai új telekhatártól nyugatabbra, talán a régi telekhatárt jelzi (23. kép). A falról É-D-i metszet is készült (24. kép 3). A leírásból kiderül, hogy a pincefenéknél kb. 5 cm-rel mélyebben egy „B”-vel jelölt kisebb kövekből készült szabályos terméskőfal húzódott. Habarcsa dunakavicsos volt, benne római cserépdarabokkal. Közvetlenül ez alatt egy erre merőleges, tehát K-Ny-i irányú falszakaszt találtak, ez szabálytalan, kemény terméskőfal volt, habarcsa durva, dunakavicsos, meszes.

3. Talált ezeken kívül a telek északi határfalánál, a szomszéd ház tűzfalában egy középkorinak meghatározott faldarabot (10. kép). Érdekessége, hogy a tűzfalban két befalazott nyílást is talált egy szintben, az akkori talajszinttől 2,30 m-es magasságban. Az egyik elfalazott nyílás 1,80 m, a másik 1,50 m széles volt, közöttük 2,65 m távolságot mértek.⁶² Ezeket ő templomhoz tartozó ablaknyílásoknak határozta meg.

A telekről leletanyag a híres *reneszánsz kályhacsempe-együttesen* kívül nem került beletárolásra. Sajnos a kályhacsempék előkerülésének körülményei és az előkerülés pontos helye ismeretlen. Róluk a naplóban szó sem esik, a cikkből is csak annyit tudunk meg, hogy nem kemencéből, vagy annak maradványából kerültek elő. A kályhacsempéket Holl Imre kutatásai helyezték el a hazai és nemzetközi leletanyagban. Az előkerült jelentős számú csempe, illetve töredék egy

⁴⁹ G/ X 42b

⁵⁰ G/X 43a

⁵¹ H 22/79 Jelentés, 2. old.

⁵² G/X 53a

⁵³ uo.

⁵⁴ G/X 48a

⁵⁵ G/X 42b

⁵⁶ A leltárkönyvbe 15-16. századiakként lettek beletárolva.

⁵⁷ Hasonló bélyegű edények kerültek elő Óbudáról, a Lajos utca 152-56-ból és a Lajos utca 165-ből. Az előbbi a 13-14. századra, az utóbbit a 12-13. századra datálta a régész (BERTALANNÉ 1998. 194)

⁵⁸ Ltsz. Cs 1083

⁵⁹ Ltsz. Cs 1084

⁶⁰ GARÁDY 1943. 417-418

⁶¹ G/VIII 77b

⁶² GARÁDY 1943. 417, G/VIII72b

csoporthoz tartozik, sőt Holl szerint egy műhelyben készültek. Ezt kidolgozásuk, mintakincsük és anyaguk hasonlósága igazolja. A sárgásrózsaszínre égett, finoman iszapolt, négyzetes alakú csempéket, melyeket 8 típusba lehet sorolni, aranysárga és fűzöld mázzal, és fehér ónmázzal vegyesen bevont domború mintákkal díszítettek (38. kép 8). Ilyen típusú kályhacsempe került még elő a Fő utca 68 sz. telekről.

Valószínűleg a telekről származnak azok a kisméretű kályhacsempe töredékek, melyek a reneszánsz töredékekkel kerültek beletárolásra. Közülük egy azonosítható biztosan, ez egy Zsigmond-kori, a sárkány rend jelvényével díszített csempe töredéke (38. kép 10). A másik két töredék ismeretlen típusú kályhacsempéhez tartozik (38. kép 9, 11).

CSALOGÁNY UTCA 7.

Mivel a telekről előkerült objektumokat és leletanyagot Garády Sándor 1943-ban részletesen publikálta,⁶³ jelen tanulmányban az azóta történt kutatások tükrében foglalom össze Garády eredményeit, és csak kiegészítem, néhol pedig helyesbíttem adatait.⁶⁴

Itt 1941 májusában és júniusában nyílt lehetőség régészeti munkára. Szerencsés körülmény volt az, hogy az építetők a telek egész területét kiásatták alapdörként, így nagyobb felületen volt lehetőség régészeti megfigyelésre. Az ásatás dokumentációja kiemelkedik a többi telek közül, nemcsak rengeteg rajzos vázlat, de sok fotó is készült a helyszínen, illetve jelentős mennyiségű leletanyag került beletárolásra.

A területen előkerült a római út egy szakasza⁶⁵ (11. kép), a később a Szent Péter mártír templommal azonosított templom későgótikus szentélyének egy részlete (12. kép), a templom körüli temető több sírja, több középkorinak, vagy bizonytalan korúnak meghatározott falszakasz (13. kép), egy régi kút, és összesen 13 szemétdör.⁶⁶

A telken előkerült legjelentősebb objektum kétség kívül a sokszög záródású, támpillérekkel megerősített szentélyrészlet volt.⁶⁷ Ezen objektumnak a Szent Péter mártír tiszteletére szentelt plébániatemplommal való azonosítása döntő jelentőségű volt a Víziváros helyrajzának kutatása szempontjából. H. Gyürky Katalin kutatásainak köszönhetően ma már a templom építésének több periódusáról van információnk.⁶⁸

A templom falain kívül más faldarabokat is a felszínre hozott a feltárás (13. kép). Ezek a templomtól délre kerültek elő. Garády közlése szerint tulajdonképpen 3 falszakaszból van itt szó (az A-B-M-mel, az N-nel és az R-rel jelölt részek).⁶⁹ Egymáshoz tartozásukat, vagy különállásukat nem tudta Garády megállapítani, mert köztük húzóódott a lebontott ház pincéje, melynek fenéke mélyebben volt az említett falaknál.⁷⁰

Az 1941-es leletmentés alkalmával a templom körüli temető több sírja is előkerült. A naplóban a 17 sírra vonatkozó leírás megtalálható, vázlatos rajzokkal mellette (26., 27., 28. képek).

A templom környezetéből több szemétdör is előkerült. Bár Garády a szemétdörök anyagának egy részét publikálta,⁷¹ többször helytelenül datálta a leletanyagot, a leleteket nem jól határozta meg, ezért szükségesnek látszott a leletanyag kiegészített, az újabb kutatások eredményeit is felhasználó feldolgozása.⁷²

1. SZEMÉTDÖR

A telek déli határfala mentén került elő, csak egy részét tudták kibontani. Teteje a talajszinttől 1,10 m-re, alja 1,90 m-re jelentkezett. Betöltéséből nagyrészt üvegleletek kerültek beletárolásra, továbbá egy jól iszapolt, szürkére égett, zöld máz nyomait mutató *tálka*⁷³ és több doboznyi Garády meghatározása szerint 15–17. századi, szürkére és rózsaszínre égett, részben zöld mázas *edények* perem-és oldaltöredékeit tartalmazó leletanyag.⁷⁴ Kiemelkedik egy kis fajansz *csésze* fenéktöredéke (43. kép 3), melynek belső részén kék és piros színű virágminta látható.

2. SZEMÉTDÖR

A telek keleti határfalánál került elő, csak kb. az 1/3-át sikerült kibontani. Előkerült egy olyan kisméretű (játék?) *fazék*, melyet anyaga, díszítése szerint a 16. század első felére lehet keltezni (40. kép 4). Összetételére nézve az anyag zöme törökkori. Többek között beletárolásra került egy sötétszürkére égett, besimított, bekarcolt vonalkötegekkel díszített, *füles korsó* töredéke (40. kép 5), egy finom anyagú, kiöntőcsöves, *füles korsó* töredéke (40. kép 6), egy zöld mázas, díszítetlen, vékony falú, zöld mázas *tálka*, talpának belső oldalán benyomott jellel (39. kép 4), egy szintén díszítetlen, csipkézett peremű zöld mázas *talpas tál*,⁷⁵ illetve több

⁶³ GARÁDY 1943a.

⁶⁴ A szomszédos Gyorskocsi u. 22. és Medve u. 3. sz. telken az 1960-as években H. Gyürky Katalin végzett tervásatást, melynek eredményeképpen előkerült a Garády által kiásott, a Szent Péter egyházzal azonosított templom több részlete. (GYÜRKY 1967. és GYÜRKY 1971)

⁶⁵ GARÁDY 1943a. 21. kép.

⁶⁶ Összesítő rajzukat lásd: GARÁDY 1943a. 21.kép

⁶⁷ GARÁDY 1943a. 21.kép és GYÜRKY 1971. 1.kép

⁶⁸ GYÜRKY 1971

⁶⁹ GARÁDY 1943a. 212.

⁷⁰ GARÁDY 1943a. 212.

⁷¹ GARÁDY 1943a

⁷² Pl. a törökkori anyag pontosabb keltezésére: GERELYES 1990; GERELYES 1991

⁷³ Erről a leírásról és rajzon kívül sajnos nincs adat. Ltsz. Cs 547

⁷⁴ 1955-ben kiselejtezték. Bejegyzés: 1 db losticei pohár töredék is volt köztük! (Ltsz. Cs 552, Cs 553, Cs 554, Cs 555, Cs 556)

⁷⁵ Ilyen tálak több helyről is ismertek, vö. NAGY 1936. 51. gödör; GERELYES 1991. 61.

sgraffitto-díszes talpas tál oldaltöredéke (39. kép 1–2). Említésre méltó még egy füles korsó töredéke (40. kép 3). Innen került elő a Garády által publikált fonott díszes tál as sarok *kályhaszem* töredéke. Ez azonban nem grafitos anyagú, hanem redukált égetésű darab.⁷⁶

A 3., 4. és 5. szemétgödörök a IV. és V. támpillérek között kerültek elő. Anyagukat csak részben tudták szétválasztani, mert egymásba vágódtak. A 3. és 4. gödrök körülbelül egy mélységben (0,70 és 0,80 m mélyen) jelentkeztek, míg az 5. számú ennél valamivel magasabban, 0,30 m mélyen, így ez utóbbit tarthatjuk a legkétszobbinek.

3. SZEMÉTGÖDÖR

Alja 2,10 m-re volt a talajszinttől, pontosan a római út kőburkolatáig nyúlt. Belőle többek között egy vörösre égett, finoman iszapolt máztalan *kályhacsempe* töredéke (40. kép 1), egy rózsaszínre égett *persely* (40. kép 2), és egy vörösre égett, nagyon finoman iszapolt *pipa* került elő. Belőle – feltehetőleg szórványként – 1,10 m mélységből III. András *ezüstpénze*, illetve Hunyadi Mátyás *rézpénze* került elő.⁷⁷

4. SZEMÉTGÖDÖR

Alját 3,00 m mélységben találták meg. A belőle beletározott anyag vegyes. Előkerült egy 13–14. századi készítésű, fehérre égett, elég durván kidolgozott *korsó* száj-és nyaktöredéke (41. kép 1). A 15. században készülhetett az a rózsaszínre égett talpas *pohár*, melynek külső oldalát benyomkodott ráldiminta díszíti, talán díszkerámiát utánozva (40. kép 2). Szintén ebből a korból származhat egy kisméretű (talán játék?), festett fogaskerékmintával díszített kiöntőcsöves, füles *korsóska* töredéke.⁷⁸ (41. kép 3) Külön kiemelésre érdemes egy szürkére égett, finoman iszapolt, talprészén rovátkolt mintával díszített, folytatott vegyesmázas *díszedény* (serleg, vagy tál) talpának és szárának töredéke,⁷⁹ melynek párhuzamát eddig nem sikerült megtalálni (41. kép 4). Hasonló darabokat közöltek a budai palotából, a 15. század második felére, a 16. század elejére téve használatukat.⁸⁰ A gödörből kikerült még egy vörösre égett, finoman iszapolt, tagolt peremű, kívül-belül zöld mázas *korsó* száj-és nyaktöredéke, és egy fehérre égett, benyomkodott ráldísszel és rozettákkal díszített *pipatöredék*⁸¹ (41. kép 7).

⁷⁶ GARÁDY 1943a. 220.

⁷⁷ GARÁDY 1943a. 233.

⁷⁸ GARÁDY 1943a. 222 32. kép 1.

⁷⁹ GARÁDY 1943a. 226 34. kép 2.

⁸⁰ IRÁSNÉ 1984. 212: Rózsaszínűre égett korsó válltöredéke. Rovátkolt plasztikus borda díszíti, külső oldalán folytatott zöld és barna máz.

⁸¹ Hasonló darab került elő Óbudáról, a Lajos u. 158. sz.-ból. Az régész ennek használatát a 16. századra tette. BERTALANNÉ 1997.

5. SZEMÉTGÖDÖR

16–17. századi leletanyag került ki belőle. A Garády által közölt vörös színű, durván iszapolt *füles fazék* inkább a török korban elterjedt, úgynevezett délszláv kerámiához tartozó darab lehetett.⁸² Ugyaninnen került elő többek között még egy belül zöld mázas, *talpas tál* alsó részének töredéke. Mivel ebből a gödörből homogén török kori anyag került beletározásra, nagy valószínűséggel ehhez a gödörhöz tartoztak a 4. gödör leletanyagaként beletározott török kori edények is: többek között egy sötétszürkére égett, nagyon finoman iszapolt, simított török *díszedény* alsó részének töredéke⁸³ (41. kép 5), egy vörösre égett, finoman iszapolt, külső oldalának felső sávjában fehér engobon zöld mázzal díszített füles *kancsó*⁸⁴ (41. kép 6), és két vörösre égett egyszerű *pipa* (41. kép 8, 10).

6. SZEMÉTGÖDÖR

A kiásott szentélyrészlettől délnyugatra került elő, az A–B-vel jelzett fal mellett. Teteje a talajszinttől 0,70 m-re volt. Belőle több tucat szürkére és rózsaszínre égett, részben zöld mázas *edénytöredék* került elő, ezeket azonban kiselejtezték.⁸⁵ Így nem vizsgálható, hogy a Garády által grafitos anyagúként jellemzett töredékek az ún. ausztriai áruhoz tartoztak-e.⁸⁶ A leletanyagból egy rózsaszínre égett *gyertyatartó* töredékét emelném még ki (42. kép 1). Elegendő adat hiányában a leletanyag koráról sokat nem lehet megállapítani.

7. SZEMÉTGÖDÖR

A lebontott háznak a telek középső részére eső, kelet-nyugati irányú falának vonalába esett, valószínűleg ez alatt került elő. Kedvezőtlen elhelyezkedése miatt benne nem tudtak kutatni.⁸⁷

8. SZEMÉTGÖDÖR

Az A–B fal északi oldalán került elő. Teteje a lebontott ház teteje alatt került elő, 1,60 m-es mélységben. Belőle leletanyag nem került beletározásra. Garády publikációjában azt írja, hogy itt törökös edények apró töredékeit és egy külső oldalán füstös *fazék*(?) alsó részét találták.⁸⁸

⁸² GARÁDY 1943a. 224. Sajnos elveszett, így csak fényképről tanulmányozható. Ltsz.: Cs 549

⁸³ GARÁDY 1943a. 32. kép 2.

⁸⁴ Hasonló darab a Csalogány u. 12. -ben is előfordult. Közeli párhuzamát a Tabánból ismerjük. NAGY 1936. 51. számú verem

⁸⁵ Ltsz. Cs 626, Cs 627, Cs 630 és Cs 631

⁸⁶ GARÁDY 1943a. 226 - Mivel Garády más esetben is redukált égetésű edényekről azt írja, hogy grafitosak lennének, így ezt az állítást kritikával kell kezelni.

⁸⁷ GARÁDY 1943a. 227.

⁸⁸ GARÁDY 1943a. 227.

9. SZEMÉTGÖDÖR

A telek középső részén, a 6. szemétgödör mellett helyezkedett el. Mélységéről nem tudunk semmit. A belőle előkerült leletanyag zömét szintén kiselejtezték, így csak annyi állapítható meg róluk, hogy csontfőhőre, szürkére, rózsaszínre égett edénytöredékek voltak, részben mázasak, és a leltárkönyv adatai szerint a 15–17. századból valók.⁸⁹ Értékelhető darab két töredék maradt, egy két bélyeggel ellátott *bécsi fazék* peremtöredéke (42. kép 3), és egy fehérre égett, finoman iszapolt, külső oldalán barna mázzal borított fűles *korsó* töredéke (42. kép 2). Ezek kora a XV. század második felére, a 16. század fordulója tájára tehető.⁹⁰

10. SZEMÉTGÖDÖR

A telek délkeleti részén került elő, mélységéről nincs adat. Garády szerint csupa újkori leletanyag került elő belőle.⁹¹

11. SZEMÉTGÖDÖR

A telek délnyugati határánál került elő, teteje 1,50 m mélyen jelentkezett, az alját még 3 m-es mélységben sem érték el. Belőle igen vegyes eredetű leletanyag került elő, ezért kétséges, hogy tulajdonképpen egy vagy esetleg több egymásba ázott gödőről van-e szó. A legkorábbiak minden bizonnyal azok a *fazék* oldaltöredékek, illetve egy korsó nyaktöredéke, melyek a 13–14. századra keltezhetőek⁹² (42. kép 4–8). A 15–16. századra keltezhető a leletanyag másik része. Ide tartozik egy grafitos anyagú *fedő* töredéke (42. kép 10), egy redukált égetésű, az osztrák fazekekhez hasonló kialakítású *fazék* peremtöredéke⁹³ (27. kép 9), egy fehérre égett, finoman iszapolt, tagolt peremű, belül barna mázas *pohár*, vagy serleg peremtöredéke, mely külső oldalán rádlimintával díszített (42. kép 12), egy szürkére égett (játék?)*korsócska* töredéke⁹⁴ (42. kép 11), és egy nagyméretű, bordázott oldalú *korsó*(?) töredéke (43. kép 1). Végül meg kell még említeni egy belső oldalán zöld mázas, díszítetlen török *talpas tál* töredékét is, melynek érdekessége, hogy igen alacsony lábakon áll, pereme erősen kihajlik (43. kép 13).

A publikációban megjelent még a 12. és 13. gödrök rajza is,⁹⁵ ezekről azonban a naplóban nem találtunk

bővebb információt. A telken előkerült, közelebbi lelőhelymegjelölés nélkül beletározott leletek közül érdemes még megemlíteni egy vörösre égett, belső oldalán zöld mázzal bevont török *kályhaszemel*⁹⁶ (43. kép 2). Vasleletek is kerültek beletározásra. Sajnos, a leltárkönyv bejegyzésén és a rajzon kívül más adat nincs róluk, valószínűleg tönkrementek. Ezek közül kiemelnék egy *kulcsot*⁹⁷ és egy *lakatot*.⁹⁸

Végeredményben a telekről egy újkori (10. gödör), három tisztán török anyagot tartalmazó (2., 5., 8. gödrök), három törökkori (1., 5. és 9. gödrök), illetve három középkori anyagot tartalmazó gödör (3., 4., 11.) lett dokumentálva. Garády szerint bizonyos gödrök, mégpedig a 1., 2., 8., 11. számúak használata, feltöltése megelőzte volna a templom pusztulását.⁹⁹ A templom végső pusztulása az egyik támpillér mellett talált pénzlelet tanulsága szerint 1594 után következett be, talán összefüggésbe hozható az 1602. évi ostrommal,¹⁰⁰ bár az épület már a 16. század 30-as éveitől hadi események színterén feküdt.¹⁰¹ A templom körül Garády által feltárt gödrök anyagának újabb elemzése azt mutatta, az 1., 2. és 8. gödrök anyaga részben török, illetve 17. századi anyagot is tartalmaz, tehát valószínűleg a templom pusztulása után keletkeztek. A 3., 4. és 11. sz. gödrökkel kapcsolatban viszont felmerül annak a lehetősége, hogy még a templom működésének idejéből származnak. A gödrök egyrészt keletkezhetnek a templom átépítési munkálataikor, másrészt a templom körüli temető használatáról (illetve használatának megszüntetéséről) szolgáltathat adatokat: a 15–16. század fordulójára, a 16. század első felére keltezhető gödrök (3., 4., 11.) talán a temető felhagyásának hozzátvetőleges idejét jelezhetik.

Garády Sándor ásatásai eredményeiből és a térképes anyag összehasonlító elemzéséből az alábbi következtetések vonhatók le:

a Víziváros bizonyos részei a 20. század elején felmért állapotukban igencsak archaikus alaprajzi és szerkezeti körülményeket őriztek meg. Erre már Nagy La-

⁸⁹ Ltsz. Cs 630, Cs 631, Cs 635, Cs 636, Cs 637

⁹⁰ Hasonló perembélyeggel rendelkező edények kerültek elő Óbudáról, a klarissza kolostorból, a Névtelen utcából, a Lajos utca 167 sz.-ből (BERTALANNÉ 1998), koruk: 15. század, Budán a domonkos kolostorból (GYÜRKY 1981. 152. ábra) 15. század elejéről, és a pesti várból (IRÁSNÉ 1994-95), szintén a 15. századra keltezhetően.

⁹¹ GARÁDY 1943a. 227.

⁹² Hasonló anyagú edények nagyon sok helyről ismertek, vö. pl. HOLL 1966.

⁹³ Hasonló peremek: Budán a domonkos kolostorból (GYÜRKY 1981. 155)

⁹⁴ vö. FELD 1987. 268-270.

⁹⁵ GARÁDY 1943a. 21. kép

⁹⁶ Közele párhuzama a Fő u. 70- ből került elő. (RITOÓK 1986)

⁹⁷ Ltsz. Cs 1068

⁹⁸ Ltsz. Cs 1067

⁹⁹ GARÁDY 1943a. 218.

¹⁰⁰ Az egyik támpillér mellől előkerült pénzlelet tanulsága szerint (GYÜRKY 1971. 229)

¹⁰¹ Először 1530- ből van arra adat, hogy a terület közvetlenül érintett lett hadi eseményekben, mikor Wilhelm von Roggendorf ostromolta a várat. Az adatok szerint a csapatmozgások hírére a vár-aljai lakosság kiűrtette a települést, és felhúzódott a Várhegyre. Roggendorf ostromgyűrtjének egyik kulcsfontosságú tűzérségi loállását tíz faltörő ágyúval a Szent Péter templom mellett állította fel. (SUGÁR 1979. 63-64.)

jos és H. Gyürky Katalin is felhívta a figyelmet.¹⁰² Vizsgálatom tárgyává a Fő utca–Csalogány utca–Gyorskocsi utca és Vitéz utca által közrefogott telektömböt tettem (3. kép). Kedvező adottságai, kutatótsága különösen alkalmassá teszi ilyenfajta vizsgálatra.

Ebben a telektömbben a Zaiger-féle felmérés (1. kép) 5 telket jelöl, mindegyiken sok, jó állapotban megmaradt fallal.¹⁰³ Ugyanez a szerkezet jelenik meg a Matthey-féle térképen (2. kép), sőt, ezt a rendszert nagyjából változatlan formában végig lehet kísérni a 20. század elején készített felmérésig (3.kép). Kivétel a Fő utca 68, ahol két telket összevontak a barokk lakatya építésekor. A területen a mai, legmodernebb telekosztás Garády ásatásainak idejében, az 1930–40-es években alakult ki. A Csalogány utca kiszélesítésével egy teljes telket, a Fő utca 62 számot megszüntettek,¹⁰⁴ és a korábbi 64. számú telekből alakították ki a Csalogány utca 3/a, 3/b, 3/c és 3/d telkeket.¹⁰⁵ Ugyancsak a telekhatárok bentebb tolásával szélesítették ki a Gyorskocsi és a Vitéz utcákat Különösen érdekessé válik a dolog, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a telkek legtöbbször Garády Sándor ásatást is folytatott. Neki a Fő utca 68. sz. telken, a Csalogány utca 3/d és 3/c telkeken, illetve a Csalogány utca 3/a sz telkeken volt lehetősége kutatni.

Tekintsük át tehát még egyszer a Garády Sándor ásatásai alkalmával előkerült, és középkorinak meghatározott falakat, falszakaszokat!

A Fő utca 68. sz. telken a kutatáskor pontosan elhelyezhető, térképen ábrázolható falszakasz nem került elő.

A Csalogány utca 3/a telken Garády két K–Ny-i irányú, valószínűleg a telek egykori teljes hosszában futó falmaradványt talált (17. kép). Ezek közül az érde-

kesebb az, amit a telek északi határán, a Fő utca 66 sz. telek osztófala mentén, a tűzfalban talált (20. kép 2).¹⁰⁶ Itt bebizonyosodott, hogy a lebontott, újkori (barokk?) ház fala közvetlenül a középkori fal mentén épült. Ugyanez a helyzet a Garády által ki nem szerkesztett, az újonnan kialakított Csalogány utcai fronttól 4 m-re D-re talált K–Ny-i irányú középkori falrésznel, ahol a lebontott ház fala a középkori fallal egyvonalba esik (20. kép 1.a, 1.b)¹⁰⁷. Ez a vonal valószínűleg nem jelenti a középkori utca vonalát, mivel a középkori fal innen még dél felé fordul.

A Csalogány utca 3/c számú telken talált falak közül jelen szempont szerint a telek északi határfalánál, illetve a szomszédos, Fő utca 66. sz. ház tűzfalában talált falrészlet fontos (17. kép). Ez egy vonalba esik a Csalogány utca 3/a teleknél előbb említett fallal.

A Csalogány utca 3/d telken több középkori falrészlet is előkerült (23. kép). A telek északi határánál, a szomszédos ház tűzfalában két nagyméretű befalazott ablaknyílás látszott, melyek Garády szerint esetleg egy templomhoz tartozhattak¹⁰⁸ (10. kép; 25. kép 3). Érdekes még a modern ház nyugati határfalán túl talált É–D-i irányú falszakasz, ez talán a régi utcafront vonalát jelzi.

A felsorolt középkori falak értelmezése a Zaiger és a Matthey-féle felmérések alapján elképzelhető. Hiszen ezeknek a falszakaszoknak (feltéve, hogy tényleg középkoriak voltak) már a Zaiger-felmérés idejében is állniuk kellett. Ebben az esetben felmerül a kérdés, vajon nem lenne-e lehetséges ezeket a falakat valamelyik a Zaigerben említett telekhez, vagy a mintegy ötven évvel később készült Matthey térképen ábrázolt telekhez, esetleg épülethez hozzákapcsolni? Mint már szó volt róla, a telkek beosztása, sőt az épületek alaprajzi elhelyezkedése a XVIII. századtól a XX. század elejéig nagyfokú hasonlóságot mutat. Így érdemesnek látszott összehasonlítani a Zaigerben megadott telekméreteket a későbbi (jelen esetben az 1914-es) telkek méretével.¹⁰⁹ A vizsgálat eredményeképp kiderült, hogy a Zaiger telkei elhanyagolható különbséggel átvihetők az 1914-es térképre! (vö. 3. kép, vastagon kiemelt határvonalak).¹¹⁰ Tehát a Garády Sándor által a Fő utca 66. és a Csalogány utca 3/a, b, c és d telkek határán talált K–Ny-i irányú falszakasz nagy valószínűséggel a Zaigerben összeírt 146. és 147. számú telkek

¹⁰² NAGY 1964. és GYÜRKY 1971.

¹⁰³ A 145., 146., 147., 148., és 149. számú telkek (NAGY 1964. 224-225.). 145: „Ein Eckhaus an der Landt-Strassen liegt an dem ober Rätzen gässl, hat im gesicht 4.kl. 2.sch., und im Rucken 6.kl.1.sch., in der miten aber ist einen schuh weiter; an der rechten seyten ist 39kl. 4.sch., und an der linckhen 42kl. 3.sch. lang. hat noch zum theill guts gemür; ist ziemlich gebauth“, 146.: „Ein Haus an der Landt-Srassen hat im gesicht 12kl. 3.sch., und im Rucken 10.kl. 4.sch., an der rechten seyten ist 42.kl. 3.sch., und an der linckhen 45 kl. lang. hat noch vill alts gemür; ist nichts gebaut“, 147.: „Ein Haus an der Landt-Strassen, hat im gesicht 16..... und in Rucken 17. kl. 1 1/2. sch., an der rechten seyten ist 45. und an der rechten 46. kl. lang. hat noch vill guts gemür; ist wenig repariert“, 148.: „Ein Haus an der Landt-Strassen hat im gesicht 20. und im Rucken 20. kl. 1.sch., and der rechten seyten ist 46. und an der linckhen 47. kl. lang. hat noch vill alts gemeür; ist ziemlich gebaut“, 149.: „Ein Eckhaus an der Landt-Strassen liegt an dem Kohtgässl, hat im gesicht 22. kl. 5. sch., und im Rucken 26. kl., an der rechten seyten ist 47. an der linken 47. kl. 1. sch. lang. hat noch etwas von alten fundamenten ist ein anfang zum bauen gemacht“.

¹⁰⁴ A Zaiger felmérésben a 145. sz.

¹⁰⁵ A Zaiger felmérésben 146. sz.

¹⁰⁶ G/IX 47a

¹⁰⁷ G/ IX 38a

¹⁰⁸ GARÁDY 1943. 417.

¹⁰⁹ Mivel a Matthey térképen nincsen méretarány feltüntetve, ehhez nem lett volna célszerű viszonyítani.

¹¹⁰ Az átszerkesztést az alapján végeztem el, hogy a Zaiger-féle felmérésben megadott mértékegységeket a következő méretarány szerint számítottam : Klafter= bécsi öl= 1,896 m, illetve schuh= bécsi láb= 31,6 cm (Forrás: BOGDÁN 1990)

határfalával azonos. A telekhatárok továbbélését bizonyíthatja az is, hogy az 1941-ben lebontott házak falai több esetben a középkori falakkal egy vonalba esnek, vagy rájuk épültek.

Összegzőképpen tehát a jelen példával a XVII. század végéig fennmaradt jó minőségű középkori faldarabok újkori felhasználását figyelhetjük meg. A telkeken a XX. század elejéig követhető, igen régi, valószínűleg a Zaiger idejéig visszakövethető telekosztás fennmaradását, továbbélését sikerült bizonyítani, ez azonban önmagában nem bizonyíthatja kétséget kizáróan Nagy Lajos nézetét, miszerint a Víziváros ezen részén a Zaiger által mutatott telekrendszer a korábbi, török hódítás előtti viszonyokat is tükrözheti.

LELETEK

FŐ u. 68. „B” SZEMÉTGÖDÖR

Fazék (29. kép 1)

Ltsz. Cs 861. Fehérre égett, jól iszapolt, apró kavicsokkal, homokkal soványított. Külső oldalán a vállától a hasa közepéig erőteljes bordák díszítik. M: 22,5 cm, átmP: 15,6 cm, átmT: 8,5 cm, falv.: 0,3 cm.

Fazék (29. kép 2)

Ltsz. Cs 858. Fehérre égett, jól iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Vállán és hasán többé-kevésbé párhuzamos, bekarcolt vonalak. Pereme tagolt. Ép. M: 12,8 cm, átmT: 7,5 cm, átmP: 12,2 cm, falv.: 0,4–0,5 cm.

Palack (29. kép 3)

Ltsz. Cs 866. Felső részének töredéke. Csontfehérre égett, finoman iszapolt. Kívül sárgás engobbal bevont. Vállán és nyakán korongolásnyomok, vállán finom bordák díszítik. M: 20,6 cm, átmT: 9,5 cm, falv.: 0,4 cm.

Kis fazék (29. kép 4)

Ltsz. Cs 867. Csontfehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Nyakán és hasán bordák díszítik. Pereme egyszerű, kihajló. M: 12,5 cm, átmT: 5,5 cm, falv.: 0,5 cm.

Kis korsó (29. kép 5)

Ltsz. Cs 868. Töredék. Fehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Külső oldalán fehér engobon vörös festékekkel fogaskerek-minta dísz. M: 9 cm, átmT: 4 cm, falv.: 0,3 cm.

Fazék (29. kép 6)

Ltsz. Cs 859. Csontfehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Vállán és hasán bordák díszítik. Pereme tagolt. M: 18 cm, átmP: 14 cm, átmT: 8,5 cm, falv.: 0,5 cm.

Talpas serleg (29. kép 7)

Ltsz. Cs 865. Töredék. Fehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Hasa és válla erősen bordázott. M: 10,5 cm, átmT: 5 cm, falv.: 0,5 cm.

Serleg (29. kép 8)

Ltsz. Cs 859. Alsó része. Fehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Kívül erősen bordázott. Talpa kormos. A leltárkönyv szerint benne üvegcserepet találtak – ez már nincs meg. M: 8,5 cm, átmT: 5 cm, falv.: 0,3 cm.

FŐ u. 68. „C” SZEMÉTGÖDÖR

Fazék töredéke. (30. kép 1)

Ltsz. Cs 880. Fehérre égett, jól iszapolt. Külső oldalán finom bordák tagolják. Pereme egyszerű, kihajló. Erősen égett, kormos. M: 16 cm, átmP: 12 cm, átmT: 6,6 cm, falv.: 0,4 cm.

Talpas serleg (30. kép 2)

Ltsz. Cs 875. Alsó része. Fehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Hasától lefelé erőteljes bordák tagolják. Pereme hiányzik. 5 db-ból ragasztva. M: 11 cm, átmT: 4,6 cm, falv.: 0,4 cm.

Korsó (30. kép 3)

Ltsz. Cs 871. Kiöntőcsöves füles korsó töredéke. Vörösre égett, finoman iszapolt. Szájától a válláig fehér engobra folytatott máz borítja. M: 11,5 cm, átmT: 6,2 cm, falv.: 0,5 cm.

FŐ u. 68. „F” SZEMÉTGÖDÖR

Palack (30. kép 4)

Ltsz. Cs 921. Felső része. Fehérre égett, durván iszapolt, simított, apró kavicsokkal soványított. Vállától lefelé erőteljes bordák díszítik. M: 14 cm, átmP: 5,4 cm, falv.: 0,3 cm.

Korsó (30. kép 5)

Ltsz.: Cs 910. Füles korsó felső része. Vörösre égett, finoman iszapolt. Füle felett két párhuzamosan bekarcolt vonal fut körbe. 2 db-ból ragasztva. M: 18,3 cm, átmP: 3,5 cm, falv.: 0,4 cm.

Kis fazék (30. kép 6)

Ltsz. Cs 900. Töredék. Sárgásfehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Külső oldalát erőteljes bordák díszítik. Átégett, kormos. M: 14 cm, átmT: 6,2 cm, falv.: 0,4 cm.

Korsó (31. kép 1)

Ltsz. Cs 913 a. Füles, kiöntőcsöves korsó felső része. Vörösre égett, finoman iszapolt, külsején vörös agyagmázzal bevont. Nyakán bordákkal tagolt golyva. M: 14,6 cm, átmP: 6,2 cm, falv.: 0,6 cm.

Talpas tál (31. kép 2)

Ltsz. Cs 924. Töredék. Vörösre égett, finoman iszapolt. Belső oldalán két párhuzamos bekarcolt vonallal díszített, élénkzöld mázas. M: 10 cm, átmT: 11 cm, falv.: 1-1,2 cm.

Korsó (31. kép 3)

Ltsz. Cs 913 b. Alsó részének töredéke. Vörösre égett, finoman iszapolt, vörös agyagmázzal bevont Talán a 16. kép 4. sz darabhoz tartozik. M: 5,5 cm, átmT: 7,5 cm, falv.: 0,5 cm.

Sütőtál (31. kép 4)

Ltsz. 923. Török sütőtál töredéke. Szürkésbarnára égett, nagyon dutva anyagú, pelyvával, apróbb kavicsokkal, homokkal soványított. M: 7 cm, átmT: 30 cm, falv.: 1,5 cm.

Pohár (31. kép 5)

Ltsz. Cs 541. Felső részének töredéke. Világos vörösre égett, finoman iszapolt, homokkal soványított. Pereme egyszerű. ÁtmP: 11 cm, falv.: 0,3 cm.

Kancsó (31. kép 6)

Ltsz. Cs 540. Füles kancsó töredéke. Vörösre égett, finoman iszapolt. Pereme és nyaka mázas, vállán két borda fut körbe. M: 23,6 cm, átmT: 9,4 cm, falv.: 0,4 cm.

Talpas tál (31. kép 7)

Ltsz.: Cs 543. Töredék. Vörösre égett, finoman iszapolt. Díszítetlen. Belső oldalán zöld máz. M: 8,2 cm, átmT: 8,5 cm, falv.: 0,7 cm.

*FŐ U. 68 „E” SZEMÉTGÖDÖR**Fazék (32. kép 1)*

Ltsz. Cs 886. Töredék. Fehérre égett, jól iszapolt. Külső oldala bordákkal tagolt. Pereme egyszerű, kihajló. Kormos, átégett.

Fazék töredéke (32. kép 2)

Ltsz. Cs 877. Fehérre égett, jól iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Külső oldalát erőteljes bordák díszítik. M: 18,2 cm, átmT: 7,7 cm, falv.: 0,5 cm.

Fazék (32. kép 3)

Ltsz. Cs 898. Szürkére égett, redukált égetésű. Jól iszapolt. Pereme egyszerű, kihajló. Perembélyege a meglevő részen nincsen. M: 16 cm, átmP: 14 cm, átmT: 8,5 cm, falv.: 0,5 cm.

Korsó töredéke (32. kép 4)

Ltsz.: Cs 882. Fehérre égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Külső oldalán vörös földfestékkel fogaskerek-minta díszítés. M: 16 cm, átmT: 12 cm, falv.: 0,5 cm.

Persely töredéke (32. kép 5)

Ltsz.: Cs 882. Szürkére égett, finoman iszapolt. Égett, néhol kormos. M: 5,3 cm, átmT: 3,6 cm.

Talpas tál (32. kép 1.a-b)

Ltsz. Cs 889 és Cs 945. Vörösre égett, finoman iszapolt. Belül sgraffitos díszítés, levélmintákkal. Zöldesbarna mázzal bevont. Pereme egyenes. 4 db-ból ragasztva, kiegészítve.

*FŐ U. 68.**Füles kancsó (33. kép 1)*

Ltsz. Cs 853. Barnásszürkére égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Hasán körbefutó borda díszíti. Pereme egyszerű, kissé kihajló. Ép. M: 20 cm, átmP: 6,5 cm, átmT: 10 cm, falv.: 0,5 cm. Fő u. 68. Közélebbi lelőhelye ismeretlen (a továbbiakban: Ism. lhely).

Füles korsó felső része (33. kép 2)

Ltsz. Cs 953. Sötétszürkére égett, finoman iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Pereme egyszerű, fedőhoronnyal. M: 12 cm, átmP: 3,8 cm, falv.: 0,5 cm. Ism. lhely.

Füles korsó felső része (33. kép 3)

Ltsz. Cs 954. Fehérre égett, finoman iszapolt, homokkal soványított. Válltól lefelé bordák tagolják. Pereme egyszerű, kihajló. Ism. lhely.

Kis csupor (33. kép 4)

Ltsz. Cs 854. Rózsaszínre égett, jól iszapolt, apró kavicsokkal soványított. Pereme egyszerű, kihajló. M: 7,5 cm, átmP: 8,5 cm, átmT: 4,8 cm, falv.: 0,3 cm. Ism. lhely.

Bécsi fazék peremtöredéke (33. kép 5)

Ltsz. Cs 949. Sötétszürkére égett, grafitos anyagú. Pereme egyszerű, kihajló. Bécsi perembélyeggel. ÁtmP: 25 cm, falv.: 0,8 cm. Ism. lhely.

Bécsi fazék peremtöredéke (33. kép 6)

Ltsz. Cs 950. Sötétszürkére égett, grafitos anyagú. Pereme egyszerű, kihajló. Két bécsi perembélyeggel. ÁtmP: 24 cm, falv.: 0,7 cm. Ism. lhely.

Talpas tál (34. kép 1.a-1.b)

Ltsz. Cs 946. Vörösre égett, finoman iszapolt. Belső oldalán világos sárgászöld alapon sgraffitos díszítés. Külső oldalán a perem alatt 2 cm-es sávban sárgás máz. M: 11 cm, átmP: 21,2 cm, átmT: 8 cm, falv.: 0,8 cm. Ism. lhely.

Füles kancsó töredéke (34. kép 2)

Ltsz. Cs 951. Vörösre égett, finoman iszapolt, homokkal soványított. Szájától a hasa közepéig fehér engobon zöld máz, alatta közvetlenül az agyagra felvitt máz.

Pereme egyenes, egyszerű. Több darabból ragasztva. M: 13,5 cm, átmP: 7 cm, falv.: 0,3 cm. *Ism. lhely.*

Talpas tál töredéke (35. kép 1.a-b)

Ltsz. Cs 889 és Cs 945. Vörösre égett, finoman iszapolt. Belsejében sgraffittos levélminta díszítés, zöldesbarna mázzal bevont. Pereme egyenes, 4 db-ból ragasztva. M: 16 cm; átmP: 21 cm; falv.: 0,7 cm. „E” személgödör.

Kancsó (35. kép)

Ltsz. Cs 948. Füles kancsó felső része. Vörösre égett, finoman iszapolt. Kívül a nyakától a válláig fehér engobon sárgásbarna máz, ettől lentebb fehér engobe. M: 15,6 cm, átmP: 8 cm, falv.: 0,7 cm. *Ism. lhely.*

Tetőcserép (36. kép 1)

Ltsz. Cs 973. Vörösre égett, finoman iszapolt. Fehér engobra felvitt zöld máz maradványa látszik rajta. Oldala enyhén kónuszos. Méret: 10 x 6 x 2,2 cm. *Ism. lhely.*

Kályhadísz (36. kép 2)

Ltsz. Cs 959. Háromszög alakú kályha oromdísz töredéke. Szürkére égett, redukált jól iszapolt. Csúcsát hagyma alakú dísz alkotja, amelyet öt kör alakú lyukkal díszítettek. falv.: 6-0,8 cm. *Ism. lhely.*

Üvegedény (36. kép 3)

Ltsz. Cs 1179. Kettős kónikus üvegedény talprészének töredéke. Sárgásfehér. *Ism. lhely.*

Ablakszem töredéke (36. kép 4)

Ltsz. Cs 1181. Színtelen, áttetsző, néhol fehérre korrodált. Fő u. 68. *Ism. lhely.*

Üvegtál (?)peremdarabja (36. kép 5)

Ltsz. Cs 1182. Kék színű, áttetsző. Külső oldalán üveg-csepp díszíti. (Római kori ?) *Ism. lhely.*

CSALOGÁNY u. 3/c.

Tálka (37. kép 1)

Ltsz.: Cs 821. Kis tálka. Jól iszapolt, szürkére égett, belül aransárga, kívül zöld mázas. ÁtmP 9,2 cm, átmT: 5,5 cm. III. kutatóárok.

Fedő (37. kép 2)

Ltsz.: Cs 742. Fajansz fedő töredéke. Sárgás. fehérre égett, finoman iszapolt. Díszítése: sötétkék alapon, fehér mezőben lila indadíszek. M: 3,5 cm, átm: 21 cm, falv.: 0,4 cm. I. kutatóárok, pöcegödörből.

Szűrő töredéke (37. kép 3)

Ltsz.: Cs 781/3. Vörösre égett, finoman iszapolt. Külső oldalán zöld máz maradványa, talpán barnászöld mázas. M: 2 cm, átm: 6 cm, falv.: 0,3cm. II. kut. árok.

Ezüst gomb (37. kép 4)

Ltsz.: Cs 1029. Kör alakú, alsó oldalán füleccsel. Felső oldala díszített: Koncentrikus körökben fonott, indadíszes motívummal.

Füles fazék (37. kép 5)

Ltsz.: Cs 745. Sárgásfehérre égett, finoman iszapolt. Pereme galléros, kissé kihajló. Belső oldalán mázas, a peremnél egy kb. 5 cm-es sávban barna, ettől lefelé sárgásbarna máz. Oldalát a nyaktól a has aljáig sűrű bordasor díszíti. M: 18 cm, átmP: 15 cm, átmT: 11cm, falv.: 0,5 cm. I. kutatóárok, pöcegödörből.

Fazekak oldaltöredékei (38. kép 1-5)

Ltsz.: Cs 781/6, 781/13, 781/11, 781/2. Fehérre égtek, jól iszapoltak, bekarcolt vonallal díszítettek. Falv.: 0,5-0,7 cm. II. kut. árok.

Fazék (38. kép 6)

Ltsz.: Cs 812. Fazék peremtöredéke. Szürkére égett, a peremen bevagdalt mesterjegy. Falv.: 0,5 cm, átmP: 16 cm. II. kut árok.

Palack (38. kép 7)

Ltsz.: - . Nyak- és szájtöredék. Fehérre égett, rosszul eldolgozott. II. kut. árok.

CSALOGÁNY u. 3/d.

Kályhacsempe töredéke (38. kép 8)

Ltsz.: Cs 737. Vörösre égett, jól iszapolt. Tulipános díszítéssel. Falv.: 1-1,2 cm. Csalogány u. 3/d.

Kályhacsempe töredéke (38. kép 9)

Ltsz.: - . Fehérre égett, jól iszapolt. Falv.: 1 cm.

Kályhacsempe töredéke (38. kép 10)

Ltsz.: - . Fehérre égett, jól iszapolt. Sárkányalakos doborműves díszítéssel.

Kályhacsempe töredéke (38. kép 11)

Ltsz.: - . Fehérre égett, jól iszapolt. Meghatározhatatlan ábrázolással. Csalogány u. 3/d(?).

CSALOGÁNY u. 7.

Talpas tál oldaltöredéke (39. kép 1)

Ltsz.: Cs 573. Vörösre égett, sgraffittos díszítéssel. Falv.: 0,9-1,2 cm. 2. személgödör.

Talpas tál oldaltöredéke (39. kép 2)

Ltsz.: Cs 574. Vörösre égett, sgraffittos díszítéssel. Falv.: 1,1 cm. 2. személgödör.

Talpas tál töredéke (39. kép 3)

Ltsz.: Cs 576. Vörösre égett, jól iszapolt, sgraffittos díszítéssel. Falv.: 1-1,2 cm. 2. személgödör.

Csésze (39. kép 4)

Ltsz.: Cs 560. Halványvörösre égetett, zöld mázas. M: m T: cm falv.: cm. 2 szemégtödör.

Talpas tál töredéke (39. kép 5)

Ltsz.: Cs 558. Vörösre égetett, belül zöld mázas, díszítetlen. Talpának belső oldalán benyomott jel. M: 12 cm, átmT: 10 cm, falv.: 1-1,4 cm. 2. szemégtödör.

Kályhacsempe töredéke (40. kép 1)

Ltsz.: Cs 592. Vörösre égetett, finoman iszapolt, növényi ornamentikával díszített. Máztalan. Falv.: 0,6 cm. 3. szemégtödör.

Persely (40. kép 2)

Ltsz.: Cs 589. Vörösre égetett, jól iszapolt. Alján kis lyuk. M: 6,8 cm, átmT: 5,8 cm, falv.: 0,2 cm. 3. szemégtödör.

Füles korsó töredéke (40. kép 3)

Ltsz.: Cs 586. Sárgára égetett, jól iszapolt. Pereme egyszerű, nyaka tagolt, átmP: 2,4 cm falv.: 0,4 cm. 2. szemégtödör.

Kis (játék)edényke (40. kép 4)

Ltsz Cs 562. Sárgára égetett, jól iszapolt. Belső oldalán sárgászöld máz. M: 7 cm, átmP: 6 cm, átmT: 4,5 cm, falv.: 0,3 cm. 2. szemégtödör.

Füles korssó töredéke (40. kép 5)

Ltsz: Cs 548. Szürkére égetett, jól iszapolt, simított, párhuzamos és hullámvonal-kötegekkel díszített. M: 20,5 cm, átmT: 9 cm, falv.: 0,4 cm. 2. szemégtödör.

Korsó töredéke (40. kép 6)

Ltsz: Cs 559. Kiöntőcsöves, vörösre égetett, jól iszapolt. Külső oldalán füle aljáig fehér engobon barnás máz. M: 22 cm, átmT: 8,6 cm, falv.: 0,7 cm. 2. szemégtödör.

Palack töredéke (41. kép 1)

Ltsz.: Cs 599. Fehérre égetett, jól iszapolt, de durván eldolgozott, külseje simított. ÁtmP: 7cm, falv.: 0,7 cm. 4. szemégtödör.

Talpas serleg töredéke (41. kép 2)

Ltsz.: Cs 598. Fehérre égetett, finoman iszapolt, oldala benyomkodott fogaskerékmintával díszített. M: 5,5cm, ÁtT: 4,5cm, falv.: 0,5cm. 4.szemégtödör

Játékkorsó (41. kép 3)

Ltsz.: Cs 600. Kis kiöntőcsöves, füles. Fehérre égetett, jól iszapolt, külső oldalán fehér engobon vöröses földfesték, vállán bordák díszítik. M: 8cm, átm: 5cm, falv.: 0,4. 4. szemégtödör.

Dízszerleg töredéke (41. kép 4)

Ltsz: 550. Reneszánsz. Szürkére égetett, finoman isza-

polt, talpán két sorban benyomkodott fogaskerékminta díszíti, külső oldalán ráfolyatott zöld és barna máz. M 8,7cm átmT 12cm falv.: 0,8 cm. 4. szemégtödör.

Korsó töredéke (41. kép 5)

Ltsz: Cs 604. Török. Szürkére égetett, finoman iszapolt, simított, bepecsételt mintával díszített. M: 8 cm, átmT: 10 cm, falv.: 0,4cm. 4. szemégtödör.

Füles kancsó töredéke (41. kép 6)

Ltsz Cs 602. Vörösre égetett, finoman iszapolt, külső oldalán egy sávban fehér engobon zöld máz díszíti. M: 13,3 cm, átmP: 7 cm, átmT: 7,6 cm, falv.: 0,7 cm. 4. szemégtödör.

Pipa (41. kép 7)

Ltsz. Cs 611. Fehérre égetett, jól iszapolt, külső oldalán bepecsételt mintával, zöld mázas. Falv.: 0,8cm. 4. szemégtödör.

Pipa töredéke (41. kép 8)

Ltsz: Cs 610. Vörösre égetett, jól iszapolt, díszítetlen. M: 6x1,8cm. 4. szemégtödör.

Pipa töredéke (41. kép 9)

Ltsz: Cs 599. Vörösre égetett, finoman iszapolt. 3. szemégtödör.

Pipa (41. kép 10)

Ltsz: Cs 609. Vörösre égetett, jól iszapolt. Hatszögletű. 4. szemégtödör.

Gyertyatartó töredéke (42. kép 1)

Ltsz: Cs 623. Vörösre égetett, finoman iszapolt. Vörös agyagmázzal bevont. M: 7,5 cm, átmT: 6,2 cm, falv.: 0,4 cm. 6 szemégtödör.

Füles korsó töredéke (42. kép 2)

Ltsz: Cs 629. Szürkére égetett, jól iszapolt. Külső oldalán barna mázzal bevont. ÁtmP: 1,8 cm, falv.: 0,5 cm. 9. szemégtödör.

Fazék peremtöredéke (42. kép 3)

Ltsz: Cs 632. Szürke, grafitos anyagú, két kereszt-pólyás bélyeggel. ÁtmP: 27 cm, falv.: 0,5-0,7 cm. 9. szemégtödör.

Fazék oldaltöredékei (42. kép 4, 5, 6, 8)

Ltsz: Cs 659/1, 2, 6, 7. Fehérre égetett, bekarcolt csigavonallal díszített. Falv.: 0,5 cm. 11. szemégtödör.

Palack töredéke (42. kép 7)

Ltsz: Cs 659/8. Fehérre égetett, durván eldolgozott. Falv.: 0,5-0,7cm. 11. szemégtödör.

Fazék peremtöredéke (42. kép 9)

Ltsz: Cs 659/ 3. Szürkére égett, jól iszapolt. ÁtmP: 21 cm, falv.: 0,4–1 cm. 11. szemégtödör.

Fedő töredéke (42. kép 10)

Ltsz: Cs 659/4. Szürke, grafitos anyagú. ÁtmP: 2,2 cm, falv.: 0,5 cm. 11. szemégtödör.

Játék kosó töredéke (42. kép 11)

Ltsz: Cs 639. Szürkére égett, finoman iszapolt. Vállán finom bordák díszítik. M: 6,2 cm, átmT: 4,4 cm, falv.: 0,5 cm. 11. szemégtödör.

Pohár peremtöredéke (42. kép 12)

Ltsz: Cs 640. Fehérre égett, jól iszapolt, pereme tagolt. Külső oldalát párhuzamos csíkokban benyomkodott rádliminta díszíti. Belső oldala barnás mázas. ÁtmP: 7 cm, falv.: 0,3 cm. 11. szemégtödör.

Talpas tálka töredéke (42. kép 13)

Ltsz. Cs 669. Vörösre égett, jól iszapolt. Belső oldalán zöld mázas. Díszítetlen. M: 4cm, átmT: 6,5 cm, falv.: 0,6 cm. 11. szemégtödör.

Korsó töredéke (43. kép 1)

Ltsz.: Cs 646 Nagyméretű, fehérre égett, jól iszapolt, külseje bordákkal tagolt. M 30,5cm átmT12cm falv.: 0,4cm 11. szemégtödör

Kályhaszem töredéke (43. kép 2)

Ltsz.: 547. Török. Vörösre égett, jól iszapolt. Belső oldalán és peremén zöld máz. M 6,5cm átmP 16cm átmT 4,4cm falv.:0,7cm Ism. lhely

Fajanszcsebe töredéke (43. kép 3)

Ltsz Cs 740. 1. szemégtödör.

Ömrevítő (43. kép 4)

Ltsz 1027. Csont.

Rézlemezke (43. kép 5)

Ltsz 1026. Sakktábladídszes. 11. szemégtödör.

Késnyél díszítés (43. kép 6)

Ltsz Cs 699/g.

FÜGGELÉK

A GARÁDY SÁNDOR KÉZIRATOS NAPLÓJÁBÓL KÉSZÍTETT KIVONAT

FŐ UTCA 68.

1941. XII. 9.

A Nyúlkaszárnya helyén épülő ház alapásásánál 1,8 m mélységben egy kancsó és egy pohár, de nem egy helyről valók. (A két edény vázlatos rajza, méretekkel)

1941. XII. 11. (G/X 43 b)

(Volt Nyúlkaszárnya) telkén emberi koponya, továbbá 1,6–1,8m mélységben török és vas cserepek kerültek elő. Ellenőrző állami mérnök Mihályfi. Egy római pénz is került elő. Egy munkás találta.

1941. XII. 12. (G/X 44a, 44b)

A IV.(78.) alapgödörben, 4.20m–re a felszín alatt 0.6m szélességű középkori fal került elő– még nincs alapig kiásva. Habarcsa dolomitos, sárga.

Felszínrajz I–IV. alapgödrök (75–78), a telken csak vázlatosan elhelyezve. Kiderül belőle, hogy tk. 2 falcsonkról van szó, az egyik É–D irányú, 0,60m széles, a másik felette van, rá merőleges, és szintén 0,60 m széles (14. kép 1.a).

Metszetrajz: (14. kép 1.b) A két fal viszonyáról. Az É–D–i irányú fal alapja 3,50m mélységben volt az akkori talajszinttől, dolomitos, habarcsba rakott terméskő fal. A másik falalapozás teteje a talajszinttől 1,00m– es mélységben volt és vastagsága 0,80 m.

1941. XII. 13. (G/X 44b 45a)

Felszínrajz: A telek déli részén kiásott pöcegödör rajza. Ennek teteje 3,00m–re a talajszinttől, míg fenéke 4,00m–re. Innen kerültek ki fehér edények rovátkával (15. kép 2).

Felszín– és metszetrajz készült a 88–87. pilléralapoktól D–re előkerült égetőkemence részletéről. Ennek vázát egy 0,60 m vastagságú dunakavicsos, habarccsal készült terméskő fal képezte, mely a talajszinttől 3,00m– es mélységben került elő. Szélessége 4,40 m, míg a kemence alja 3,00+1,25 m mélységben volt (16. kép 2.a–b). Egy üveggyöngy és vaskés került elő, ugyaninnen bronz serleg.

1941. XII. 15. Idő borult, +6 (G/X 45b, 46a)

A Gyorskocsi utcánál számozott 4. és 5. pillér között fekete, füstös, ép, fehér, alighanem Árpádkori edények (4db és töredékek) „a” helyen.

Felszínrajz: A 85. és 84. pillérektől D–re „a” és „b” helyek bejelölése (16. kép 1.b).

Metszetrajz: Kiderül, hogy az altalaj (sárgás–szürke agyag) 4,85m mélyen volt. A gödrök és a kemence foltja 3,00 m mélyen jelentkeztek. Ezeket egy 1,85 m vastag agyagrétegbe ásták. Az „a” jelű gödör betöltése fekete, mélysége 2,35 m, szélessége 3,00 m. A „b” jelű gödör (pöcegödör) mélysége 1,85 m (az altalajig), betöltése barnás, szélessége 3,90 m. A „c” gödör betöltése fekete, szélessége 1,80 m, mélysége?. Az égetőkemence ettől Ny–ra van, mélysége 1,60 m. Az „a” gödör a Gyorskocsi utcai alapfal külső szélétől 23,60 m–re van (16. kép 1.a).

1941. IX. 16. Idő derült, munkások ugyanazok. (G/X 46b, 47b)

Újabb edénytöredékek kerültek elő. A római réteg 2,8– 3,5m között van. A 77. gödörből római amfóra. 200 munkás dolgozik az építkezésen.

Felszínrajz: A telek D-i részéről. A régi ház falában egy 4,10 m széles befalazott boltozatot találtak (magassága?). Ez a Gyorskocsi utcai telekhatártól 18,00 m-re van (15. kép 1).

1941. XII. 17. *Idő borult, munkások ugyanazok.* (G/X 48b, 49)

Metszetrájak: 77. pillér, nyugati oldaláról: 2,35m-es mélységnél jelöli a római réteget kezdetét. 2,35–2,50 m-ig *teguladarabok, kavics*, 2,50–2,70-ig *kavics*, 2,50–2,64 m-ig *kőréteg*, 2,62–2,90 m-ig *kavics*, 2,90–3,40 m-ig *hamu, csont, cserép* volt megfigyelhető az egyes rétegekben.

78. pillér, déli metszete: 2,70 m-nél jelentkezett a római kori szint, 2,70–3,00 m között *tegulacserepeket* figyeltek meg, 3,00–3,90 m közti részben *egy nagyobb kövekkel, kisebb kavicsokkal* jellemzett réteget, mely a metszet nyugati oldalán jelentkezett, 2,35 m-es szélességben. – *út?*

78. pillér nyugati oldala: 2,35 m-es mélységben a metszettel északi oldalán egy 0,80 m széles *dunakavicsos, habarcsos falat* figyeltek meg, mely 3,95m-es mélységig volt beásva.

2. Szemétdöör(X/56a), törökkori

1. Sárgásfehér+ fenékbélyeges cserép (X/56b).

3. Törökkorinak látszó edények, azonfölül téglatörmelék, fekete terméskővel kirakva. Ebből egy érem is került elő, és egy gyermekoponya darabjai.

A régi kútból egy tör maradványai kerültek elő. (58b)

A 6. és 7. szemétdöör tetején a föld boltozatszerűen van megkeményedve. A 7. számú szemétdöört nem tudtuk kitisztítani, de a felső részén csak hamu és szalak volt benne. Újabb kori lehet.

A 8. a kibontott ház fala alatt. Ebből semmi edény nem került elő.

A 7. szemétdöör feneke(?) (67a)

Római úton 70–71 korai sigillata.

1941. XII. 18. *Idő esős, 14 munkás.* (G/X 49a, 49b, 50a)

Felszínrajzok: A telken talált falmaradványokról. Az egyik falrész É–D-i irányú, a Fő utca frontjára épült. Ez *agyagba rakott fal*, szélessége 0,80 m. Ez egy helyen 0,30 m-re keskenyedik, eltűnik, majd ismét 0,80 m-es szélességben folytatódik. Ez utóbbi részen *vakolatdarabokat* is észleltek a falmaradványon. Sikertelenül megfogni egy ehhez a falhoz tartozó valószínűleg járósíntnek tartható szintet, melyet padlóburkoló lapok fedtek (*a padlóburkoló lapok méretei: 8,5x22,4x-4 cm, lapjai a szélek felé összehajlók, úgy hogy a széleken a lapok vastagsága csak 3,6–3,8 cm*). Ettől Ny-ra 6,15 m-re egy másik, szintén É–D-i irányú, 1,35 m széles, szabálytalan, *agyagba rakott terméskőfal* is jelentkezett (14. kép 2.a).

Az „e” és „d” jelű gödrök helye, a telek déli zárófal mentén. Az „e” gödör 1,30 m széles (15. kép 3.a).

A 81. pillérben jelentkező *újkori pócegödör* rajza.

Metszetrájak: Az agyagba rakott fal metszete a *padló burkoló lapok* jelölésével. A fal a talajszinttől 3 m-es mélységben jelentkezett, a burkoló lapok a fal tetejénél 0,74 m-rel vannak mélyebben (14. kép 2.b).

Az „e” szemétdöör *metszete:* a talajszinttől 3 m-es mélységben jelentkezett a föltja és 2,60 m mély (15. kép 3.b).

A 81. pillérben jelentkező *újkori pócegödör* metszete. 2,00 m-es mélységben jelentkezett, a rajz alapján valószínűleg valamiféle béléte (fa, kő?) lehetett.

Fő utca 68: római szemétdöör került elő a 2,20 m-es hosszú árokából. *Schauschek mérte be.*

1941. XII. 20. *Idő: gyengén havazik* 4C. *Munkások ugyanazok.*

Felszínrajz: A telek déli részéből, a 79. pillér közeléből, 2,60 m mélyről előkerült *padlóburkoló lap* vázlatos rajza és helye.

1941. XII. 22. *Idő derült, munkások ugyanazok* (G/X 55a).

Felszínrajz: A Fő u. 66. sz. telek határához közel előkerült *talán római úttal* azonosítható objektum.

Metszetrájak: A római út(?) vázlata. A talajszinttől 1,80 m mélyen jelentkezett, 1,40 m vastag, a rajz alapján erősen köves réteg.

1941. XII. 23. *Idő borult, 3munkás.* (G/X 55b)

Egy *gótikus kulcs* előkerülésének helyét ábrázoló vázlat.

FŐ UTCA 62– CSALOGÁNY UTCA 3/A SAROK

1941. III. 5. *Idő borult d. u.* (G/IX 37b)

Felszínrajz: A telek vázlatos rajza, benne az I. (0,90+1,40 m) és II. (1,70+1,00 m) pillér helye. A telek szélessége (K–Ny) 17,65 m. Az I. pillér 2,50 m-re van a keleti telekhatártól. Az I. és II. pillérek egymástól való távolsága: 2,75 m. A II. pillértől nyugatra 8,30 m egy 0,90 m széles, 0,90 m hosszú *alapozás* látszik, mely nyugatról a telekhatárral érintkezik. Az *épülő új ház* Fő utcai utcafrontja 4,75 m-rel bentebb (K felé) húzódik, mint a Fő u. 64. sz. házé.

I. pillérben *középkori tégladarabok, a habarcs dunakavicsos kövér mésszel, sok a mészszemcse* benne. A *téglák vastagsága 5cm*. A *falpillérek felszíne a mostani talajszint alatt*.

1941. III. 6. *Idő borult. Bagyura, Fehér, Garai* (G/IX 38a, 38b, 39a, 39b)

Felszínrajz: Az épülő ház Csalogány utcai frontja előtt 4,00 m-rel egy K–Ny-i irányú falszakaszt jelöl. Ezen belül a következő falcsonkokat lehetett megkülönböztetni K-ról Ny felé haladva: a most lebontott ház falával egyvonalban fut egy *egymás mellé rakott kövekkel* jellemzett rész (fal?), ez részben befut a lebontott ház fala alá is. Ez 1,75 m hosszan követhető. Utána egy „A” jelű falsarok következik, 0,80 m a K–Ny-i

oldala, az É-D-i pedig 2,60 (valószínűleg 1,60) m hosszú, és D (!) felé törik (*Dunakavicsos, habarcsos, kevés mész- ugyanolyan, mint a pilléreknél*). Ez után 1,20 m hosszan *agyagba rakott* kövekből épített fal jelentkezik. Ez után ismét a falsarokhoz hasonlóan jelzett, valószínűleg ahhoz tartozó falrész jelentkezik, 0,40 m hosszan, ezt elvágta a *meszes gödör* fala (20. kép 1.a).

A telek belsejében a lebontott ház falainak jelölésével. Kiderül az is, hogy tkp. három pillér van, a III. 0,70 m széles, 1,20 m hosszú, a II. pillértől 2,5 m-re van. Jelöli a *tallér előkerülési helyét* is. Ez a II. és III. pillér vonalától K-re kb. 6,10 m-re van.

A Csalogány utcai fronton talált falsarok K felé kb. 13 m után folytatódik, 1,50 m hosszan volt megfogható.

Metszetrajz: Az előbb ismertetett falak egymáshoz való viszonyáról. Ebből látszik, hogy a régi ház falát az egymás mellé rakott kövekből épített falra (?) alapozták (tetejének mélysége?). A falsarok 1,86 m mélyen jelentkezett – középkorinak látszó fal. Az *agyagba rakott fal alapja* szintén 1,86 m-es mélységben jelentkezett a rajz szerint, ebben középkori téglák (vannak) egy rétegben, *habarcsban*. Ezután a falsarokhoz tartozó falszakasz következik, majd a *meszes gödör* (20. kép 1.b).

A II. és III. pillérek között készült K-Ny-i metszet. A járdaszint a lebontott ház udvarszintjénél 1,10 m-rel magasabban volt. Az udvarszint alatt 3 nagyobb hamus szintet különített el az ásató (I.-II.-III.): az első 0,45 m-es mélységben 0,10 m széles, a második 0,70 m mélyen 0,06 m széles, a harmadik pedig 1,00 m mélyen 0,15 m vastagnak látszott. A három szint közti részt *törmelék* töltötte ki.

1941. III. 24. (G/IX 40a)

Felszínrajz: A Csalogány utcai sarokrészen előkertült szemétködör helye. Ebből *edénycserepek kerültek elő*. Nagyrészt *török eredetűek* (18. kép 2).

A középkori fal keresztülmegy a római kori út kövezetén. Tölgyfaleveles makkos faragvány a fal fölött került elő, ugyaninnen kb 4,00 m-es mélységből működ! Tehát újkori.

1941. III. 26. (G/IX 40b)

Felszínrajz: A telek vázlatos rajza, méretetekkel. Benne egy falsarokkal, mely az utcafronttól 4,00 m-rel bentebb van, a XII. pillérnél (?). K-Ny irányú fal, mely É felé fordul. Nyugat felé a lebontott ház fala vágta el. *Felszíne a járdaszinttől 4,00 m-re*. Itt a *szint a lebontott háznak pincéje volt*.

1941. III. 31. *Bagyura, Fehér* (G/IX 41b, 42a)

M! A középkori fal *habarcsa* azonos a többivel.

Felszínrajz: A lebontott ház pinceboltja, és az új ház pincefala körül megjelent középkori falrészről. Sajnos a telken nem lehet pontosan elhelyezni, úgy tűnik, a

Csalogány utcai részhez van közelebb. A középkorinak jelölt fal É-D-i irányú, szélessége 1,25 m, két kisebb szakaszt sikerült belőle megfogni (19. kép 1.a).

A II. pillér közelében, ettől kissé É-K-re talált *kút helyszínrajza*. A *kút kávéja durván dolgozott terméskövekből*. A *kútból edénytöredékek kerültek elő*. A *kút kávéja a járdaszinttől 5,00 m-rel* (mélyebben) . A kút 0,85 m széles (külső átmérő), (21. kép 3).

Metszetrajz: Az újabb házak pincefalai és a középkori falrészlet(ek) bemutatása. A középkori falrészlet közül az egyik teteje 1,50 m mélységben jelentkezett, míg a másik rész a rajz szerint ennél magasabban is megvolt (pontos magasság, ill. mélység nincs megadva.), (19. kép 1.b).

1941. IV. 1. *Idő erő, szeles. Bagyura, Fehér* (G/IX 43b)

Felszínrajz: Az új ház Fő utcai falától keletre 6,10 m-re, a XXV. alapgödörnél falmaradvány került elő. *Dunakavicsos, habarcsos, terméskő. De átázott, és már alig látszik benne téglatörmelék mésszel(?) benne*. Középkori?? *A fal felszíne a járdaszinttől kb. 1,60 m refekszik, a fölötte levő szintben még jobban széjjelmállott a habarcs*. A fal alapját 3,00 m-nél megtaláltuk. Így az alapján ki semmi sem derült belőle.

1941. IV. 2. *Bagyura, Fehér. Idő derült*. (G/IX 44a)

Felszín- és metszetrajz: A két utca találkozásánál levő falszakasznál talált faldarab. *Felszíne a járdaszinttől 3,50 m-re*. Valószínűleg *be volt kötve a rézsútós falba, de ez most már nem állapítható meg*. Azelőtt azért nem volt megállapítható, mert mindjárt kidúcolták (19. kép 4).

1941. IV. 3. (G/IX 45a)

Felszínrajz: Középkori falrészlet helye a telken. A telek nyugati részén, a Csalogány utca 3/b. sz. telekhatártól (drótkerítés) 5,75 m-re induló K-Ny-i irányú falrészlet. (szélessége- ?) Az új ház alapfalának (ÉK- Dny- i irányú) építésekor találták (21. kép 1).

1941. IV. 7. *Idő borult. Bagyura*. (G/IX 47a)

Felszínrajz: A telek Fő utcai határának északi vége, a régi ház tűzfalában (K-Ny-i irányú) talált középkori falrészlettel, és az ez elé épített 0,70 m vastag új fal. A régi fal *terméskőfal, benne sok középkori téglával*. A középkori téglák *mérete: 3x14x29 és 3,5x 15x ?cm*, a téglákra tapadt kötőanyag *habarcsos, dunakavicsos, kövér mész, erős* (20. kép 2). A régi fal 10,20 m hosszan volt látható (vastagsága-?).

1941. IV. 9. (G/IX 49a)

A XVI: számú alapárokban a római út *kőburkolata mutatkozott*. A *gödörfeneket víz lepi el, így csak a kikerült és széjjeltört kövekből állapítható meg, hogy nagy lapok, vastagságuk kb 12–20 cm trovertin mészkő, felületük lekoptott*. *Kavicságyzatban nyugszanak. Dunai kavicsos*. A római út *felszíne a járdaszinttől 4m-re*.

1941. IV. 12. *Idő derült, reggel +1C. Fehért is behívták, így nem volt kint senki.* (G/IX 50a)

Az utolsó alapgödör még nincs annyira kiásva, hogy látni lehessen valamit.

1941. IV. 17. (G/IX 53b)

Felszínrajz: A telek északi határán épült K-Ny-i fal-tól nyugatra talált faldarab rajza, 0,80 m vastag és É-D-i irányú.

Egy konzolszerű faragott kő került elő a széles falból.

1941. IV. 19. *Idő esős, Bagyura, Fehér.* (G/IX 54a)

1941. IV. 24. *Idő derült.* (G/IX 54b)

A 20–24. alapgödörben talált középkori fal alapja 5,20 m-re volt a járda szintje alatt. Az alapot 5,80 m-ig ásták ki.

1941. VIII. 4. (G/IX 93b)

A lebontott ház északi tűzfalából előkerült egy faragott kő, nagyon megviselt állapotban. Alighanem ajtóbélet darabja. A kő vázlatos rajza, a főbb méretekkel.

CSALOGÁNY UTCA 3/C.

1941. XII. 9. *Idő derült, később beborult. +4 C* (Garády/X 42b)

Megkezdődtek a Csalogány utca 3c számú fővárosi telken a kutatóárok ásását.

Munkások: Bagyura, Rummich, Námeth István, Lulai Márton, Magorovits Dániel, Stelly József, Plér.

Felszínrajz: A telek vázlatos rajza, a főbb méretekkel (21,00 m hosszú, és 5,10 m széles). A kutatóárok É-D-i irányú, a telek K-i szélén (szélessége?). Az „a”-val jelölt helyen 1,25 m mélységben szemétgödörre akadtunk. Benne török és habán edénytöredékekkel (19. kép 3).

1941. XII. 10. *Idő borult, erős, +6 C.* (Garády/X 43a)

Munkások ugyanazok és Ráday.

1941. XII. 11. *Idő derült. +6C* (Garády/X 43a)

Munkások ugyanazok, és ifj. Droppán és Molnár. Összes létszám 10. Bagyurával együtt.

Felszínrajz: A telek vázlatos képe, rajta a I., IIa., IIb, IIc, és III. számú munkahelyekkel, a kutatóárokban. A kutatóárok méretei, benne falak (?) jelölésével. (VI.t./2)

1941. XII. 16. *Idő derült, munkások ugyanazok.* (Garády/X 46b, 47a)

Felszínrajz: Az I. munkahelyen, a déli oldalon 0,75 m szélességben burkolatszerű, agyagba rakott kőlapok jelentkezték.

Metszetrajz: A kőburkolat 1,65 m mélységben jelentkezett. A II. szakasz egész hosszában 2,15 m-től lefelé mindenütt tegula töredékek kerültek elő nagyobb mennyiségben.

A római úttest rekonstrukciója. 2,15 m-től 3,40 m-es mélységig.

1941. XII. 17. *Idő borult, munkások ugyanazok.* (Garády/X 48a)

Felszínrajz: A telken előkerült kút rajza, a főbb méretekkel (21. kép 2.a).

Metszetrajz: A kútról. Pereme 0,55 m mélyen jelentkezett. 2 drb fénykép a kútról (21. kép 2.b).

1941. XII. 18. *Idő esős, 14 munkás.* (Garády/X 50b, 51a, 50b, 52a)

III. ből 1,70m mélységből római érem. Római mécses került elő az épületnek az utca felőli I: helyiségéből. A padlón fektült. Együttal terra sigillata darabok is kerültek elő. Egy teljes edény (a mécses rajzával).

Felszínrajz: A kutatóárok és a benne talált objektumok. K-Ny-i irányú középkori falszakaszt jelöl a IIa rész Ny-i végében. (szélessége-?) Ez közvetlenül egy szintén K-Ny-i irányú újkori fal mellett van – esetleg ez utóbbi a középkorira épült? Az Ib és a IIa számmal jelzett gödör határán van a római út széle.

Külön rajz a római út felszínéről. 1, 80 m szélességben és 0,35 m vastagságban jelentkezett a burkolat.

Metszetrajz: Római út keresztzelvény az I. ből. A talajszinttől 2,00 m-re 0,35 m vastag nagyobb kövekből álló réteg, alatta 0,15 m vastag kavicsréteg, egy 0,10, majd egy 0,05 m vastag apróbb köves réteg, ami alatt 0,50 m széles sóderréteget (dunakavics). Ezek alatt még egy 0,15 m vastag apróbb köves réteg, egy 0,20 m vastag zúzott kő és dunakavics réteg volt, legalul pedig 0,30 m vastag nagy, két emberfej nagyságú kövekből álló réteg volt. A legfelső réteg burkolatszerűen van kirakva.

Az elsőként említett felszínről. Római út 2,35 m mélyen kezdődött. Ezen kívül több (3) falcsontot is jelöl, melyek kötőanyaga habarcsos, illetve egy agyagba rakott (a középkorinak mondott valószínűleg ez utóbbi).

Külön metszet a római útról: 0,15 m vastagságban nagy kövek, alatta 0,15 m vastagságban Dunakavics, majd legalul 0,05 m vastagon lapos kövek.

A IIb burkolata, vagyis a római út szerkezete részletesebben. 0,02 m vastag kőlapok, 0,25 m vastagságban habarcs, 0,25 m vastagon kőlapok, 0,20 m vastagon habarcs, ez alatt pedig 0,15 m vastag kevert föld – ebből edénytöredékek kerültek ki, majd ez alatt az altalaj (sárga agyag) jelentkezett.

1941. XII. 19. *Idő: borult, munkások ugyanazok.* (G/X 52b, 53a, 53b, 54a, 54b)

Az I. és IIa közötti újkori lebontott válaszfal alapja a mai talajszinttől 2,00 m-re van.

Metszetrajz: Keresztzelvény IIb-nél. Benne római falmaradványok rajzával. Ennek teteje kb. 1,60–1,80 m mélyen jelentkezett, szélessége-?. A római falmaradványok travertin mészkőből- téglatöredék csak az agyagba rakott falban van.

Felszínrajz: Az É-D-i irányú új falra merőleges középkori(?) falcsonk rajza. Ez 0,40 m hosszú és 0,70 m széles. (habarcsos fal, sárgára vakolva, fehérre meszelve) Ettől D-re, 3,55 m-re egy másik, K-Ny-i irányú falcsonk, mely agyagba rakott (kora-?), (22. kép).

Metszetrajz: Az előbb említett középkori és újkori fal viszonyáról. A középkori fal(?) teteje a talajszinttől 0,85 m mélyen jelentkezett, szélessége 0,70 m, 1,75 m-es mélységig lehetett követni. A középkori fal alatt római faltöredék jelentkezett, mely a rajz szerint rombolt, szélessége így 0,33 m. Kb. 2,20-2,40 m mélységben jelentkezhetett a teteje (23. kép).

A III. szakasz metszete: lefelé tölcséresen szűkül. 3,20 m mély.

Felszínrajz: A telek É-i zárófalától 6,30 m-re D-re jelentkezett D-Ny-ÉK-i irányú középkori falszakasz. Szélessége 0,70 m.

A III. szakasz északi végén a római fal mellől egy edény került ki, a talajszinttől 3,65 m mélységből. Az előkerülés vázlatos helyszínrajza, a római fallal. (Ez utóbbiról nincs több adat.)

M! a telek szintje kb 1,20 m-rel magasabb a járdaszintnél.

A III. szakaszban 2,40 m mélyen egy gótikus vasculcs került elő. A kulcs vázlatos rajza.

1941. XII. 20. Idő: gyengén havazik, munkások ugyanazok. (G/X 54b, 55a)

Felszínrajz: A Csalogány u. 3d. telek határához közel talált átboltozott kút rajza. átmérője 1,24 m kávája 0,30 m vastag. A Csalogány utcai fronttól 9,00 m-re északra, 0,90 m mélyen találták. (kora?)

1942. I. 13. Idő: havazik, -6C (G/X 55b, 56a)

Mihályffy főmérnök megfigyelése szerint az épület DK-i részében (Isd. 54b o.) megtalált út a római főútvonal lehetett. Vastagsága ugyanis 1,60 m volt, alul nagy (emberfej nagyságú) kőalapépítménnyel. A nyugati széle habarcsba rakott. Egy mécses töredéke és terra sigillata darabok kerültek ki belőle. A mécses töredéke az úttest alsóbb részéből, az átadott edény mind a kettő magából az úttestből került elő.

GYORSKOCSI UTCA 19. – CSALOGÁNY UTCA 3/D. SAROK

1940. IV. 24. (G/VIII. 63b)

Gyorskocsi u. Csalogány u. saroktelken alapásás közben Gyorskocsi u. 19) talált falmaradványok és római út.

Felszínrajz: A római utat és egy falcsonkot jelöl a telken.

Metszetrajz: A mai talajszinttől 2,5 m-es mélységben kb. 20-60 cm vastag hamuréteget találtak.

A hamuréteg alól kerültek ki egy pannoniai köcsög és egy szürke sigillata tál töredéke tojásdísszel. (ez utóbbiról vázlatos rajz)

Azonkívül középkori vályus csempe töredéke és a korai sigillatákhoz hasonló finom vörös égetésű szürke pipa töredéke.

1940. IV. 30. Idő borult. (G/VIII. 64a, 64b, 65a, 65b, 66a)

Felszínrajz: Az 5 alapgödör helyzete a telken. 2,60+2,60 m alapterületűek. Egymástól, ill. a telek széleitől való távolságukat nem jelzi. (25. kép 2)

Az V. gödör szélein éppúgy látszanak a régi rétegek, mint a IV-nél (24. kép 1, 5)

A telek méretei: a Gyorskocsi u.-i oldalon 14, 27 m, a Csalogány u.-i oldalon 1, 78m (???- esetleg 17, 80m), a telek K-i oldala pedig 20, 85 m hosszú.

A tűzfalba teguladarabok vannak befalazva.

Vázlat a Gyorskocsi, Csalogány és Fő utcai telkekről.

Metszetrajz: Az akkori járdaszinttől 4 m-re jelöli az altalajt (sárga agyag). 4 hamus réteget jelöl az 1,45 m mélyen levő új pince feneké alatt. Az I. ettől a szinttől 40 cm-rel mélyebben 3 cm vastag, II. 65 cm-rel mélyebben 20 cm vastag, a III. 90 cm-rel mélyebben 25 cm vastag, a IV. 112 cm-rel mélyebben 5 cm vastag. (Összesen tehát: I.: 1, 85m, II.: 2,10m, III. 2,35m, IV.: 2,57m- re van az akkori járdaszinttől.)

Római út színén kőlapok.

A felszíntől 2,5 m. es mélységben található a 3 rétegű római út (15 cm vastag kőlapok, alatta 15 cm vastagságban kavicsagy, 50 cm vastag alap.)

A régi pince feneké 4m- rel a járdavonaltól le.

Az V. gödör metszete. az új pince feneké alatt 3 égett réteget jelöl, ezek közül kettő a régi ház falához (ill. ennek alapozásához) kapcsolódik, egy pedig ez alatt húzódik - e réteg pontos mélységét nem jegyezte fel, annyi biztos, a ház alapozása 1,20 m-re nyúlik a pincszint alá. (25. kép 5)

1940. V. 8. Idő borongós. (G./VIII. 66b, 67a)

Felszínrajz: IV. és VI. gödrök. Ezek déli oldalán húzódik a régi ház 60 cm vastag fala. Ettől 30 cm-re délre, az előbbivel párhuzamos falat jelöl (régi fal, kavicsos habarcsos). A, B pontok és egy C-vel jelzett régi fal helye. Ez utóbbi É-D-i irányú, a régi ház falától követhető. A két réginek jelzett fal egymáshoz viszonyított helyzete itt nem látszik. (XII.t./1)

Metszetrajz: Ny-K irányú, a IV. és VI. gödrök D-i oldalánál. A pincszinttől 45 cm-rel mélyebben jelentkezett a régi fal teteje, illetve 92cm-es mélységben egy 17 cm vastag égett réteg, kavicsos, habarcsos, szemetes (XI.t/1).

A VI. gödör É- i oldala. 3 égett szénréteget jelöl, az első 40 cm mélyen 10 cm vastag, a második 80 cm mélyen 40 cm vastag, a harmadik ez alatt 25 cm vastag. (24. kép 2)

2 darab gótikus töredék, valószínűleg ajtóbéllet része, és egy XV. századi vályúzott tégl (egész, valamint töredékek is) előkerültek.

1940. V. 11. (G/ VIII. 67a)

Rajz: előkerült gótikus kődarab. A kőtöredék vázlatos rajza. megj.: ajtóbéllet boltvállkó

1940. VI. 3. *Idő derült.* (G/ VIII. 72b)

Az északi tűzfal falazatában 4– 4,5cm vastag középkori téglák vannak. Egyébként úgy a régi, mint az új falazat vegyes. Az új falazatból is vannak újkori téglák.

Felszín- és metszetrajz: Az É- i tűzfalról: Az új épület Ny-i szélétől 3, 90m-re van egy új téglából álló befalazás, ez 1,80 m széles, 0,93 m magas és 2,30 m magasra volt az akkori járdaszinttől. A másik elfalazás ettől D-re, 2,65 m távolságban. Ez utóbbi méretei: 1,50 m széles, 0,93 m magas (valószínűleg eddig lehetett megfigyelni), szintén 2,30 m-es magasságban. (25. kép 3)

1940. VII. 3. (G/VIII 76a)

Garai ásott a pincében az I. és II. támpillér között.

Felszínrajz: Az I.-II.-IV.-V. gödrök között i részről. Itt 3 falat jelöl: A: É-D-i irányú, 1,00 m széles, 1,60 m hosszan követhető, ÉNy-i sarka az épülő ház Gyorskocsi utcai falától 4,38m-re van. Erre merőleges a C fal, ez Ny-K-i irányú, 0,60 m széles, teljes hosszát nem jelöli, de a rajzból úgy látszik, mintegy 8,50 m hosszan követhető volt annak ellenére, hogy Ny-i részén jó darabot lebontottak. A „B” fal a „C” fal folytatásaként jelenik meg a rajzon. Ny-K-i irányú, szélessége 0,58 m, hosszúsága 1,45 m, K-i vége 2,35m-re van az épülő ház Csalogány utcai falától.

A lebontott régi háznak csak az északi oldalon volt pincéje. Itt nem volt pince. A sátozott sávok jelölik a régi falat. Ennek felszíne kb. 5 cm.rel van mélyebben a mostani pince fenekénél. (vö. 23 kép)

1940. VII. 4. (G/VIII 76b)

Felszínrajz: Az előző napi rajz összesítő vázlata. Megtudhatjuk, hogy az V. pillér K-i vége 8,60 m-re van az épülő ház Csalogány utcai falától, illetve a „B” fal É-i vége a Csalogány utcai saroktól 4,50 m-re van.

Metszetrajz: Az előző napi felszínrajzhoz kapcsolódik: az „A” fal D-i végénél készült. A fal teteje a pincfenéktől 5 cm-re, míg az alja 50 cm-re van. a fal szélessége 1,00 m.

1940. VII. 5. *Garai és Szokolai.* (G/VIII 77a, 77b)

Felszínrajz: Az eddig ismertettett falakon (A, B, C) kívül egy F-fel és D-E-vel jelölt falrész is megjelenik a rajzon. F: É-D-i irányú fal, Ny felé fordul. Az új ház falától a törésnél 2,87 m-re van, É-D-i szakasza 0,75 m széles és 3,53 m hosszan lehetett követni, míg K-Ny-i része 0,95 m hosszú és 0,75 m széles. A fordulónál a régi és az épülő ház új fala 1,40 m-re vannak. A D-E falszakasz É-D-i irányú, szélessége 0,62 m, kb. 2 m hosszan követhető, az új ház falától 0,95m-re van. Kiderül továbbá az is, hogy az „A” jelzésű fal agyagba rakott, míg a „C” habarcsba rakott.

1940. VII. 6. *Garai, Szokolai.* (G/VIII 78a, 78b, 79a)

Felszínrajz: A Gyorskocsi utcai részen épülő fal és környéke. ???

Metszetrajz: Két K-Ny- i metszet.

Közel vízszintes rétegek. Szépen megmunkált tiszta terméskőfal. Durva dunakavicsos, mész, téglapor nélküli habarccsal. Kemény mészkő (kalászi? Darstein?). A fölötté elhúzódo fal apróbb kövekből, de szintén mészkő. Ebben vannak téglá és teguladarabok is befalazva.

1940 VII. 8. (G/VIII 80)

Felszínrajz: A lebontott ház pincefala, illetve az új ház pincefalának jelölése.

1940. XI. 14. *Bagyura és 6 ember* (G/IX 23b, 24a, 24b, 25a)

A Gyorskocsi utca 19 sz. háznál a két meszesgödörben és a köztük levő területen mutatkozó falrészek kiásása.

Felszínrajz: A mutatkozó falcsontokról. Mindkettő É-D-i irányú, egy vonalba esnek, így talán összetartoznak. A délebben fekvő 0,70 m széles, 3,50 m hosszan sikerült megfogni. A másik rész tulajdonképpen egy falsarok. Szélessége 0,60 m É-D-i része 2,20 m hosszú, a K-Ny-i falszakasz 1,00 m-ig figyelték meg. Az É-D-i falrészek távolsága az épülő házfaltól 5,15 m.

Metszetrajz: K-Ny irányú. A régi fal az új ház lépcsőfokának szintjénél 2,10 m-rel van mélyebben. Dunakavicsos habarcs, sok mésszel. A falazat tiszta kő, részben palás, részben szabálytalan mészkő (vö. 24. kép 4). 1,60 m es mélységben csatorna maradványaira bukkantak. (Ez valószínűleg újkori ?), (24. kép 4)

CSALOGÁNY UTCA 7.

1941. V. 21. *Idő borult.* (G/IX 55b, 56a)

Csalogány utca 7. dr. Barch Loránt ügyvéd háza.

Felszínrajz: A telek vázlatos rajza, benne a D2-D3, a D7 és az A5 jelű pillérek helyével.

Metszetrajz: Az A5 jelű pillér metszete. A talajszinttől 1,00 m-re 0,10 m vastag égett réteget jelöl, illetve vörösre égett foltot. A gödör alja 2,30 m mélyen van. A D2-D3 pillér alaprajza, a DNY-i sarokban 0,20 m szélességben, 1,00 m hosszan jelentkező római út jelölésével.

A pallér állítása szerint az érmék 1,00 m mélységből került elő az égett réteg alatt.

A D2-D3 pillér metszete. 1,60 m-es mélységben egy tetem össze-vissza dobált csontjai kerültek elő. Ugyaninnen került ki egy török tányér darabja. Alatta 0,20 m-rel a római út. 0,25 m vastagságban kőlapok, 0,10 m vastag kavicsagyban.

Tervező Platschek Imre T: 189–266

Építő Báthory és Klanovits

Munkavezető: Maros Rezső

1941. V. 22. *Idő borult.* *Bagyura* (G/IX 56b, 57a)

Felszínrajz: Az A5 gödörről. Rajta az 1. és 2. számmal jelzett szemétgödörök. Az 1. átmérője kb. 0,90–1,00m, a 2. szemétgödör belső átmérője (fal?, tapasztás?) 0,90m. *Római terra sigillata.*

Metszetrajz: A 2. szemétdöör metszete. A felszín-től 1,60 m mélyen jelentkezett, alja 2,80 m-es mélységben. 2,50 m mélyen 0,25 m vastagságú kőlapokkal fedett részt jelöl (római út?). A 2. szemétdöör betöltése: *üvegcserepek, török tányér*.

Az 1. szemétdöörnek 1,90 m-re van a feneke.

Mind a két szemétdöörnek a felső széle az egész terület alatt kezdődött. Az A5 gödör helyén nem állott most ház, hanem udvar volt. Mind a két szemétdöörből csontok kerültek elő. Egy hal állkapcsa is. A D7 gödörből egy kotyogós üveg darabjai. Az 1. szemétdöör sárgásfehér fenékbélyeges + cserépedény töredéke került elő.

1941. V. 23. *Idő borult. Bagyura, Fehér* (G/IX 57a, 57b) 4 drb ezüst érmét (kettő belőlük eltörött) és egy réz érmét találtak a régi ház padlója alatt kb. 1/2m-re.

Felszínrajz: A D7 pillér alaprajza. ÉK-i sarkában a 3.(?) szemétdöör rajzával, illetve a nyugati oldal középtáján előkerült koponya lelőhelyével.

A D7 pillér területén talált tetem vázlatos rajza, a 3. szemétdöör mellett. *Jegyzet: az új ház széle a - - - - vonalon fog haladni*

Metszetrajz: A D7 pillér K-Ny-i irányú metszete. A szemétdöör teteje 2,40 m mélyen jelentkezett, alja ennél 0,80 m-rel mélyebben, *vörösre égett agyag* jelezte. - A D7 pillér É-D-i metszete. A koponya egy 1,00 m mélyen jelentkező, 1,45 m széles meszesgödörben volt.

A koponya a mészben feküdt. A mész még szinte friss.

D.u. a mai talajszinttől 1,00 m-re női tetemet találtak csecsemőjével a bal karján. A tetem végtagjait a munkások széjjelhányták. Még egy gyermeknek is kellett mellette feküdnie. A tetem mellett koporsószőgek (4) is voltak, de koporsónak nyomát nem találtuk.

Ezalatt kerültek elő a D2-D3 pillér gödre szélén talált tetem csontjai.

A 3. szemétdöörből törökkorinak látszó edények kerültek elő. Azonkívül téглаomladék.

1941. V. 24. *Idő derült. Bagyura, Fehér*. (G/IX 58b, 59a)

Felszínrajz: Az A1 jelű hely közelében a 3., 4., 5. szemétdöörök rajzával, illetve ezektől ÉK-re egy régi kút jelölésével. Az 3. szemétdöör 1,70 m, a 4. 1,35 m, az 5. 1,20 m széles, mindhárom kör alakú.

A 3. szemétdöör feneke 2,10 m-re van a talajszinttől, feneke terméskővel kirakva. 4. szemétdöör feneke 3,00 m-re van. E két gödör teteje 0,70-0,80 m-re a talajszinttől. Az 5. gödör feneke 1,60 m-re, a felső színe 0,30 m-re.

A 3. szemétdöörben egy emberi koponya maradványai kerültek elő.

A 3. szemétdöör és az A1 pillér helyéről 1-1 érem került elő.

Fénykép a tetemről.

A kútból egy tör maradványai kerültek elő. Pengéje

csonka. Mellette a tör vázlatos rajza: pengéje 0,23 m hosszú, markolata 0,145 m hosszú.

1941. V. 26. *Idő derült. Bagyura, Fehér* (G/IX 59a, 59b, 60a, 60b, 61a, 61b)

Felszínrajz: A telek Dny-i részén előkerült tömegtemető.

E temető részletesebb rajza, benne egy É-D-i irányú régi falmaradvány jelölésével, mely 1,10 m széles és 0,75 m hosszban tudták megfogni. (! a publikációban ez újabbkori pilléreként szerepel)

A sírok részletesebb leírása:

1. Anya két gyermekével. Ennél a feje jobb oldalán feküdt a lófog. (26. kép 1)

2. Férfi (?). Ennél két egymáshoz tartozó kapocs (rajza) a nyakánál a haremadi a jobb lapockánál.

A második tetem rajza. *ennél mindkét keze táján kerek alakú vastárgy, minden valószínűség szerint vasbilincs maradványa került elő.* jobb keze a mellkastájon, bal keze pedig a medencecsontnál. Koponyája jobb oldalán, medencecsontja alatt, térde felett, bokája felett lófogat jelöl a rajz, illetve térdénél, bokájánál csontszerszámot. (26. kép 2)

A koponyák általában rossz állapotban vannak. A 6. tetem koponyáján egy csontdarab. Talán ez is szerszám. A 6. tetem arccal a föld felé fekszik. Mellette egy kis színezett cserépdarabka.

A3. tetem jobb oldalán a medence csont mellett lófog, l.d. a 62b old. t is.

Az 5. tetem homlokán egy lófog. Eddig csak a koponyája látszik.

A 4. tetem jobb vállán és a jobb könyöknél a belső oldalon lófog, 2 drb csontszerszám a medencecsont melletta bordák felé. 4. tetem rajza. (26. kép 4.a-b)

A 7. tetemnél szintén két vaskarika maradványa. Az egyik a mellén, csontszerszámmal együtt, a másik a bal kéztőnél. (Bilincs?) A 7. tetem rajza. (27. kép 1)

Az A1 pillér felszíne. 1,75 m mélyen a mai talajszint alatt a római út (?) mutatkozik a gödör egész szélességében.

A felső réteg nagyobb terméskövek csak kalapáccsal idomítva ék alakúra. Nagyságuk 2-3 fejnyi. Alatta kisebb kövek rétege.

Az 5. szemétdöörből üvegpalackocská került ki.

Domján Károly az 5. számú ház felügyelője szerint a 12. sz. pincéjében a falban nagy vashorgok vannak. Ő említi egyúttal, Nagykanizsától kelet felé egy óra járásnyira gyalog „Pusztaszentegyháza” nevezetű erdős területen terjedelmes romok vannak.

1941. V. 27. *Idő derült. Bagyura, Fehér, Rumich* (G/IX 61b, 62a, 62b, 63a, 63b)

Folytatódik a tetemek rajza és leírása.

4. tetem: feje alatt is csontszerszám volt. Fölszedték (26. kép 4.a-b)

6. tetemnek csak a feje látszik ki a fal alól. A koponya

teteje 0,95 m-re van a fal tetejétől amely egyezik a talajszinttel.

7. tetem. A talajszinttől 1,60 m-re fekszik. Felette a jobb karja és vállcsont fölött egy koponya (8. számú). A kéztőnél vasgyűrűk. (Bilincsek?) A tetem rajza: Medencecsontjától lefelé a régi fal alá nyúlik. (27. kép 1) 9. tetem a talajszinttől 0,70 m-re. Teste a fal alá nyúlik. (27. kép 2)

2. tetem. Ennél találtunk 3 drb vaskapcsot és egy vasdarabot, talán szög. A koponyából csak az alsó állkapcsa maradt meg. A többi kiásták. A 2. tetem rajza. Mélysége a talajszinttől 1,43 m. Egyik karcsont behajlítva a mellkason, másik kissé hajlítva a medencén. Karcsontok megvannak (26. kép 2).

5. tetem. Gyermeke. A koponya tetején lófog. Ennél is a has táján egymás fölött 3 drb csontszerszám. A negyedik szerszám és egy kavics a fej alatt (5x). Koporsónyomok. A tetem feje zöld és zöld foszlányok vannak rajta. Egy vasszög feje.

A 2. és 10. tetemről fényképfelvétel.

3. tetem. A tetem rajza. A felsőtest hiányzik. Gerincéből csak két csigolya látszik. A medencecsontnak csak a jobb fele. A jobb lábszár teljes, a bal lábna csak az alsó része van meg. Mind a két boka is, a lábujjak is megvannak. Mélysége/ fekvőhelye: 1,30m. A jobb medencecsont mellett lófog (l. 60a old. is). (26. kép 3)

11. tetem. A tetem rajza. Hiányzik: a koponya, a jobb kulcsont, jobb kar és az alsó lábszárak. A bal karról a kéztő és az ujjak. Mellette a két felső lábszár között 3 szerszám és 1 lófog. (erről külön rajz) (27. kép 4)

Ma délután itt volt Nagy Tibor és Bagyura bemondása szerint 5 órakor Gerevich László is.

1941. V. 28. Idő derült. Bagyura, Fehér, Rumich (G/IX 64a, 64b, 65a, 65b, 66a, 66b, 67a, 67b)

10. tetem. Rajz: a régi falpillér egyik sarka éppen a medence közepére esik. A jobb vállánál cserépdarab, térdcsontjai között vasdarab, 3 drb csontszerszám szintén a térdcsontjai között, két további a lábszárcsontok között. 2 lófogat találtak a bokacsontok között, illetve 1 lófogat a lábszárcsontok között, a csontszerszámok alatt. A koponya felemelkedve, félre hajolva fekszik. Ép! Mind a két karja és keze ugyan megvannak, a hason összekulcsolva. A két lábszár alsó és felső része is megvan, a bokacsont és a lábfej hiányzik. A lábfejeket az ásómunka folyamán szedték el. A medencecsont alatt még egy csontszerszámot leltünk, mellette egy vasdarabbal, 51/2cm hosszú. Kettétörött. A sír széle nincsen kitapasztva a feneke, koporsónyom sincsen.

a föld a tetemeknél rendszerint nagyon kemény. Iszapos agyag. (27. kép 3))

Felszínrajz: a 14. és 15. tetem, és az út helye (28. kép 3), a lebontott házfalak és a 12., 13. tetemek viszonya (28. kép 1),

a 12. tetem rajza. A csontszerszámok és a lófogak he-

lyének jelölésével. Hossza fejtetőtől bokáig 1,50m. A koponyát összetört állapotban találták. Már eredetileg ilyen állapotban volt. Koporsónyom nincsen. A tetem részei a bal alsó lábszár és a lábfej kivételével megvannak. Már eredetileg hiányzik az a lábszár (27. kép 5).

13. tetem. A tetem rajza. Alighanem leánygyermek. A koponya ép. A tetem teljes. 7 koporsószög. A koponya jobb oldalán lófog. a koponya mellett a bal oldalon valami vastárgy széjjelmálló darabjai. terjedelme: (rajz) 0,15 m széles, 0,15 hosszú. (27. kép 2)

A telken lebontott házfalak és a 6., 7., 8., 9., 10., 11. szemétdödrök rajza. A 6. és 7. szemétdödr felett a föld boltozatszerűen van megkeményedve. Teteje 0,70 m re a talajszinttől. A 7. szemétdödröt nem tudtuk kikutatni, de inkább csak homok és salak van benne. Újabb lehet. Az udvari részből 0,70 m-es mélységből köldökös üveg darabok kerültek elő. Boltozati borda került elő.

A 8. szemétdödr a lebontott ház fala alatt. Ebből semmi cserép nem került elő.

A 11. szemétdödr felső széle a mai talajszinttől 1,50 m-re van. A fentieknél még 2,90 m-nél sem értük el, de beszüntettük.

Az előkerült boltozati borda rajza, pontos méretekkel. Boltozati borda, ténylegi mészkő.

Metszetrájz: Az előbbi rajz É-D-i irányú metszete. A z út kőburkolata felett talált emberi lábszárcsont (14 tetem). A 15. tetem koponyáját eltettük. Ez közvetlen a 14. tetem lábszárcsontja mellett feküdt.

Tehát egészen a kőburkolatig temetkeztek. A kő burkolat felszíne egyenetlen. 1,90–2,00 m a mai talajszinttől. Az alsó tetemek egészen barnák.

Az előkerült boltozati borda metszete. Pontos méretekkel.

1941. V. 29. Idő derült. De. Tétényben. Fehér, Bagyura, Rumich, Szabó János (G/IX 68a, 68b)

Felszínrajzok: „A” és „B” fal alapok és egy másik ÉK-Dny-i irányú régi fal berajzolásával, illetve egy kevert falmaradvány jelölésével. Nem messze innen került elő egy régi, 1765-ös határkő is.

Metszetrájzok: „A” fa lalap, mely a talajszinttől 0,42 m-re jelentkezett és 1,42 m mélyen van a fal alja. Nagyon szabálytalan a fal széle. Vastagsága 0,80 m.

„B” fal alap, mely a talajszinttől 1,10 m-es mélységben jelentkezett, alja 1,55 m mélyen volt. Vastagsága 1,20 m.

1941. V. 30. Idő derült. Bagyura, Rumich, Szabó. (G/IX 69b, 70a, 70b)

A 68a oldalon megjelölt helyen rgy 1765-ből való határkő került elő. Vörös hárshegyi homokkőből készült.

A kő rajza. Felső végének hosszú oldala durva megmunkálású.

A fényképen a kő nincsen az eredeti helyén.

Felszínrajz: A kavicsba rakott burkolattal rendelkező római út, és a közvetlen környezetében jelentkező mészhabarcos falmaradvány. (a templom egyik támpil-

lére.) A kavicsba rakott kőburkolat felett terra sigillata darabok kerültek elő az A-B fal mentén.

A templom F- és G pontokkal meghatározott támpillér-, ill. falrészlete. A fal középkori téglákkal (szél. 16 vagy 5) habarcsos, dunakavicsos. A fal teteje 0,61 m-re van a talajszinttől.

Metszetrajz: A talajszinttől 2,90 m-re jelentkezett fal helye, törmelék, habarcsdarabokkal. Ez a réteg 0,40 m vastag. Ezt lefelé 0,35 m vastag agyagréteg követi. A fenék így 3,65 m mélyen volt.

A római út kőburkolatára épített középkori templomfal. A római út kőburkolata 1,95 m mélyen volt, a középkori fal teteje 0,65 m-re a talajszinttől.

1941. V. 31. *Idő derült. Bagyura, Rumich, Szabó.* (G/IX 71a, 72b)

Platschek Imre készíti a tervet. 1892–66.

Felszínrajz: A római rétegben jelentkező kavicsréteg, a középkori falak és sírok viszonya.

Metszetrajz: a római réteg kavicsoráról. MacAdam szerű kavicsréteg, alatta nagy kövek. A kavicsréteg tetején téglatörmelék, a tetején több terra sigillata darab (II. század). A szomszédos, X-el jelölt területen a kavicsréteg hiányzik, s ott emberi csontmaradványok kerülnek elő, annak jeléül, hogy a korai réteget a temetkezések alkalmával távolították el. De a nagy kövekből álló réteg itt is megtalálható. Valószínűnek látszik, hogy eredetileg a kavicsréteg is vastagabb volt.

1941. VI. 3. *Bagyura, Fehér, Rumich.* (G/IX 71b, 72a)
Megtaláltuk a másik támpillért is.

Felszínrajz: „F” és „G” pontokkal meghatározott falszakasz két végén előkerült I. és II. támpillérek, ill. az ezektől északkeleti irányban mutatkozó újabb támpillér (III.) rajza. Ezekről keletre egy 0,80 m széles agyagos, habarcsba rakott fal – ?

Az I., II., III. támpillérek rajza, részletes méretekkel, távolságokkal. A III. támpillértől délre megjelenő, az előbb említett kőor itt habarcsba rakott kő-ként szerepel. Az akkor látható hossza 0,33 m, szélessége 0,35 m volt.

Metszetrajz: A lebontott ház északi fala. A talajszintnél 0,64 m széles, 0,74 m-nél 0,84 m szélességben folytatódik. Ez az alapozás 1,30 m magas, a talajszinttől tehát 2,00 m-re van az alja.

1941. VI. 4. *Idő derült.* (G/IX 72b, 73a, 73b)

Felszínrajz: A régi ház lebontott északi határfalától 1,20 m távolságban talált, ÉNy-DK-irányú, habarcsos, törmelékes, 1,63 m széles faldarab, ÉK-i irány felé törik. A fal teteje 2,90 m a talajszinttől, feneke 3,20 m.

Az épülő új ház déli homlokfalánál talált középkori falsarok rajza. A fal szélessége 0,75 m. 5,00 m hosszan D-É felé tart, majd K felé törik. A lebontott ház nyugati határfalától 6,80 m-re indul, a homlokfaltól.

Metszetrajz: A nyugati homlokfalnál talált középkori falsarok metszete. A talajszinttől 1,00 m-re volt a teteje, alja 1,50 m-re.

Az I. támpillér DK-i oldala. A támpillérbe több embercsontot is találtak befalazva, illetve alatta húzódtott a római út.

Az I. támpillér metszete „H” és „I” pontoknál.

1941. VI. 5. *Idő derült. Bagyura, Rumich.* (G/IX 74a, 74b)
Itt volt Fehér dr. az Anthropológiai Intézettől.

Felszínrajz: A nyugati zárófaltól 6,80 m-re talált falsarok. A lebontott ház falá nak jelölésével. A régi fal sarka (X) éppen beleesik a lebontott ház falának homlokoldalába.

1941. VI. 6. *Idő borult. Bagyura, Rumich, Szabó.* ((G/IX 75a, 75b)

Felszínrajz: A telek DK-i részén megjelenő 0,70 m széles középkori falmaradvány helyével.

Metszetrajz: A telek ÉK-i részén készült metszet. (a templom belsejében) Benne 1,85 m mélyen egy tetem koporsóban, illetve 1,20 m mélyen jelentkező négyzet alakú 16x16x3 cm méretű sima égett agyag padlótéglák helyével.

1941. VI. 9. *Idő: borult, esős. Bagyura, Rumich, Szabó.* (G/IX 77a, 77b, 78b)

A szentély helyén úgy látszik, pöcegödör volt, így e miatt a falakat majdnem teljesen lebontották. Ürülék réteg felette. Éppen csak egy vékony, 3–4 cm-es réteg maradt meg a falból. Ugyancsak a fal mögötti érintetlen talajból is.

Felszínrajz: A templom szentélyrészletének összeváltó rajza, pontos méretekkel. A III. támpillér mellett megjelenő 0,45 m hosszú köves szint itt: római kőburkolatú úthoz tartozó falrész.

Mai talajszinttől falon (a II. és III. támpillér közti falon) 2,30 m.

3 fénykép felvétel, 2 északról, egy keletről.

A III. támpillértől északkeletre levő falrész helyszínrajza.

1941. VI. 10. *Idő borult. Bagyura, Rumich, Szabó.* (G/IX 78a, 79b)

Felszínrajz: A „P1”-gyel jelölt támpillér rajza.

Metszetrajz: A „P1” támpillér metszete. 1,00 m mélyen volt a fal teteje, az alapfenék pedig 3,28 m mélyen. Ez legnagyobb részben kalászi mészkőből, közte itt-ott téglatörmelék. A támpillér fala lefelé rézsútosan szélesedik.

1941. VI. 11. *Idő derült. Bagyura, Rumich, Szabó, később Fehér.* (G/IX 80b, 81a, 81b)

Felszínrajz: A telek északi részén előkerült két koponya helye, illetve a lebontott ház falainak helye.

A templom „G” és „K” pontokkal jelölt részének rajza.

Metszetrajz: Az előbbi rajz metszete. Az egyik koponya 1,60 m mélyről, a másik 2,00 m-ről került elő. 0,80 m-es mélységben kb 2,20 m vastag törmelék réteget figyeltek meg.

Ezen a helyen egyik tetem a másik felett van.

A „G” helynél készült metszet. A „G” ponton a burkolatlap vastagsága 0,03 m.

„K” helyen a még meglévő falmaradvány már csak habarcs. Vastagsága 5 cm.

1941. VI. 11. *Idő borult. Bagyura, Fehér, Rumich, Szabó.* (G/IX 83a, 83b, 84a)

Felzínrajz: Az I. támpillér és a környező lebontott házfalak.

A telek nyugati részén jelentkező törmelékes szint, (?) gödör rajza, az új ház szélétől 8,20 m távolságban. Kerek alakú. Ebben a gödörben kövek és kavics mutatkozott. Leásott fenék 4,91+0,55 m. „a” helyen 3,00 m mélységben egy nagy vaskulcs került elő.

Metszetrajz: Az I. támpillér metszete. Teteje 1,60 m mélyen. A szentély határfala 2,45 m mélyen, az alapfenék 2,73 m mélyen.

A telek nyugati szélénél jelentkező törmelékes szint

metszete. Kb. 0,50 m-es mélységben 0,50 m vastag törmeléksáv húzódik. Ezen kívül törmelék mutatkozott a mellette levő fal helyén, 3,85 m-es mélységig.

Az új ház déli homlokzati falának közelében megfigyelt római út helye. 1,85 m mélyen jelentkezett, a kőréteg 0,40 m vastag.

1941. VI. 16. *Idő borult. Bagyura, Rumich, Fehér.* (G/IX 87a)

Az új pince fenekéről (4,91) grafitos, alighanem őskori edénycserep került elő.

Fent voltam a várban az új barlangjáratokat megtekinteni.

1941. VI. 17. *Idő derült. Bagyura, Rumich, Fehér.* (G/IX 88b)

Felzínrajz: A szomszéd ház nyugati falánál jelentkező szentélyfal (1,90 m széles) rajza.

Metszetrajz: A szentélyfal metszete. A padlószinttől 1,50 m mélyen volt, magassága 1,25 m.

IRODALOMJEGYZÉK

- BERTALANNÉ 1998 BERTALAN Vilmosné: Bélyeges ausztriai edények Óbudáról. *BudRég* 31 (1998) p. 181-209.
- BOGDÁN 1990 BOGDÁN István: Magyarországi hossz- és földmértékek 1601- 1874. Bp. 1990.
- BRAUNSCHWEIG 1991 Budapest im Mittelalter. Ausstellungskatalog. (szerk.: Gerd Biegel) Braunschweig, 1991.
- FEKETE-NAGY 1986 FEKETE Lajos - NAGY Lajos: Budapest története a törökkorban. Bp. 1986.
- FEGYŐ 1973 FEGYŐ János: Késő középkori lakóház leletmentése Ráckevén. *StCom* 2 (1973) p. 93-99.
- FELD 1987 Feld István: Keramika. In.: Magyarországi Művészet 1300-1470 körül. (szerk.: Marosi Ernő). Bp. 1987. p. 261-180.
- GARÁDY 1943a GARÁDY Sándor: Budapest székesfőváros területén végzett középkori ásások összefoglaló ismertetése 1931-41. I. Egyházi célú maradványok és temetők feltárása. *BudRég* 13 (1943) p. 167-254, 514-518.
- GARÁDY 1943b GARÁDY Sándor: Jelentés az 1936-42. években végzett ásításokról. *BudRég* 13 (1943) p. 403-438, 559- 562.
- GARÁDY 1944 GARÁDY Sándor: Agyagművesség. In: Budapest a törökkorban 3. Bp. 1944. p.
- GARÁDY 1945 GARÁDY Sándor: Budapest székesfőváros területén végzett ásások összefoglaló ismertetése II. Világi célt szolgáló épületek. *BudRég* 14 (1945) p. 399-448.
- GARÁDY 1998 GARÁDY Sándor: Buda középkori és újkori vízművei, különös tekintettel a Sváb hegy-Városkút kutatására. *BudRég* 32 (1998) p. 245-268.
- GERELYES 1985 GERELYES Ibolya: Sgraffito-díszes török tálak Ozoráról. *FolArch* 38 (1985) p. 247-260.
- GERELYES 1990 GERELYES Ibolya: Die Balkanverbindungen der türkischen Keramik von der Budaer Burg. *ActaArchHung* 42 (1990) p. 269-285.
- GERELYES 1991 Gerelyes Ibolya: Török leletegyüttesek a budavári palotából. *TBM* 23 (1991) p. 21-77.
- GEREVICH 1945 GEREVICH László: Garády Sándor. *BudRég* 14 (1945) p. 597.
- GYURICZA 1991 GYURICZA Anna: Garády Sándor hagyatéka és tudományos műveinek bibliográfiája. In: A Budapesti Történeti Múzeum Könyvtárának és Régészeti Adattárának ismertetése. Pest-budai Hírmondó 3. Bp. 1991. p. 88-100.
- GYÜRKY 1967 H. GYÜRKY Katalin: Középkori építőáldozat Buda egyik külvárosában. *ArchÉrt* 94 (1967) p. 80-83.
- GYÜRKY 1971 H. GYÜRKY Katalin: Adatok a Szent Péter külváros topográfiájához. *BudRég* 23 (1971) p. 223-243.
- GYÜRKY 1981 H. GYÜRKY Katalin: Das mittelalterliche Dominikanerkloster in Buda. *FontArchHung* Bp. 1981.
- GYÜRKY 1991 H. GYÜRKY Katalin: Üvegek a középkori Magyarországon. *BTM Műhely* 3. Bp. 1991.
- GYÜRKY 1985 H. GYÜRKY Katalin: Az üveg. Katalógus. *MHB* 5. Bp. 1985.
- HOLL 1959 HOLL Imre: Jelentés a nyéki kastélyépületek területén 1956-ban végzett hitelesítő ásításokról. *BudRég* 19 (1959) p.
- HOLL 1966 HOLL Imre: Mittelalterliche Funde aus einen Brunnen von Buda. Bp. 1966.
- HOLL 1992 HOLL Imre: Kőszeg vára a középkorban. *Fontes Arch Hung* Bp., 1992
- HOLL 1993 HOLL Imre: Renaissance Öfen. Mittelalterliche Ofenkacheln in Ungarn V. *ActaArchHung* 45 (1993) p. 251-299.
- HOLL-PARÁDI 1982 HOLL Imre - PARÁDI Nándor Das mittelalterliche Dorf Sarvaly. *FontArch Hung* Bp. 1982.
- ILON-SABJÁN 1989 ILON Gábor - SABJÁN Tibor: 15. századi cserépkályhák Külsővatról. In: Ház és ember 5 (1989) p. 57-110.
- IRÁSNÉ 1984 IRÁSNÉ MELIS Katalin: XV-XVI. századi díszedények a budavári palotából. *CommArchHung* 1984. p.
- IRÁSNÉ 1994-95 IRÁSNÉ MELIS Katalin: Régészeti kutatások a pesti vár területén. *ArchÉrt* 121-122 (1994-95) p. 57-79.

- KOVALOVSZKI 1986 KOVALOVSZKI Júlia: A Visegrád-Várkert Árpád-kori faluásatásról. In: A magyar falu régésze Méri István. Cegléd, 1986. p. 61-64.
- A KÖZÉPKORI 1992 A középkori osztály munkatársainak leletmentései 1981-1991 között. BudRég 29 (1992) p.
- KUBINYI 1964 KUBINYI András: Budafelhévíz topográfiája és gazdasági fejlődése. TBM 16 (1964) p. 85-180.
- KUBINYI 1973 Budapest története a későbbi középkorban, Buda elestéig. In: Budapest története 2. Szerk.: Gerevich László. Bp. 1973. p. 7-240.
- MÓCSY-FITZ 1990 MÓCSY András - FITZ Jenő: Pannónia régészeti kézikönyve. Bp. 1990.
- NAGY 1936 NAGY Lajos: A Tabán a régészeti ásások világánál. TBM 9 (1936) p. 18-30.
- NAGY 1964 NAGY Lajos: A Víziváros XVII. századi topográfiája TBM 16 (1964) p. 181-245.
- PARÁDI 1979 PARÁDI Nándor: Sarvaly középkori pincéi és kemencéi. ArchÉrt 106 (1979) p. 52-66.
- PUSZTAI 1995 PUSZTAI Tamás: Későközépkori kerámia a szegedi várból. MFMÉ Stud Arch 1 (1995) p. 291-295.
- RITOÓK 1986 RITOÓK Ágnes, Két ritka középkori edénytöredék a budai várból. FolArch 37 (1986) p. 225-235.
- SUGÁR 1979 SUGÁR István: A budai vár és ostromai. Bp. 1979.
- SZABÓ 1938 SZABÓ Kálmán: Az alföldi magyar nép művelődéstörténeti emlékei. Bp. 1938.
- VÉGH 1994 VÉGH András: Anjou- kori kályha csempéi. In: Pannonia Regia. Művészet a Dunántúlon 1000-1541. Bp. 1994. p.
- VÉGH 1996 VÉGH András: Buda. In: Medium Regni. Középkori királyi székhelyek. Bp. 1996.
- VÉGH 1998 VÉGH András: Előzetes jelentés a budai Szentpétermártír külváros területén 1991-1995 között folytatott régészeti kutatásokról. BudRég 31 (1998) p. 329-340.
- VÉGH PhD. dolg. VÉGH András: A középkori Buda helyrajza. Készülő PhD. dolgozat. Kézirat.

ARCHÄOLOGISCHE FORSCHUNGEN IN DER VORSTADT SZENTPÉTERMÁRTÍR DES MITTELALTERLICHEN BUDA.
Forschungen von Sándor Garády 1940-1942 I

Von 1931 kam Sándor Garády in nähere Verbindung mit archäologischer Arbeit. Auf dem Gebiet von Budapest hat er eine wegbereitende Arbeit begonnen. Die damaligen städtischen Bauarbeiten ausnützend, hat er mit amtlicher Ermächtigung archäologische Untersuchungen durchgeführt. In seiner Person können wir einen der Pioniere der stadarchäologischen Forschung von Budapest verehren. Seine Arbeit wurde von außerordentlicher ingenieurhafter Präzision charakterisiert, er dokumentierte seine Ausgrabungen auf die Erwartungen seiner Zeit weit übertroffenem Niveau und das zum Vorschein gekommene Fundmaterial versuchte er in je vollkommener Lage zu vermessen und fürs Museum zu inventarisieren. Das Thema dieser Studie ist die Bearbeitung der mittelalterlichen Objekte und des Fundmaterials, das während der Freilegung von Sándor Garády in Víziváros, auf dem Gebiet des mittelalterlichen Stadtteils Szentpétermártír zwischen 1940 und 1942 zum Vorschein gekommen ist, sowie ferner die im heutigen Sinn wissenschaftliche Dokumentation der Forschungen. Das primäre Ziel der Abhandlung ist also die Schilderung der Fakten, sie wurde als Grundlage für die weitere, tiefergehenden Detailforschung angefertigt. Diese Zusammenfassung führt fünf der Ausgrabungsorte von Garády vor. Die Auswertung der anderen sechs Fundorte (Csalogány Str. 12, Csalogány Str. 20, Csalogány Str. 26, Csalogány Str. 35, Csalogány Str. 41, Hunfalvy Str. 8) ist jedoch Gegenstand einer anderen Studie. Die zusammenfassende Bewertung des Fundmaterials wird ebenfalls am Ende der zweiten Studie gegeben. Die Freilegungen von Garády sind in allen Fällen während Bauarbeiten vorgenommen worden. Diese Bauarbeiten erfolgten, als das Weg- und Straßensystem bedeutend verändert und auf die Ansprüche der "modernen" Stadt ausgerichtet wurde. Die Forschung dehnte sich, abgesehen von der Fundrettung auf dem Grundstück der Csalogány Str. 7, wahrscheinlich nie auf die ganze Baufläche aus. Mit den heutigen Begriffen könnte man diese Grabung Forschungsgrube nennen. Dazu boten die nach heutigen Maßstäben langsam und von Hand geführten Arbeiten eine Möglichkeit. Die Grundlage der spätere Bearbeitung bildete das damals als modern geltende, systematisch geführte, aber ein wenig schwer brauchbare Ausgrabungstagebuch. Es wird von den Fotoaufnahmen an Ort und Stelle ergänzt. Das Inventarbuch ist besonders beachtenswert, da es jeweils nach der Beschreibung in fast allen Fällen von

bunten Zeichnungen illustriert wird. In der ersten Phase der tatsächlichen Arbeit galt es Informationen zu einzelnen Ausgrabungsorten zusammenzutragen., zu diesem Zweck wurde das handschriftliche Ausgrabungstagebuch als *Computerdatenbank* aufbereitet. Das bedeutete aber mehr als die einfache Übertragung des Tagebuches. Das "neue" Dokument enthält alle eigenen Notizen und Bemerkungen von Sándor Garády sowie die Erklärung und Auswertung der von den Objekten gemachten Zeichnungen in chronologischer Reihenfolge (die einzelnen Tage sind im Tagebuch punktgenau angegeben) nach den einzelnen Ausgrabungsorten geordnet. Nachdem die Abfolge der einzelnen Freilegungen geklärt war, konnte man versuchen, das auf den einzelnen Grundstücken zum Vorschein gekommene Fundmaterial zu bearbeiten, auszuwerten und zu den im Tagebuch erwähnten Objekten zuzuordnen. Während meiner Arbeit habe ich das Quellen- und Fundmaterial nach Geländen sortiert und bewertet. Im Tagebuch sind neben den Einträgen viele Skizzen zu finden, das Eine ist ohne das Andere nicht vollständig. So schien es nötig, die Originalzeichnungen von Garády in irgendeiner Weise zu publizieren. Weil die Originalskizzen mit Bleistift gezeichnet wurden, sind sie meistens verwischt, kaum zu fotokopieren oder zu scannen und ihre maßstäbliche Wiedergabe ist wegen des Mangels an Angaben nicht möglich. Aus dem gleichen Grund können sie auch nicht in moderne Pläne eingetragen werden. Deshalb wurden die Zeichnungen in ihrem Originalzustand abgezeichnet. Danach kommt die Veröffentlichung des Fundmaterials. Die Funde wurden anhand der authentischen Schichten moderner Freilegungen datiert. Zum Bewertungssteil schien die Beifügung des aus dem handschriftlichen Tagebuch von Sándor Garády gemachten Auszuges, beziehungsweise ein Teil der Originalzeichnungen des Tagebuches praktisch zu sein, damit die Beweisführung nachvollzogen werden kann.

HAUPTSTR. 68

Über die Forschungen auf dem Grundstück gibt es keine Publikation, Einzelheiten erfahren wir außer aus den Einträgen im Ausgrabungstagebuch noch aus dem über die Ausgrabungen erstatteten Bericht (Abb. 4). Auf dem Gelände wurden mehrere ausgegrabene Mauerabschnitte von Garády als mittelalterlich angegeben, die aber auf den Plan nicht eingezeichnet werden können (vgl. Taf. I und II). Zwei Kellergruben

wurden gefunden, aufgrund des Tagebuches war eine davon neuzeitlich, während in der anderen auch mittelalterliches Fundmaterial zum Vorschein gekommen ist (Taf. II/2). Ferner ist eine bogenförmige Mauerstrecke von unsicherem Alter und von unsicherer Funktion zum Vorschein gekommen, die der zuständige Archäologe als Brennofen identifiziert hat, der aber aus der Dokumentation nicht nachgewiesen werden kann (Taf. III/2a, 2b). Der Großteil des inventarisierten Materials, Hauskeramik von guter Qualität aus dem 13-17. Jahrhundert (Taf. XVI-XXIII) stammen aus den Gruben der Probegrabung, die später für Fundamentierungs- und anderen Zwecken benutzt wurden.

CSALOGÁNY STR. 3A

Die Dokumentation der auf dem Grundstück geführten Forschung ist besonders unvollständig, weder wurde der Ort fotografiert, noch das zum Vorschein gekommene Fundmaterial inventarisiert. Es ist lediglich sicher, dass auch mehrere mittelalterliche Objekte beobachtet wurden. Von diesen Objekten wurde ein Teil der als mittelalterlich identifizierten Mauern auf dem, die moderne Einteilung spiegelnden, Plan noch von Sándor Garády eingetragen (Taf. IV-VIII). Eine beträchtliche Abfallgrube wurde auf dem Grundstück gefunden, woraus *türkische Gefäßscherben* zum Vorschein gekommen sind (Taf. V/2). An der südöstlichen Seite des Grundstückes wurden die Kranzsteine eines Brunnens in 5 m Tiefe vom Bodenniveau aus gefunden. Aus diesem Brunnen kamen Gefäßfragmente zum Vorschein, die jedoch nicht ins Inventar aufgenommen worden sind (Taf. VIII/3).

CSALOGÁNY STR. 3C

Es wurde Garády erlaubt, auf dem Grundstück vor dem Beginn der Bauarbeiten zu forschen. In ganzer Länge des Grundstückes (21 m) wurde eine Forschungsgrube gezogen, ihre Breite war 2,8 m, durchschnittliche Tiefe 3,3 m (Abb. 6 und 7). Eine mittelalterliche Mauer ist zum Vorschein gekommen, die von Garády auf dem modernen Plan eingezeichnet wurde (Taf. IX/2 und Taf. X).

Im südlichen Teil der Forschungsgrube ist eine Abtrittsgrube mit türkischen und habanischen Gefäßen zum Vorschein gekommen. Davon hebt sich ein zum damaszenischen Styl gehörender, osmanisch-türkischer Fayencedeckel hervor (Taf. XXIV/2). Mittelalterliche Funde aus diesem Gebiet wurden ohne nähere Ortsbezeichnung inventarisiert (Taf. XXIV-XXX, Abb. 8 und 9).

ECKE DER CSALOGÁNY STR. 3D – GYORSKOCSI STR.

Über die Ergebnisse der durchgeführten Grabungen (Abb. 7) hat Sándor Garády in seinem Artikel berichtet. Er hat auch die zusammenfassende

Zeichnung der unpublizierten mittelalterlichen Mauern gemacht und mehrere Schnitte technisch gezeichnet (Taf. X und XI). Mehrere als mittelalterlich identifizierte Mauern sind auf dem Grundstück zum Vorschein gekommen (vgl. Taf. X.).

An der nördlichen Grenzmauer des Grundstückes, in der Brandmauer des Nachbarhauses ist ein mittelalterliches Mauerstück hervorzuheben (Abb. 10). Hier wurden auf gleicher Höhe zwei zugemauerte Öffnungen, in 2,30 m Höhe vom damaligen Bodenniveau gefunden. Die Breite einer der zugemauerten Öffnungen war 1,80 m, die der anderen 1,50 m, dazwischen wurde eine Weite von 2,65 m gemessen. Diese beiden Öffnungen hat Garády als Fenster einer Kirche gedeutet.

Fundmaterial ist aus diesem Grundstück außer der berühmten, renaissancezeitlichen Ofenkachelgruppe nichts ins Inventar aufgenommen worden. Leider sind die Fundumstände und der genaue Fundort der Ofenkacheln nicht bekannt. Wahrscheinlich stammen jene kleinen Ofenkachelfragmente, die mit den renaissancezeitlichen Fragmenten zusammen inventarisiert wurden, aus dem Grundstück. Es ist davon nur eines sicher zu identifizieren, es ist dies ein Fragment einer sigismundzeitlichen, mit dem Zeichen des Drachenordens verzierten Kachel (Taf. XXV/10). Die anderen zwei Fragmente gehören zu Öfen unbekanntem Typs (Taf. XXV/9, 11).

CSALOGÁNY STR. 7

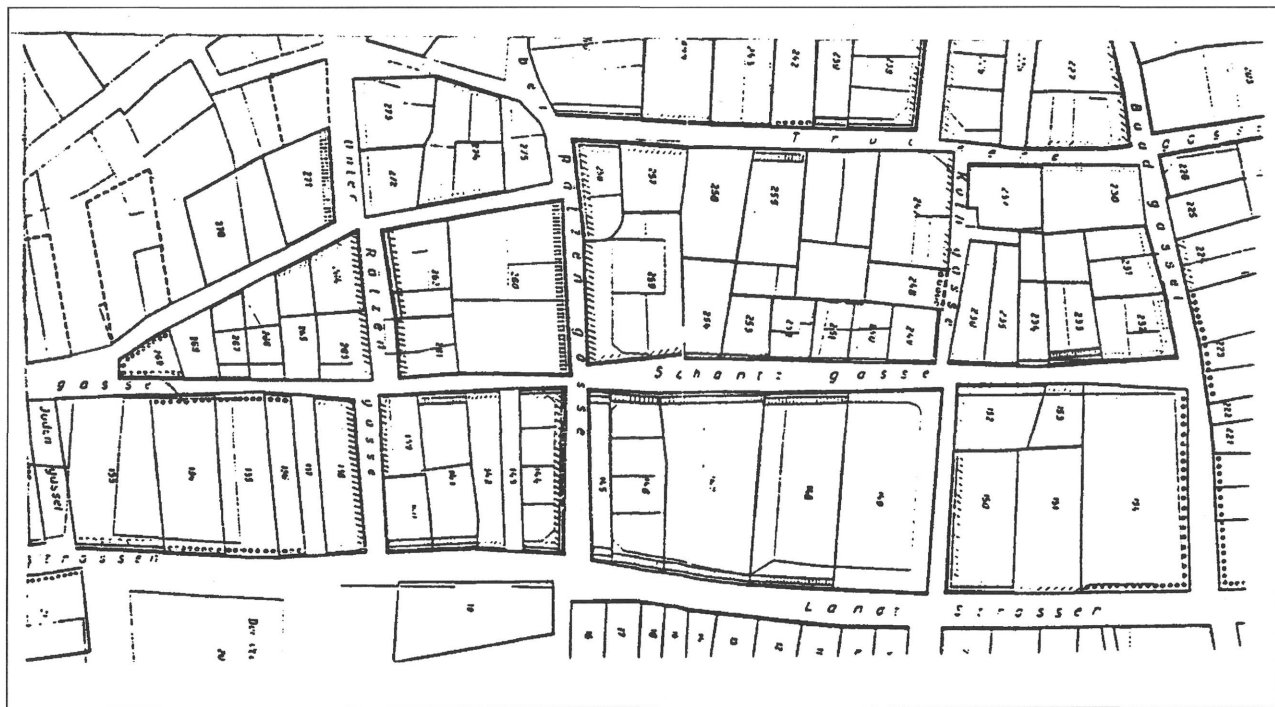
Die auf dem Grundstück zum Vorschein gekommenen Objekte und das Fundmaterial wurden von Sándor Garády publiziert, der vorliegende Artikel ergänzt und korrigiert hie und da nur die Angaben. Die Bauherren ließen die ganze Fläche des Grundstückes als Baugrube ausheben. Dies ermöglichte die archäologische Beobachtung auf größerer Fläche. Auf dem Gelände befindet sich ein Stück einer römischen Straße (Abb. 11), ein Detail des spätgotischen Chores der später als die Kirche des Märtyrers St. Peter identifizierten Kirche (Abb. 12), außerdem sind da mehrere Gräber des Friedhofes um die Kirche (Taf. XIII-XV), mehrere als mittelalterlich, oder von unsicherem Alter identifizierte Mauerstücke (Abb. 13), ein alter Brunnen und insgesamt 13 Abfallgruben (Taf. XXVI-Taf. XXX.).

Aus den Ergebnissen der Ausgrabungen von Sándor Garády und aus der komparativen Analyse des Planmaterials sind folgende Schlussfolgerungen zu ziehen:

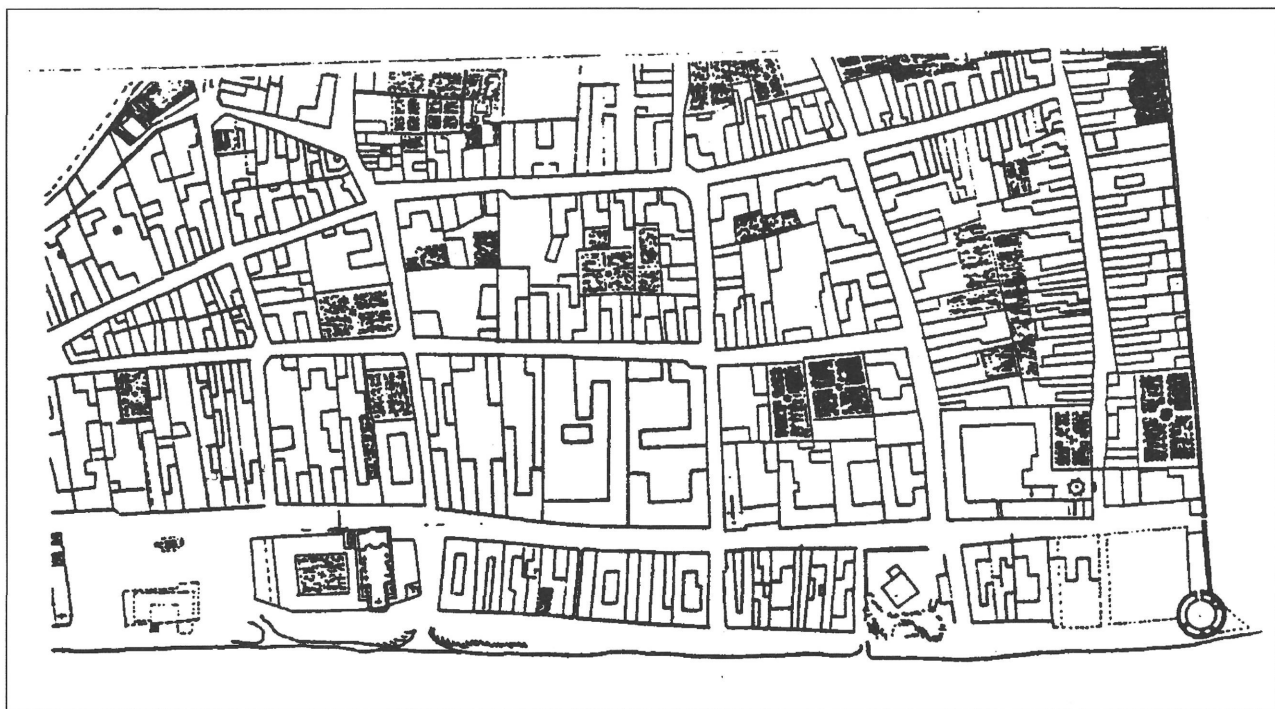
Gewisse Teile von Víziváros haben die archaischen Grundriss- und Strukturumstände bis Anfang des 20. Jahrhunderts bewahrt. Zum Thema meiner Untersuchung habe ich jenen Grundstückblock

gewählt, der die Hauptstr., Csalogány Str., Gyorgyskocsi Str. und Vitéz Str. in die Mitte nimmt (Abb. 3). Seine günstige Lage, seine Erforschtheit machen ihn für solche Untersuchungen besonders geeignet. In diesem Grundstückblock verzeichnet die Zaigerische Vermessung (Abb. 1) fünf Grundstücke, mit vielen, gut erhaltenen Mauern. Dieselbe Struktur zeigt sich auf dem Mattheyischen Plan (Abb. 2), dieses System kann man sogar auf der am Anfang des 20. Jahrhunderts gemachten Vermessung in unveränderter Form verfolgen (Abb. 3). Auf diesem Gebiet entstand die heutige Grundstückaufteilung in der Zeit der Freilegungen von Garády, also in den 1930-40er Jahren. Die Sache wird noch interessanter, wenn wir in Betracht ziehen, dass Sándor Garády auf der Mehrheit dieser Grundstücke ebenfalls Ausgrabungen durchführte. Auch unter der Csalogány Str. 3a, 3c und 3d sind solche Mauerreste zum Vorschein gekommen, wie sie bei der nördlichen Grenzmauer des Grundstückes gebaut wurden. so hat sich die Frage gestellt, ob es möglich wäre, diese Mauern, an die in der Zaiger'schen Vermessung, oder an die auf dem etwa fünfzig Jahre später angefertigten Matthey-Plan, eingezeichneten Grundstücke und Gebäude

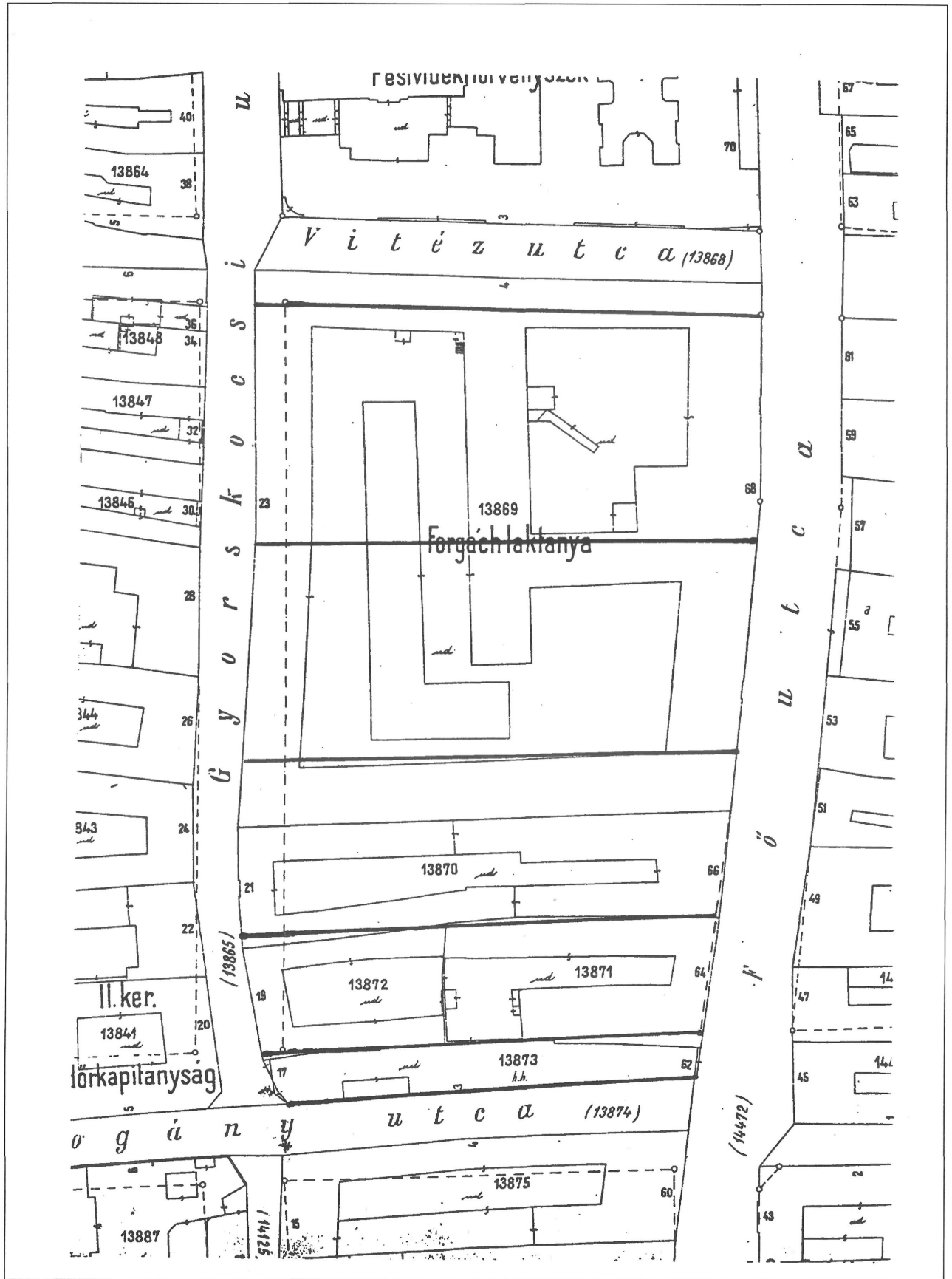
anzuschließen? Als Ergebnis der Untersuchung hat sich herausgestellt, dass die Grundstückgrößen von Zaiger mit vernachlässigbarem Unterschied auf dem Plan von 1914 unterzubringen sind (vgl. Abb. 3, die fett markierten Grenzlinien). Das von Sándor Garády an der Grenze der Grundstücke Hauptstr. 66 und Csalogány Str. 3a, b, c, und d gefundene, O-W gerichtete Mauerstück stimmt im Großen und Ganzen mit der Grenzmauer, der in der Zaiger'schen Vermessung zusammengeschriebenen Grundstücke Nr. 146 und 147 überein. Das Weiterleben der Grundstücksgrenzen beweist, dass die Mauern der 1941 niedergerissenen Häuser in mehreren Fällen in gleicher Linie mit den mittelalterlichen Mauern verliefen, oder gar auf ihnen errichtet wurden. Zusammenfassend können wir sagen, dass sich an diesem Beispiel die neuzeitliche Verwendung der bis Ende des 17. Jahrhunderts erhalten gebliebenen, mittelalterlichen Wandstücke von guter Qualität beobachten lassen. Somit ist es gelungen, den Fortbestand der bis Anfang des 20. Jahrhunderts zu verfolgenden, ganz alten, wahrscheinlich bis auf die Zeit Zaigers zurückgehenden Grundstückaufteilung zu beweisen.

1. kép. Az 1965-ben készített Zaiger-féle felmérés rekonstrukciós rajza. (Nagy 1964 munkája alapján)

2. kép Matthey térképe Budáról. Részlet. Másolata a BTM Rajztárában

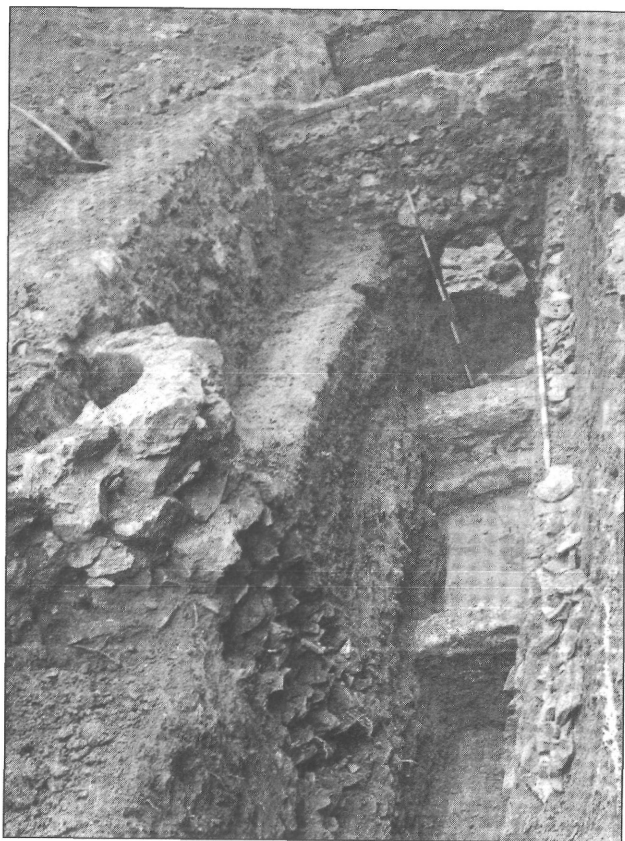
3. kép Részlet az 1914-ben készült részletes felmérésből és rendezési tervzetből. (Másolat a BTM Rajztárában.)

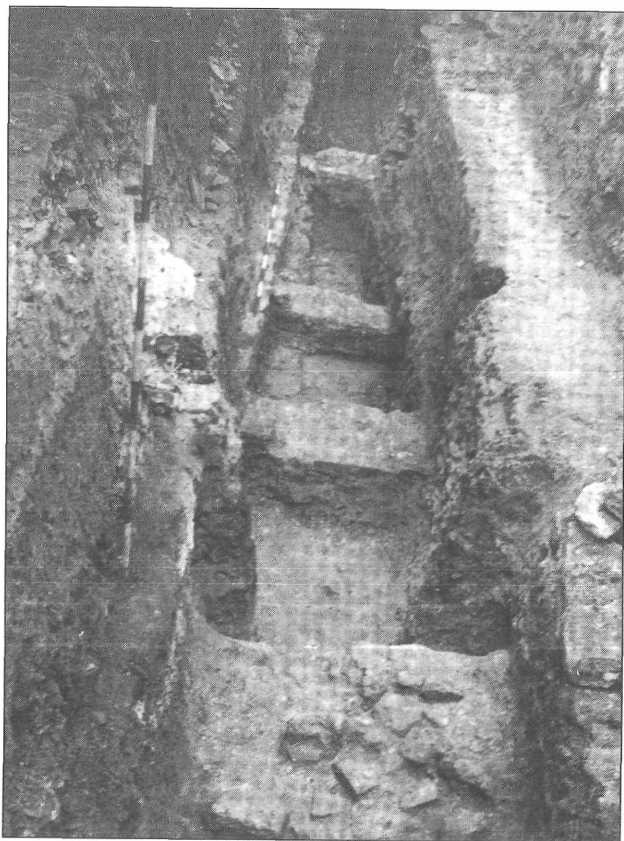
4. kép. Fő utca 68. A lebontott Nyúlaskazárnya Garády ásatásának idejében. (KisCELLI Múzeum Fotótára Ltsz.: 9904/679)

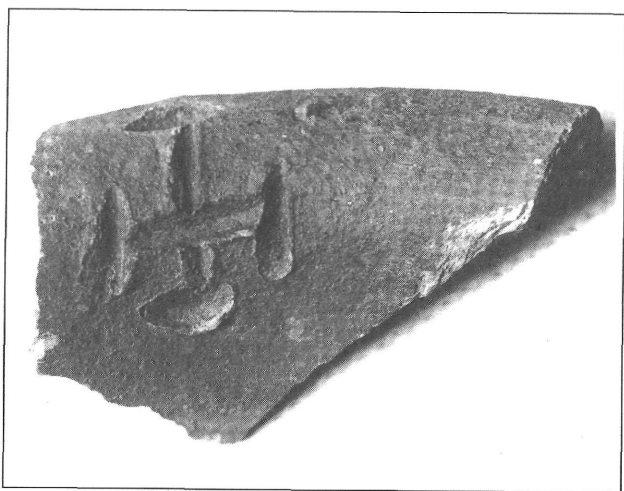
5. kép. A Csalogány utca 3/d-Gyorskocsi utca sarok az 1900-as évek elején. (KisCELLI Múzeum Fotótára Ltsz.: 18981)

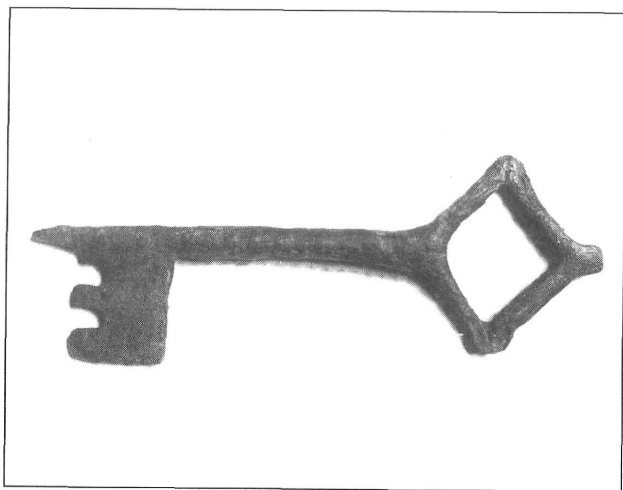
6. kép. Csalogány utca 3/c. A kutatóárok É-ről. (BTM Fotótár Ltsz.: 234)

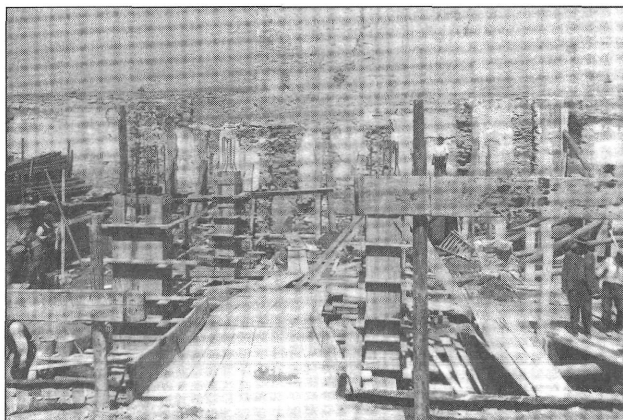
7. kép. Csalogány utca 3/c. A kutatóárok képe D felől. (BTM, Fotótár Ltsz.: 240)

8. kép. Csalogány utca 3/c sz. telken talált edénytöredék.
(BTM Fotótár Ltsz.: 241)

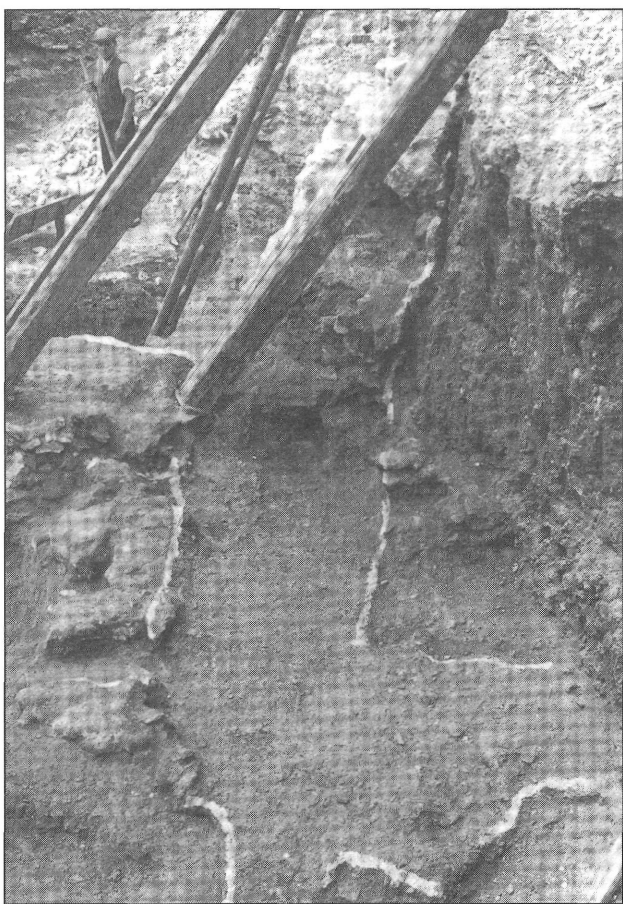
9. kép. A Csalogány utca 3/c sz. telken talált gótikus kulcs.
(BTM Fotótár Ltsz.: 243)

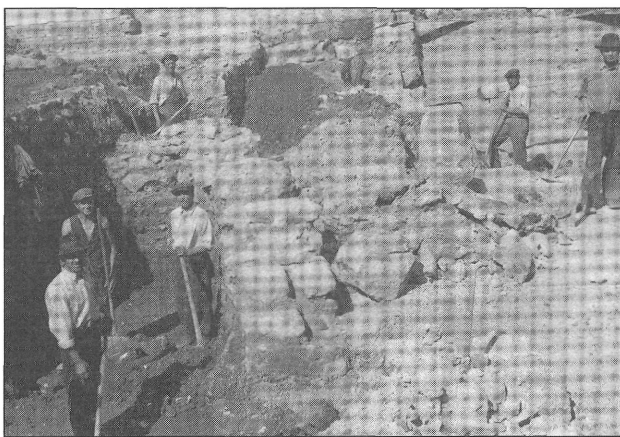
10. kép. Csalogány utca 3/d sz. A tűzfalban talált befalazott nyílás
(BTM Fotótár Ltsz.: 246)

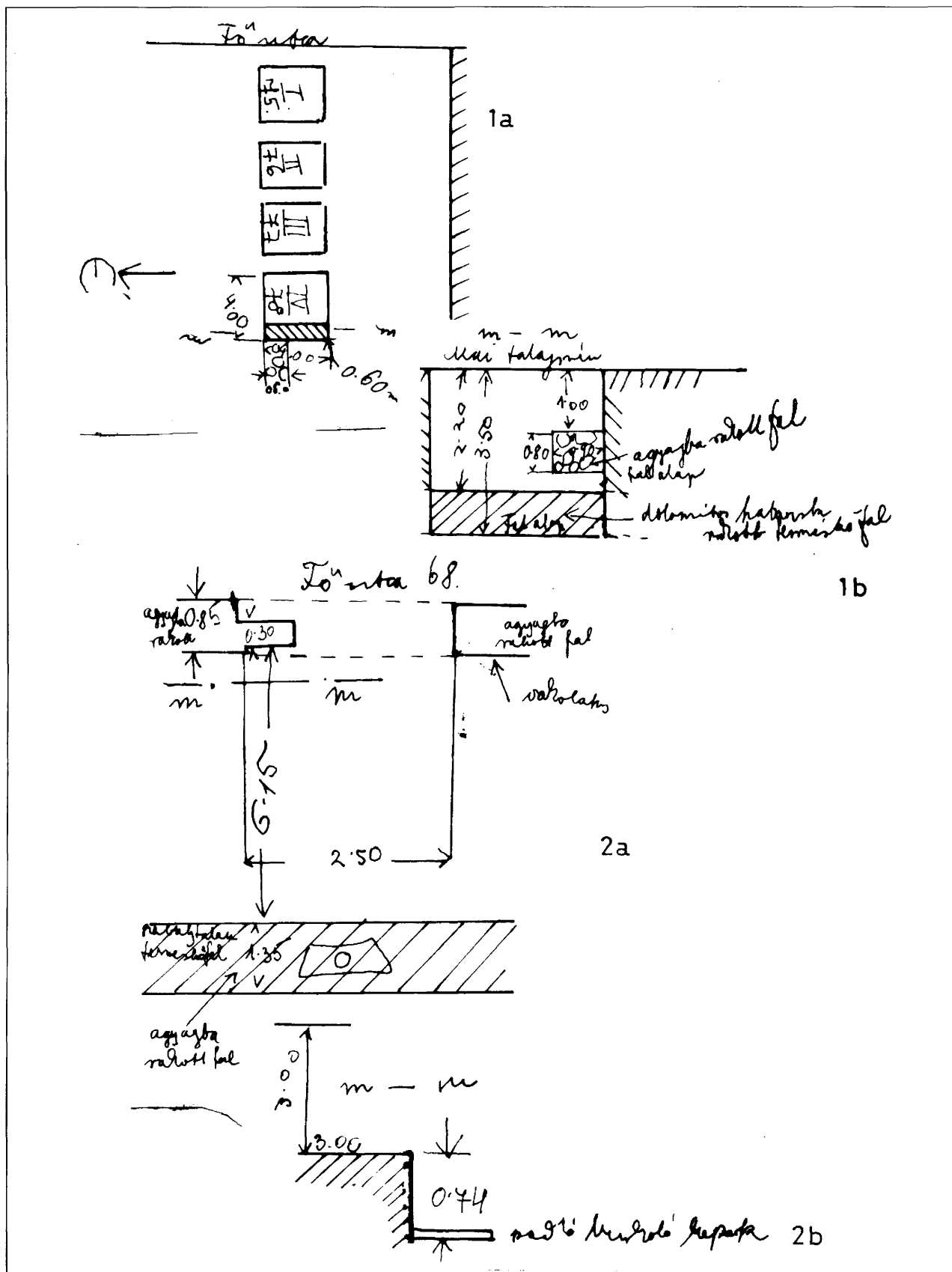
11. kép. Csalogány utca 7. Az alapgödör Ny-i oldala. Előtérben a római út, háttérben a templom D-i oldalszentélye. (BTM Fotótár Ltsz.: 261)

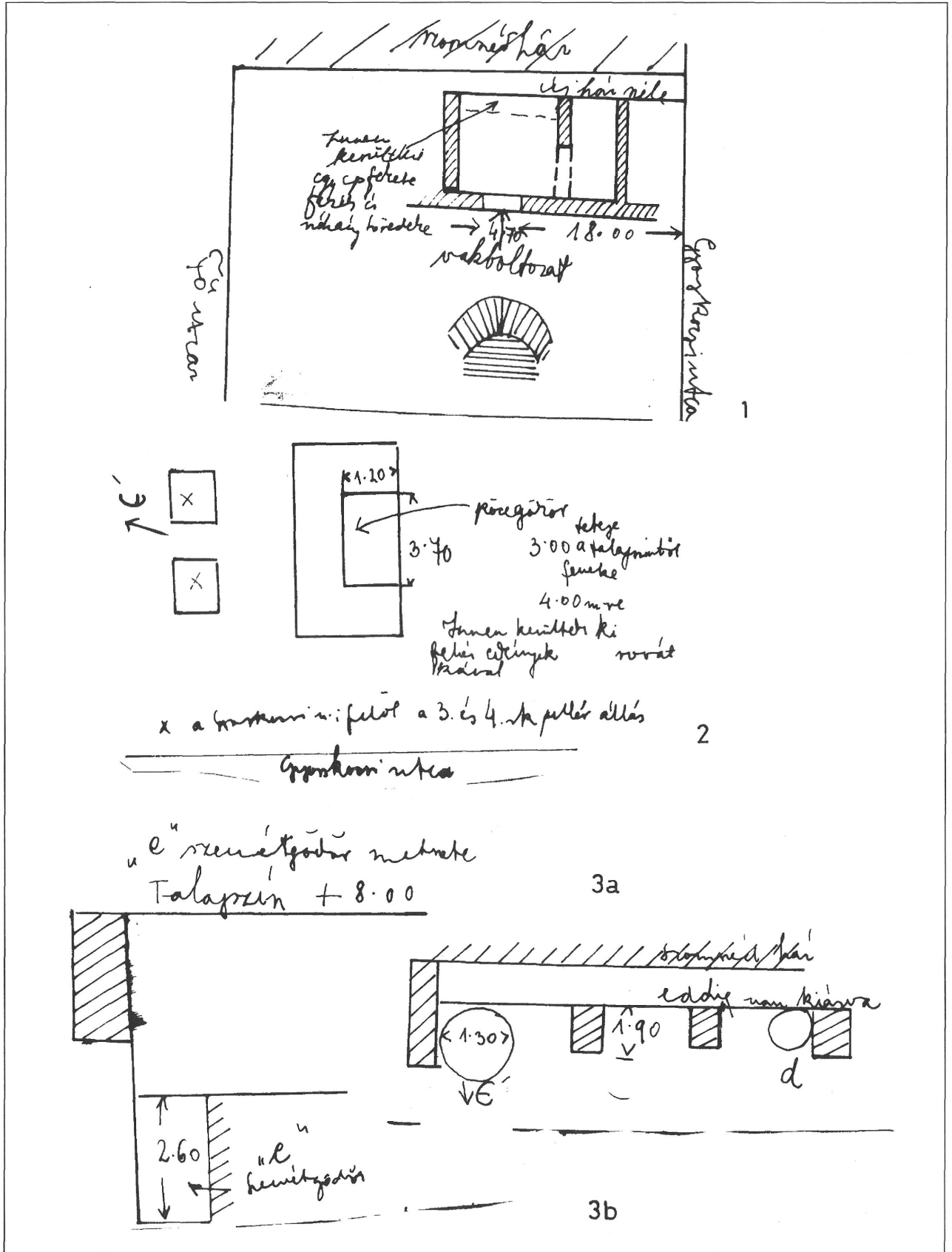
12. kép. Csalogány utca 7. A templom oldalszentélyének falai mésszel
jelölve, ÉK-ről. (BTM Fotótár Ltsz.: 256)

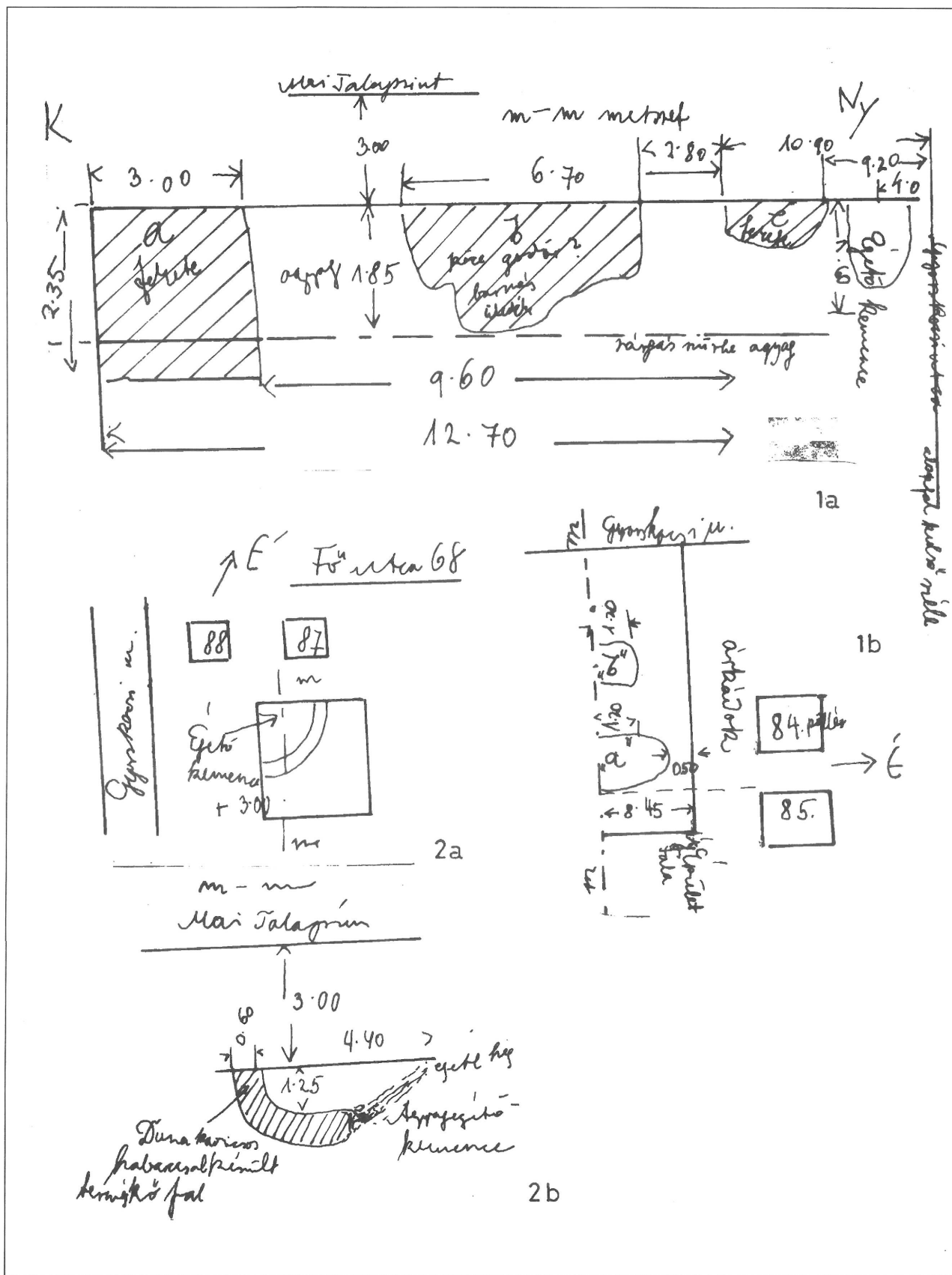
13. kép. Csalogány utca 7. Az A-B fal keletről. (BTM Fotótár Ltsz.: 264)

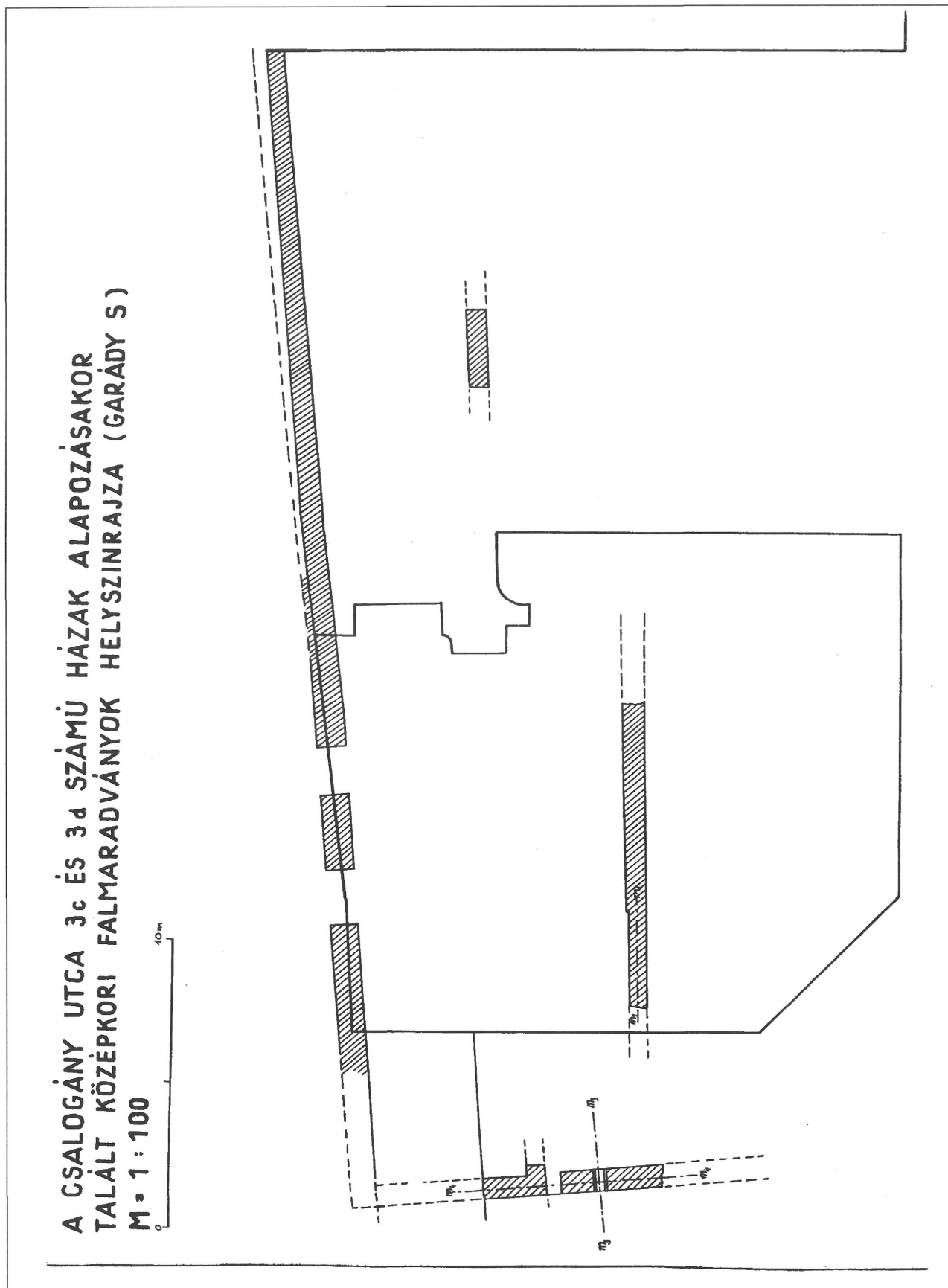
14. kép. Fő utca 68.: 1.a A 78. sz. alapgyödörben talált falak. Felszínrajz. (G/X 44a) 1.b. A 78. sz. alapgyödörben talált falak. Metszetrájz. (G/44b) 2.a Fő utca 68. Középkori (?) falak a telken. Felszínrajz. (G/ X 49a) 2.b. Középkori (?) falak a telken. Metszetrájz. (G/ X 49a)

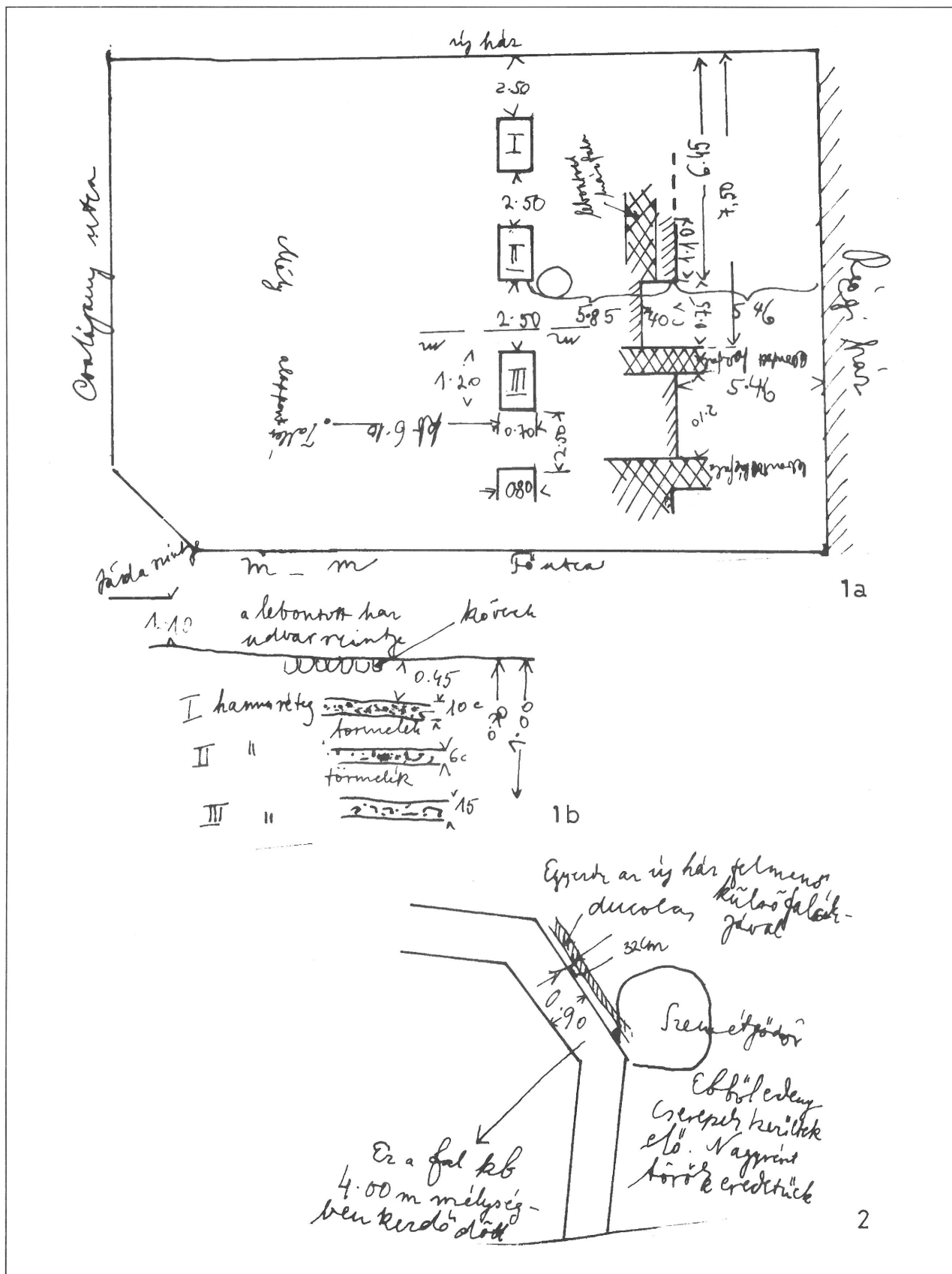
15. kép. Fő utca 68.: 1. Befalazott vakboltzat (súlyhárító?) a telken. (G/X 47b) 2. Pöcegödör. (G/X 44b) 3.a. Az „E” szemétdödör. Felszínrajz. (G/X 49a) 3.b. Az „E” szemétdödör. Metszetrész. (G/X 49a)

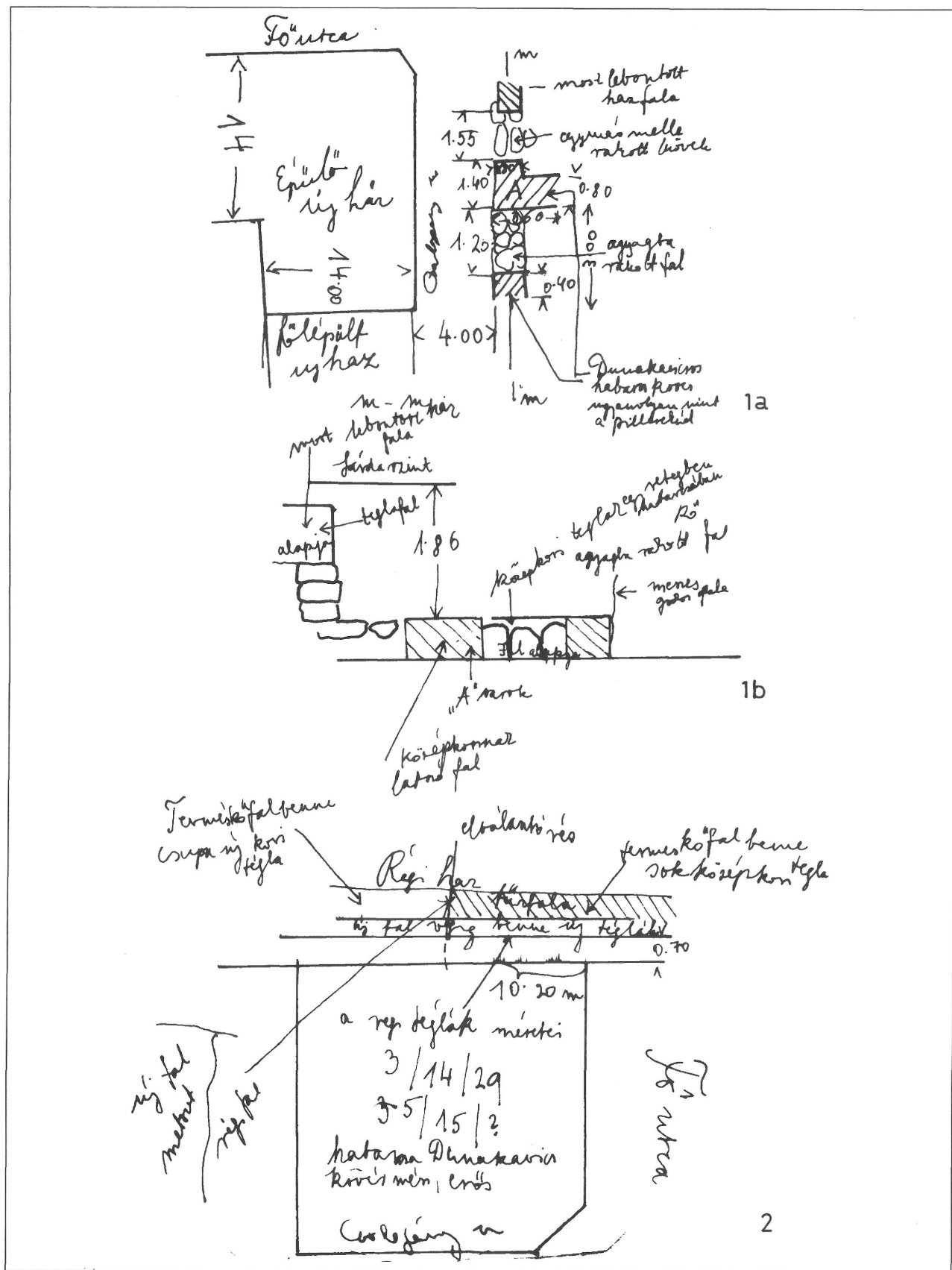
16. kép. Fő utca 68.: 1.a Az „a”, „b”, „c” kutatógödörök és az égetőkemence felmérése. Felszínrajz. (G/X 45b) 1.b Az „a”, „b”, „c” kutatógödörök és az égetőkemence felmérése. Metszetrájz. (G/X 46a) 2.a Égetőkemence felmérése. Felszínrajz. (G/X 45a) 2.b Égetőkemence felmérése. Metszetrájz. (G/X 45a)

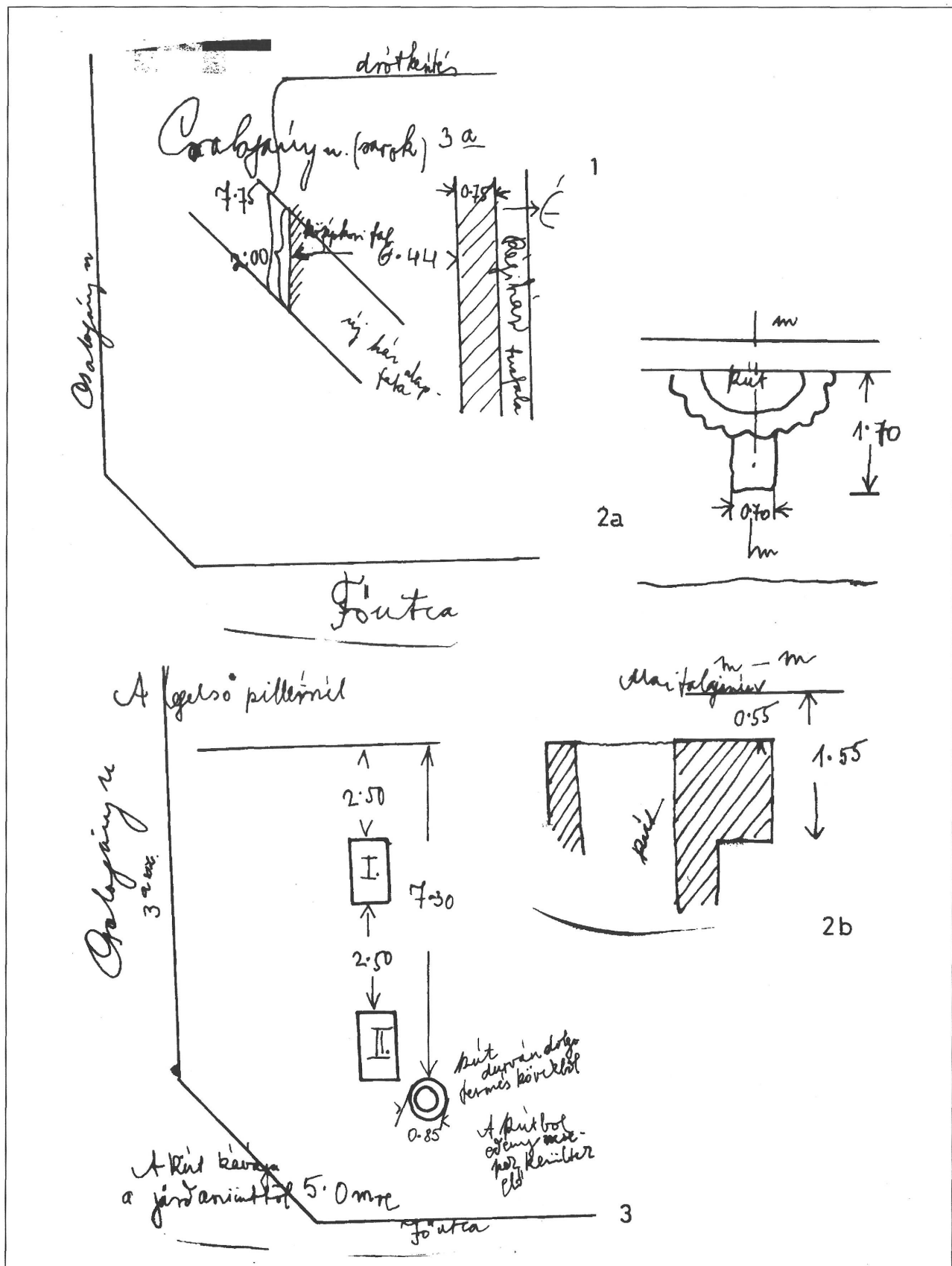
17. kép. A Csalogány utca 3/a sz. telken talált középkori falmaradványok összesítő rajza. Készítette Garády Sándor (BTM, Rajztár Ltsz.: 885)

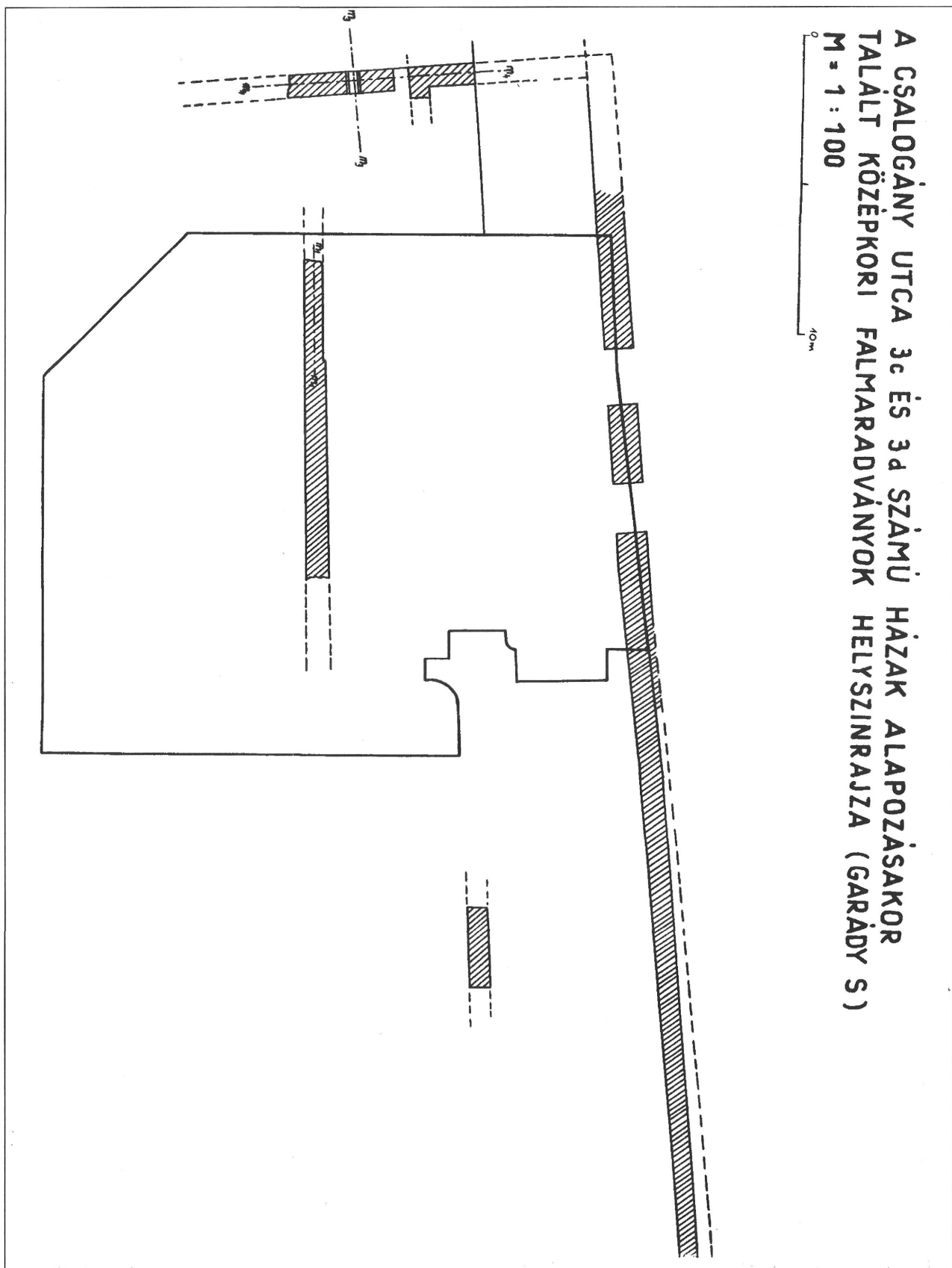
18. kép. Csalogány utca 3/a.: 1.a. Középkori falszakaszok a telken. Felszínrajz. (G/IX 38a) 1.b. Középkori falszakaszok a telken. Metszetrész. (G/IX 38a) 2. A telken talált személgödör helye. (G/IX 40a)

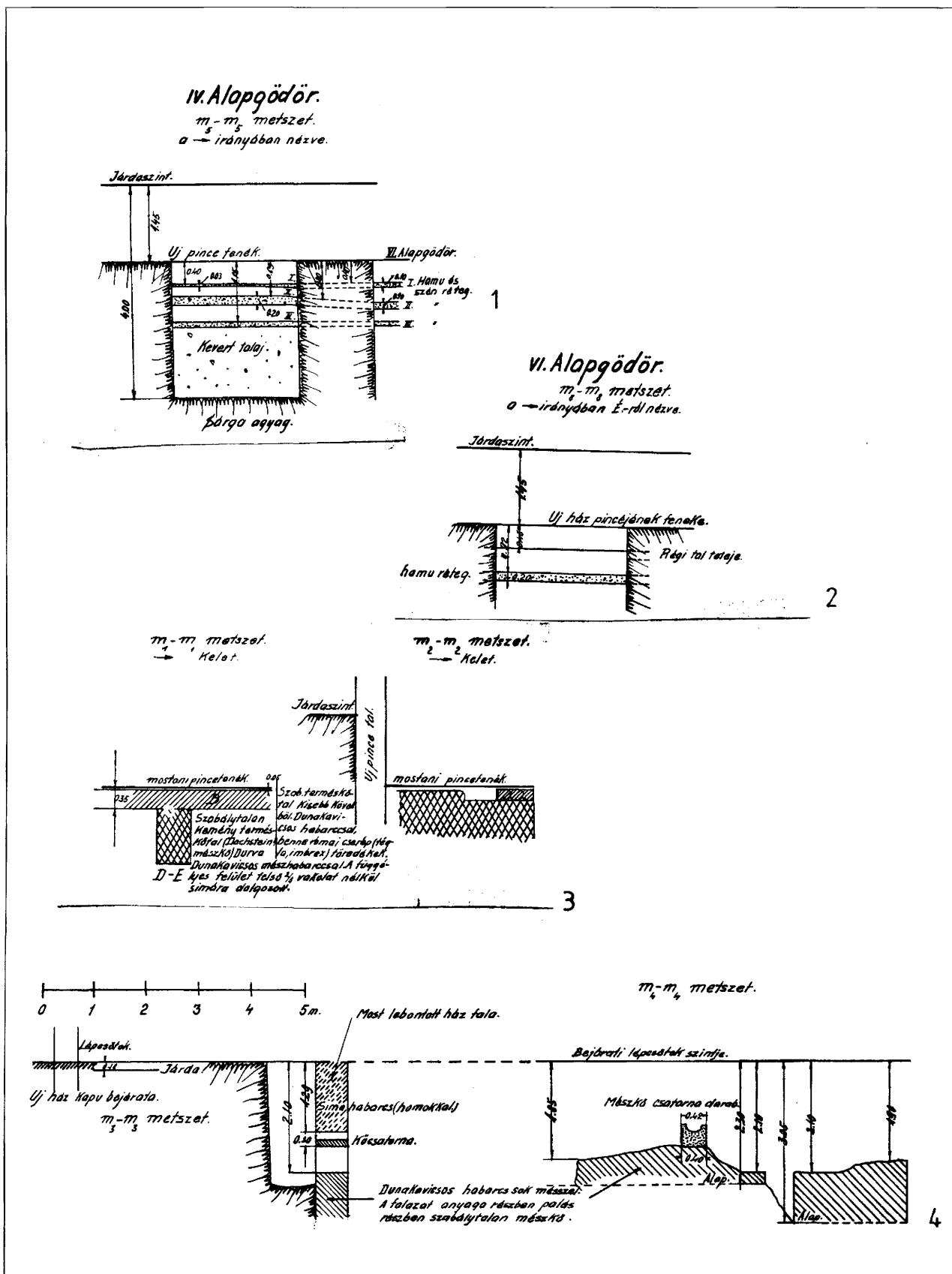
20. kép. Csalogány utca 3/a.: 1.a A telken talált K-Ny-i irányú falak. Felsőirrajz. (G/IX 38b) 1.b. A telken talált K-Ny-i irányú falak. Metszetrajz. (G/IX 38b) 2. A szomszéd (Fő u. 66) ház tűzfalában talált középkori faldarab. (G/IX 47a)

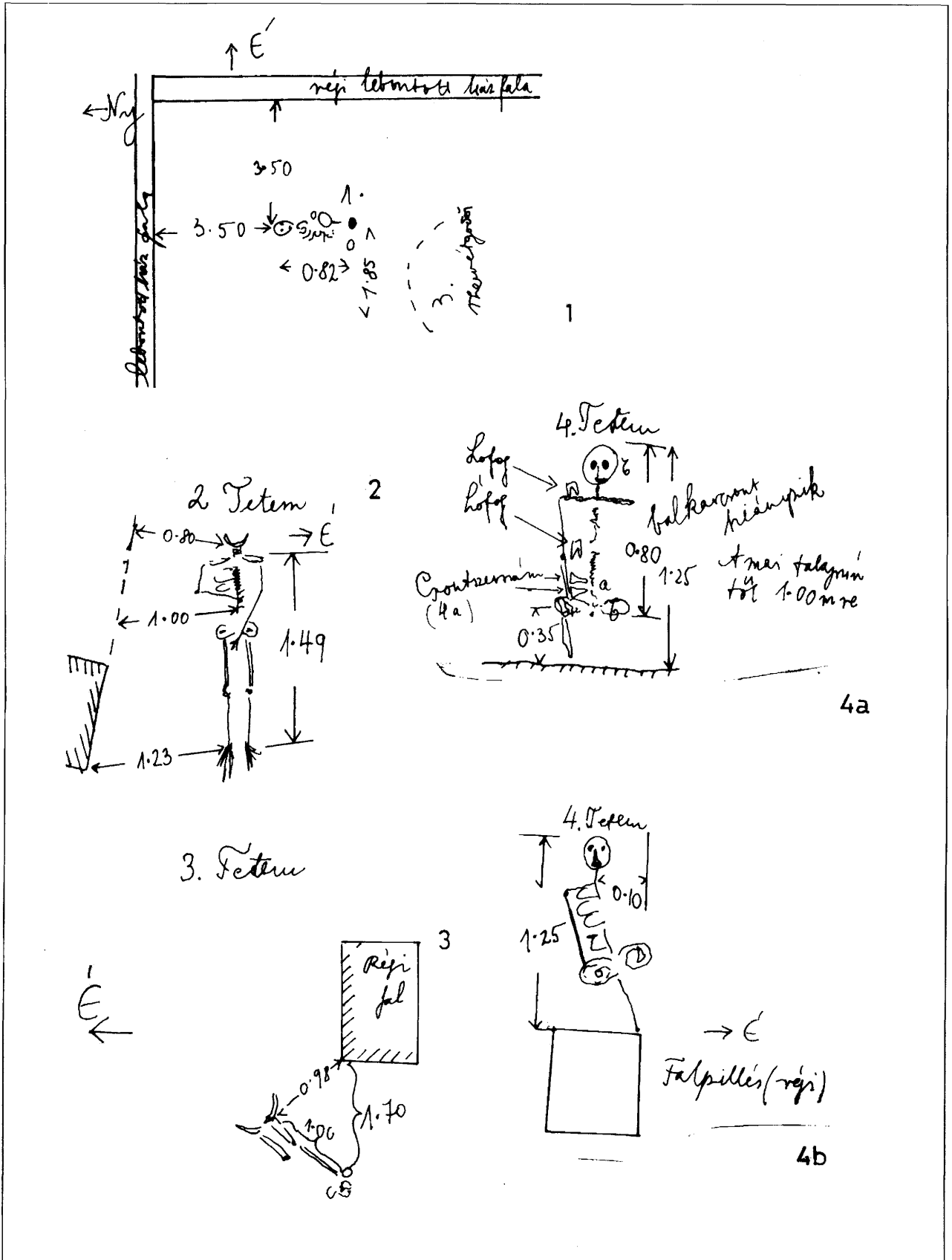
21. kép. 1. Csalogány utca 3/a. A telken talált K-Ny-i irányú falrészlet. (G/IX 45a) 2.a Csalogány utca 3/c. A telken talált újkori kút vázlata. (G/X 48a) 2.b Csalogány utca 3/c. A telken talált újkori kút vázlata. (G/X 48a) 3. Csalogány utca 3/a. A telken talált régi kút helye. (G/IX 42a)

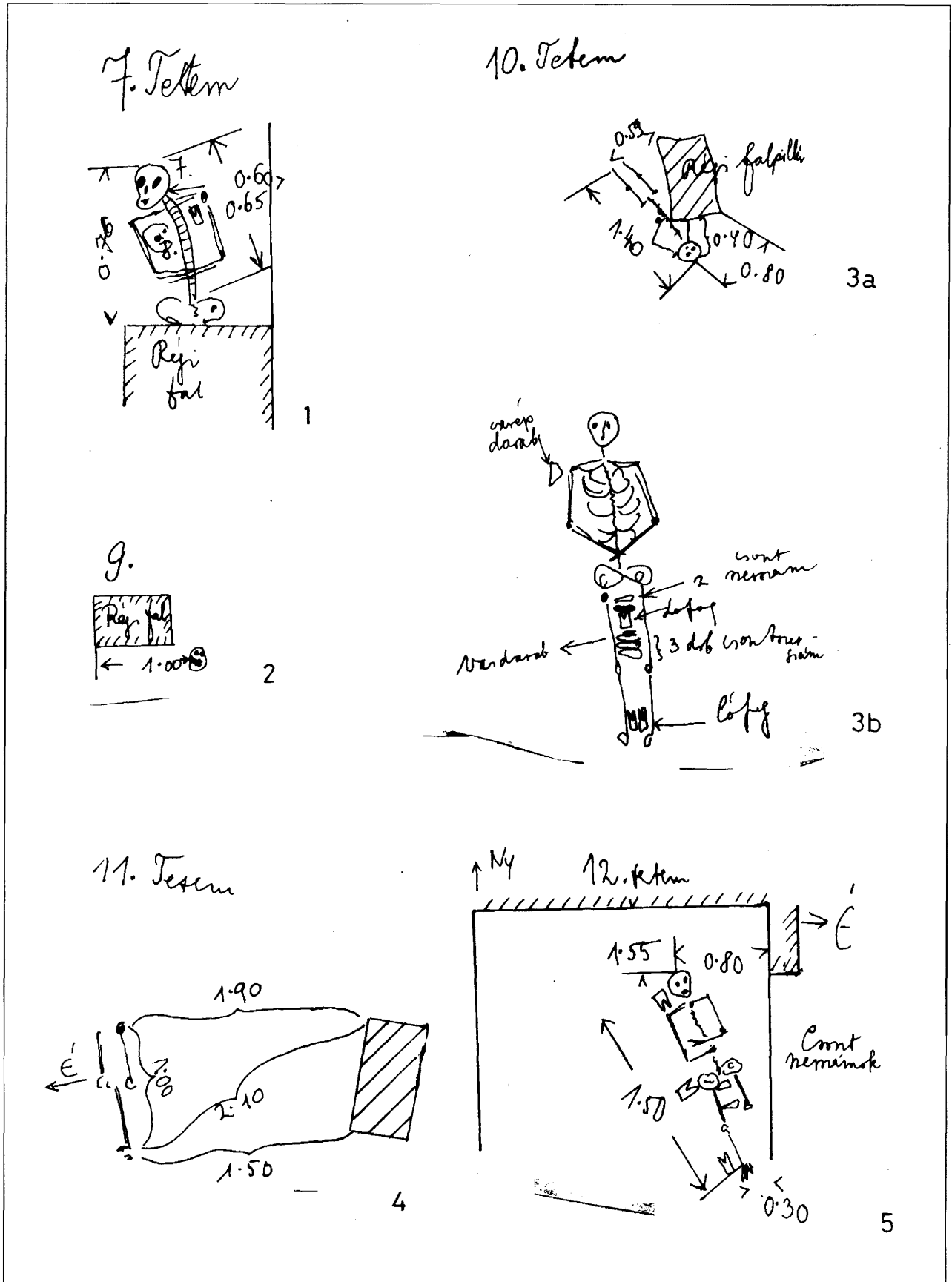
23. kép. A Csalogány utca 3/c és 3/d számú házak alapozásakor talált középkori falmaradványok helyszínrajza. Készítette Garády Sándor (BTM Rajztár Ltsz.: 8855)

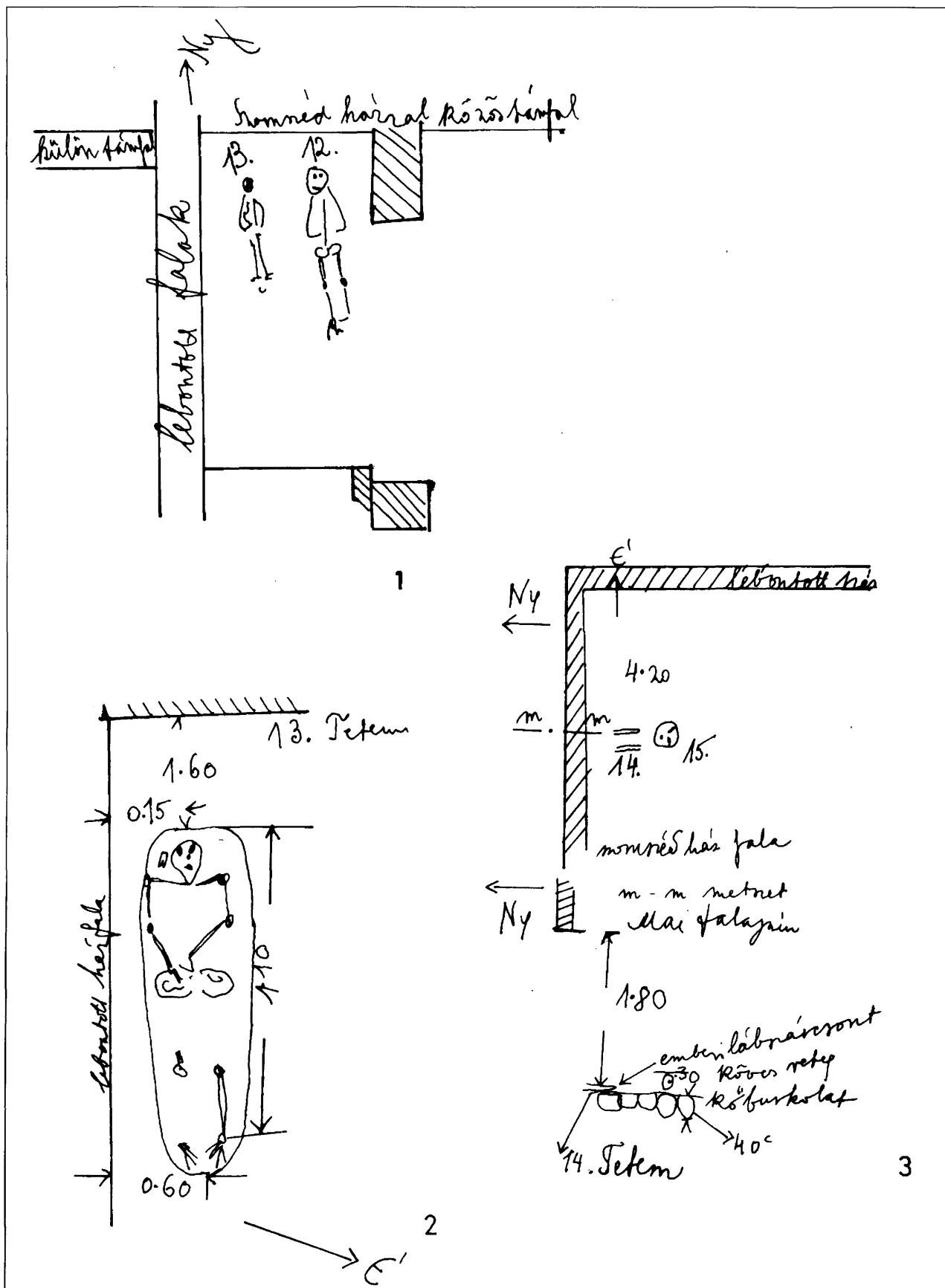
24. kép. Csalogány utca 3/d.: 1. A IV. alapgödör K-Ny-i metszete. 2. A VI. alapgödör K-Ny-i metszete. 3. m_1-m_1 és m_2-m_2 metszetek. 4. m_3-m_3 és m_4-m_4 metszetek. 5. Az V. alapgödör K-Ny-i metszete. (Garády Sándor rajzai. BTM Rajztár Ltsz.: 791)

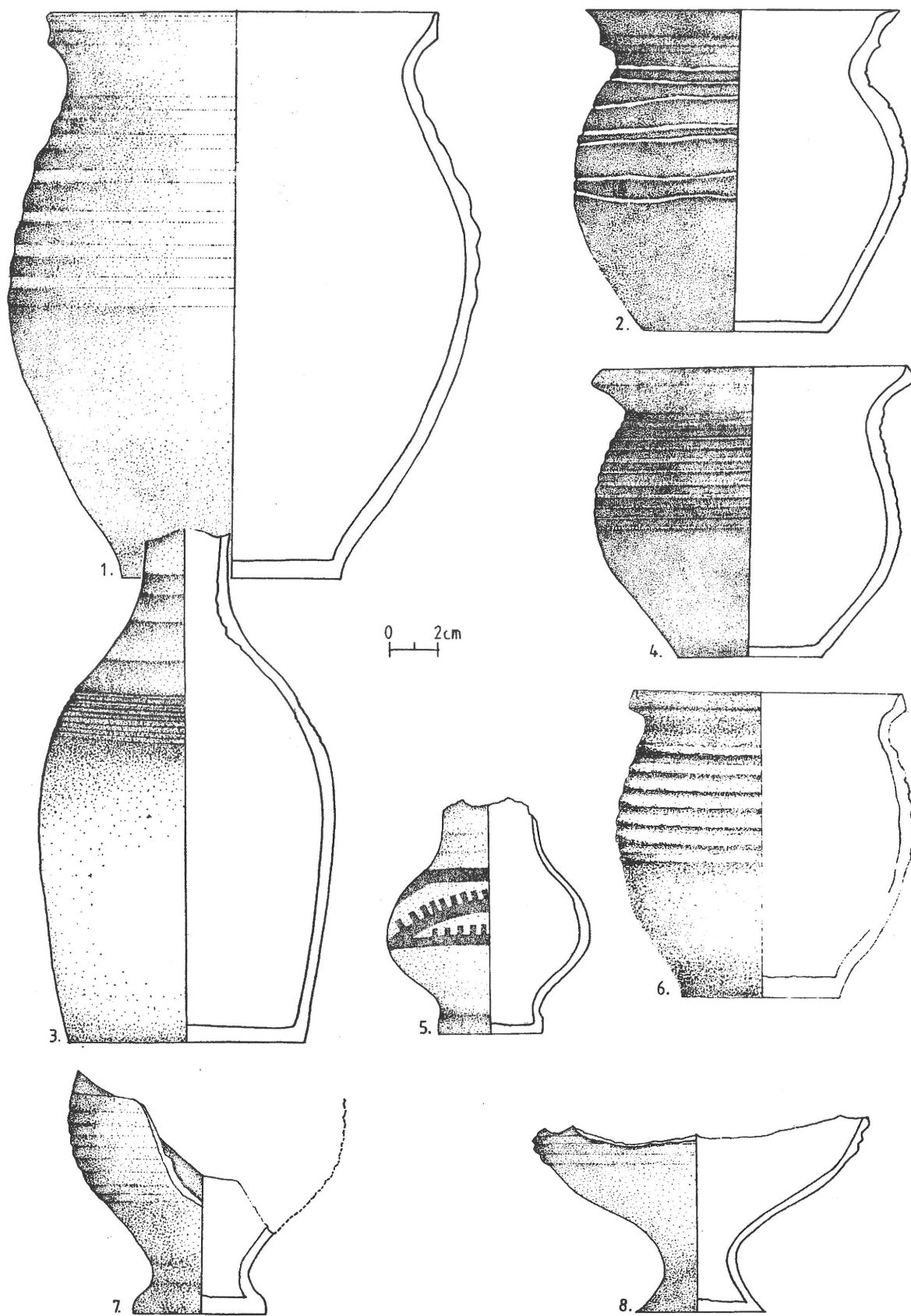
26. kép. Csalogány utca 7.: 1. Az 1. sír rajza (G/IX 58a) 2. A 2. sír (G/IX 60a) 3. A 3. tetem. (G/IX 62b) 4. A 4. tetem. (G/IX 61a) 5. A 4. tetem. (G/IX 61b)

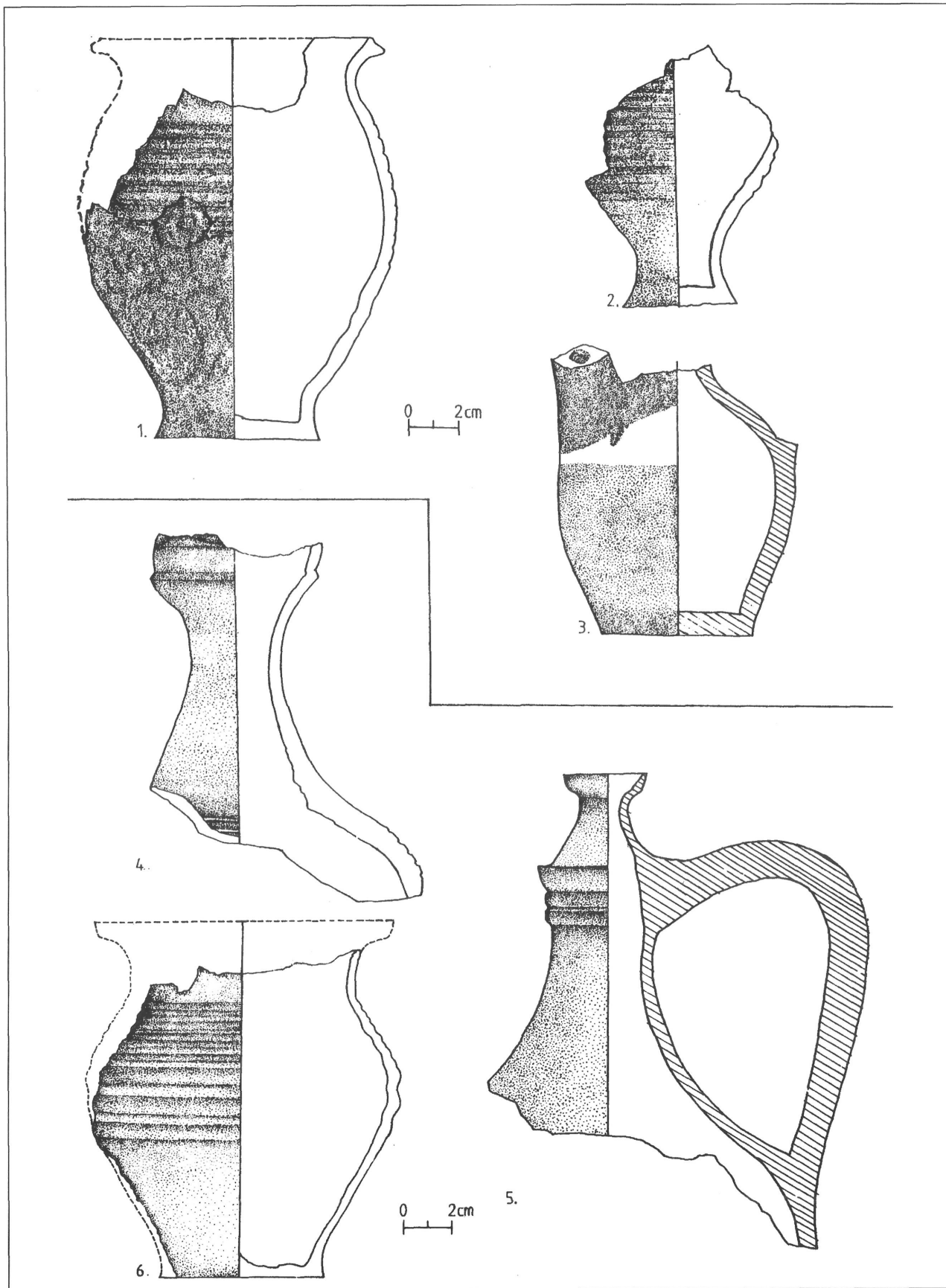
27. kép. Csalagány utca 7.: 1. A 7. sír (G/IX 62a) 2. A 9. sír (G/IX 62a) 3. A 10. tetem (G/IX 64a) 4. A 11. sír (G/IX 63b) 5. A 12. sír (G/IX 66b)

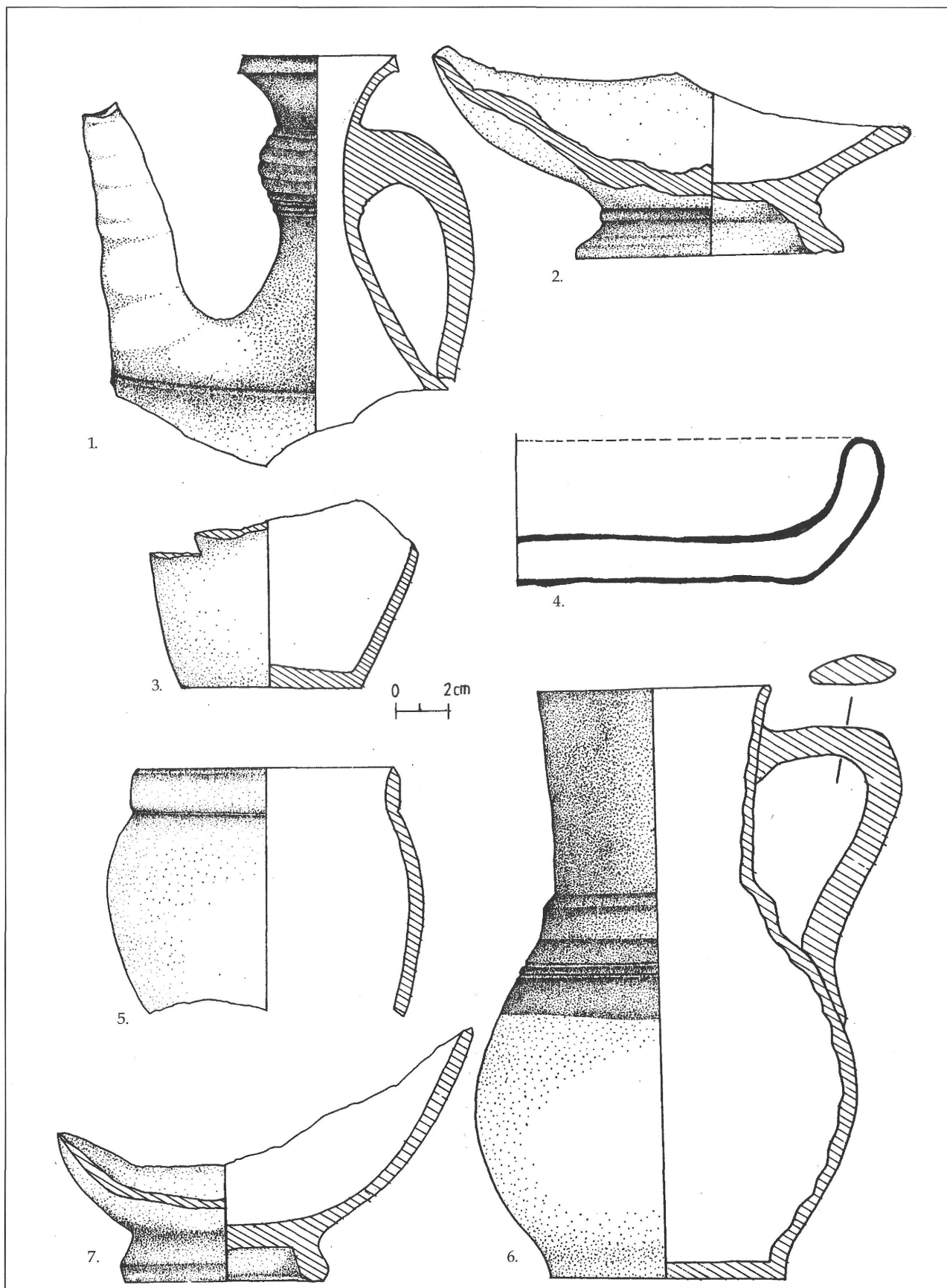
28. kép. Csalogány utca 7.: 1. 12. és 13. sírok. (G/IX 66a) 2. A 13. sír (G/IX 65b) 3. A 14. és 15. sírok (G/IX 65a)

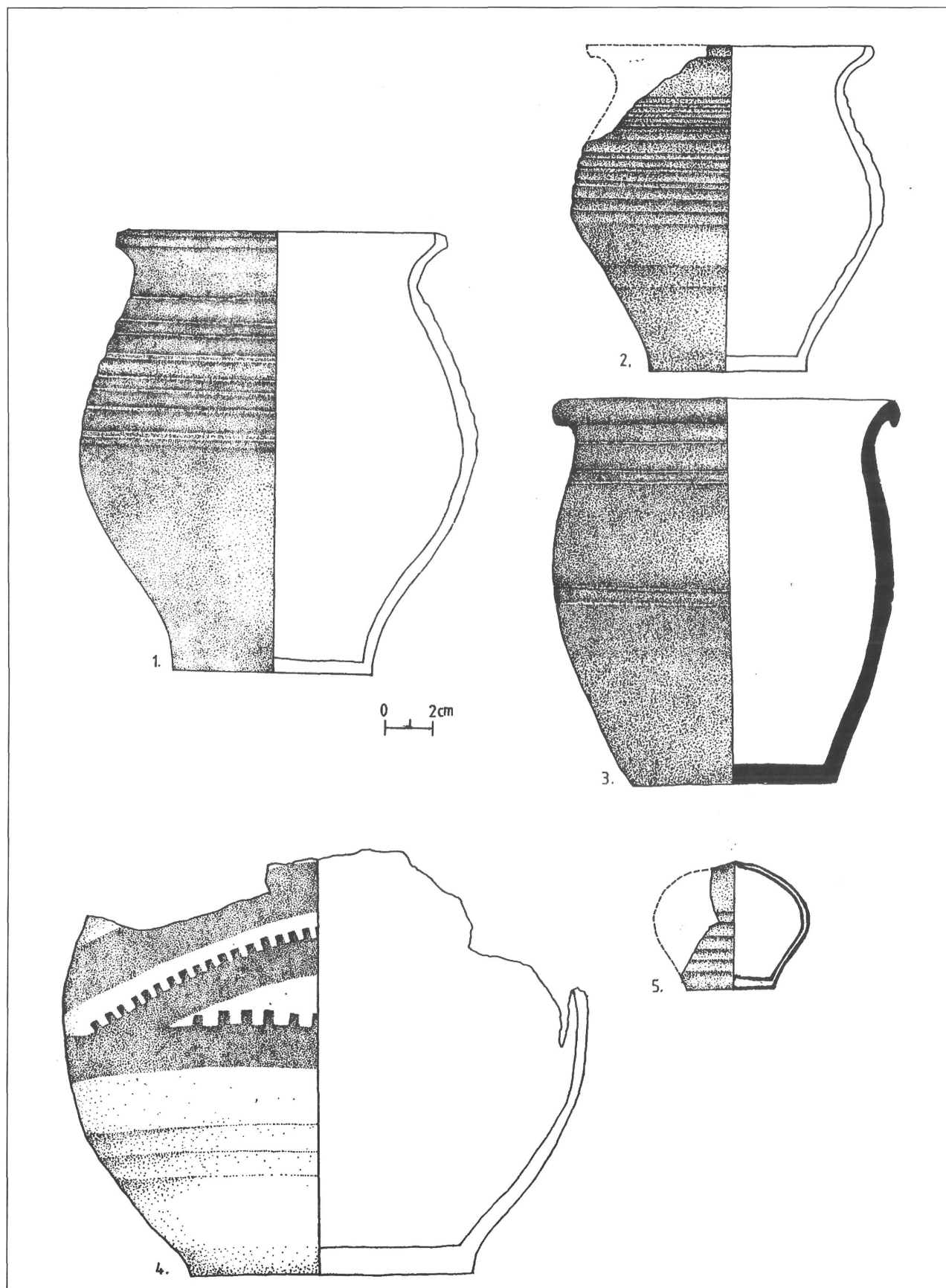
29. kép. Fő u. 68.: 1. Fazék. 2. Fazék. 3. Palack. 4. Kis fazék. 5. Kis korsó. 6. Fazék. 7. Serleg. 8. Serleg

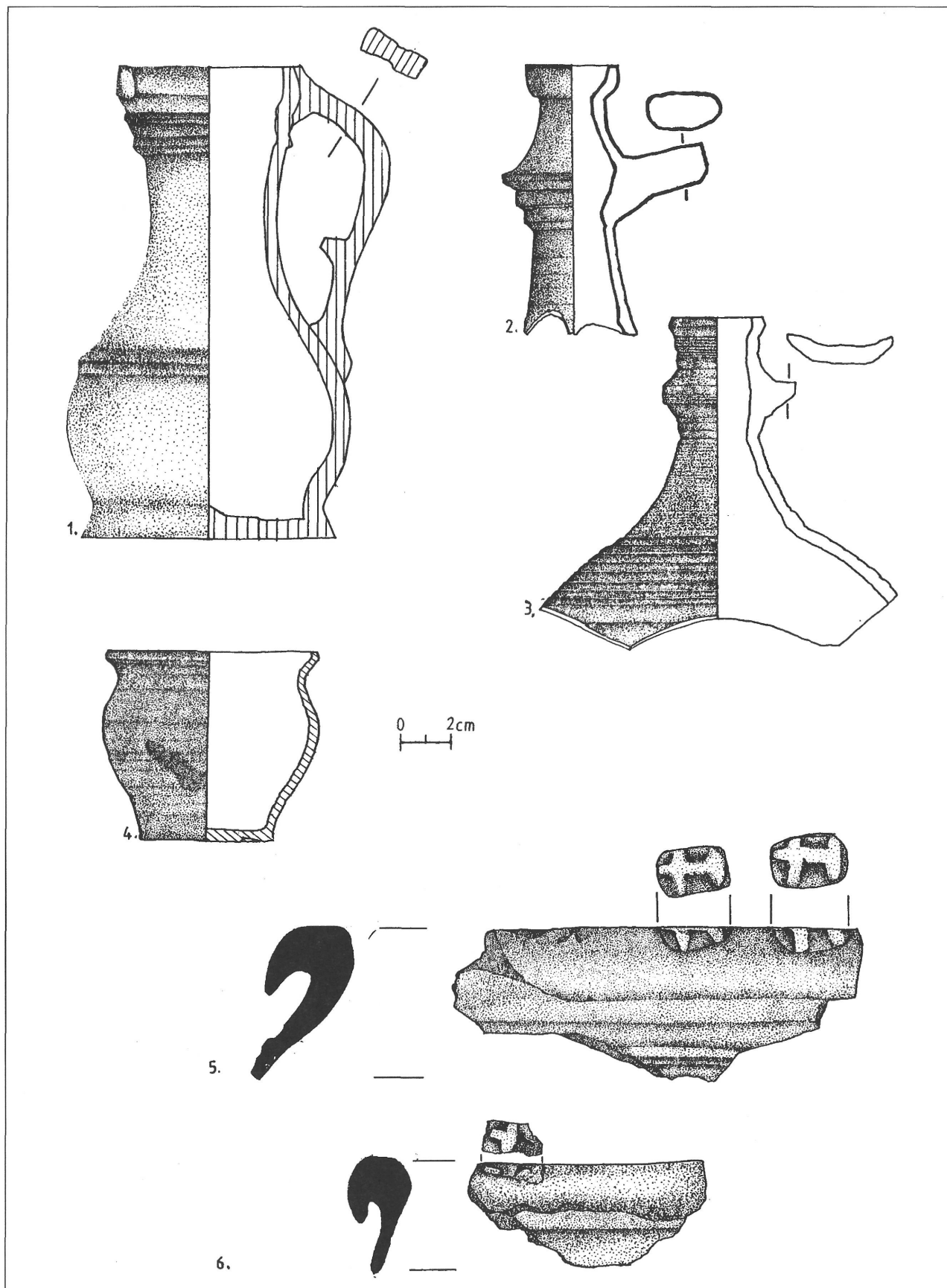
30. kép. Fő u. 68.: 1. Fazék 2. Serleg 3. Korsó 4. Palack 5. Korsó 6. Fazék.

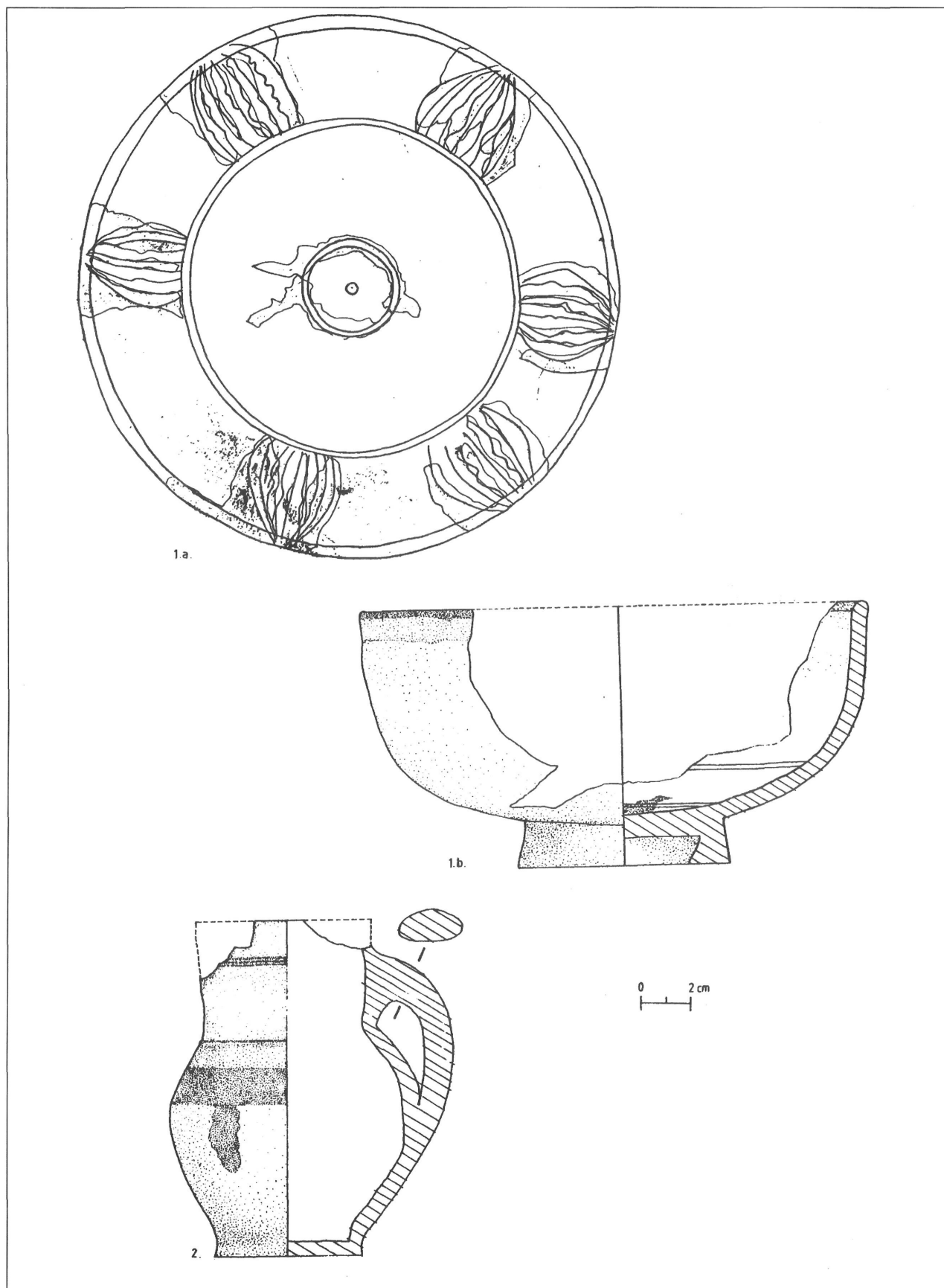
31. kép. Fő u. 68. „F” szemétdör: 1. Korsó 2. Talpas tál 3. Korsó 4. Sütőtál 5. Pohár 6. Kancsó 7. Talpas tál

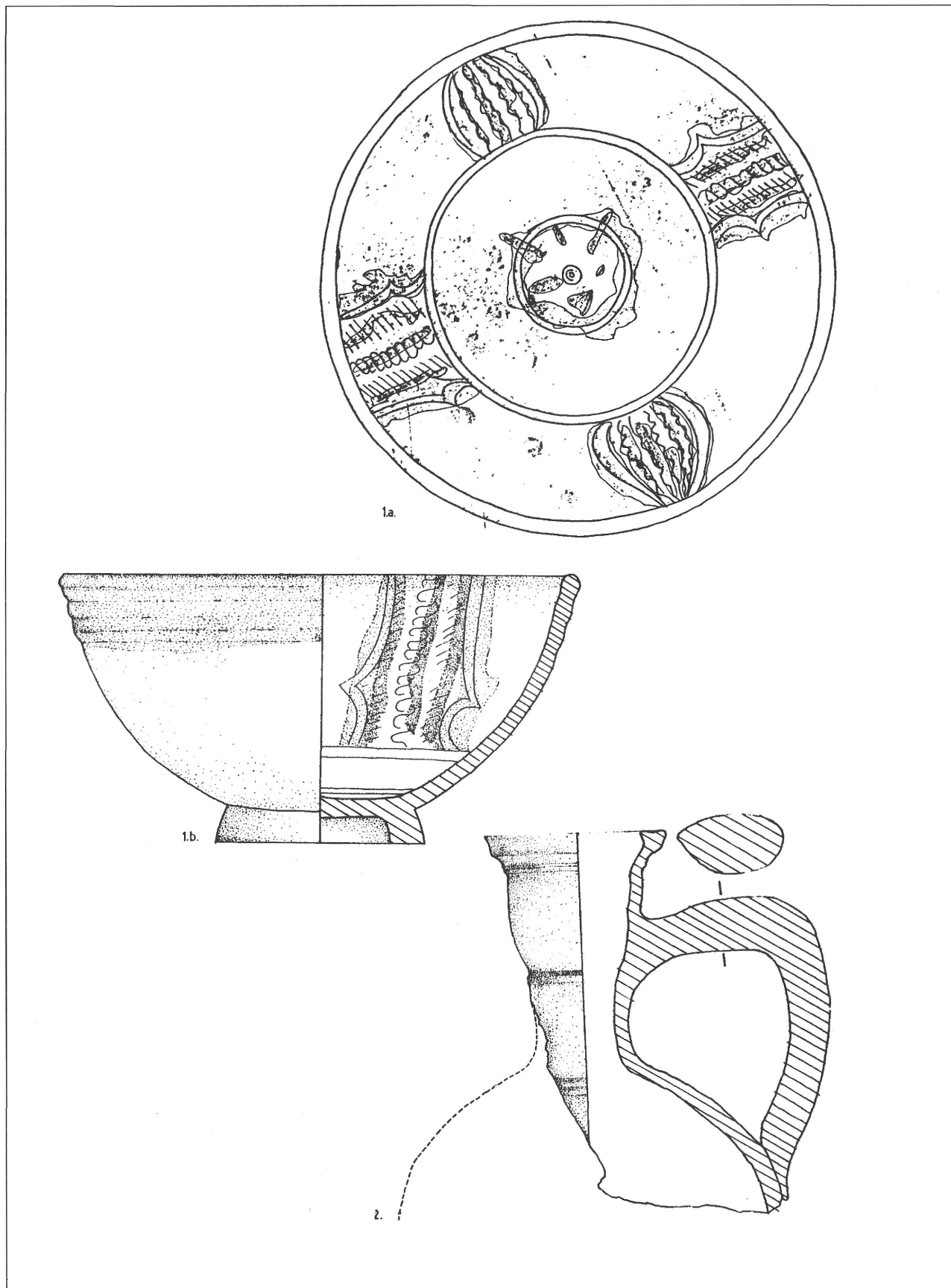
32. kép. Fő u. 68 „E” szemetgödör: 1. Fazék 2. Fazék 3. Fazék 4. Korsó 5. Persely.

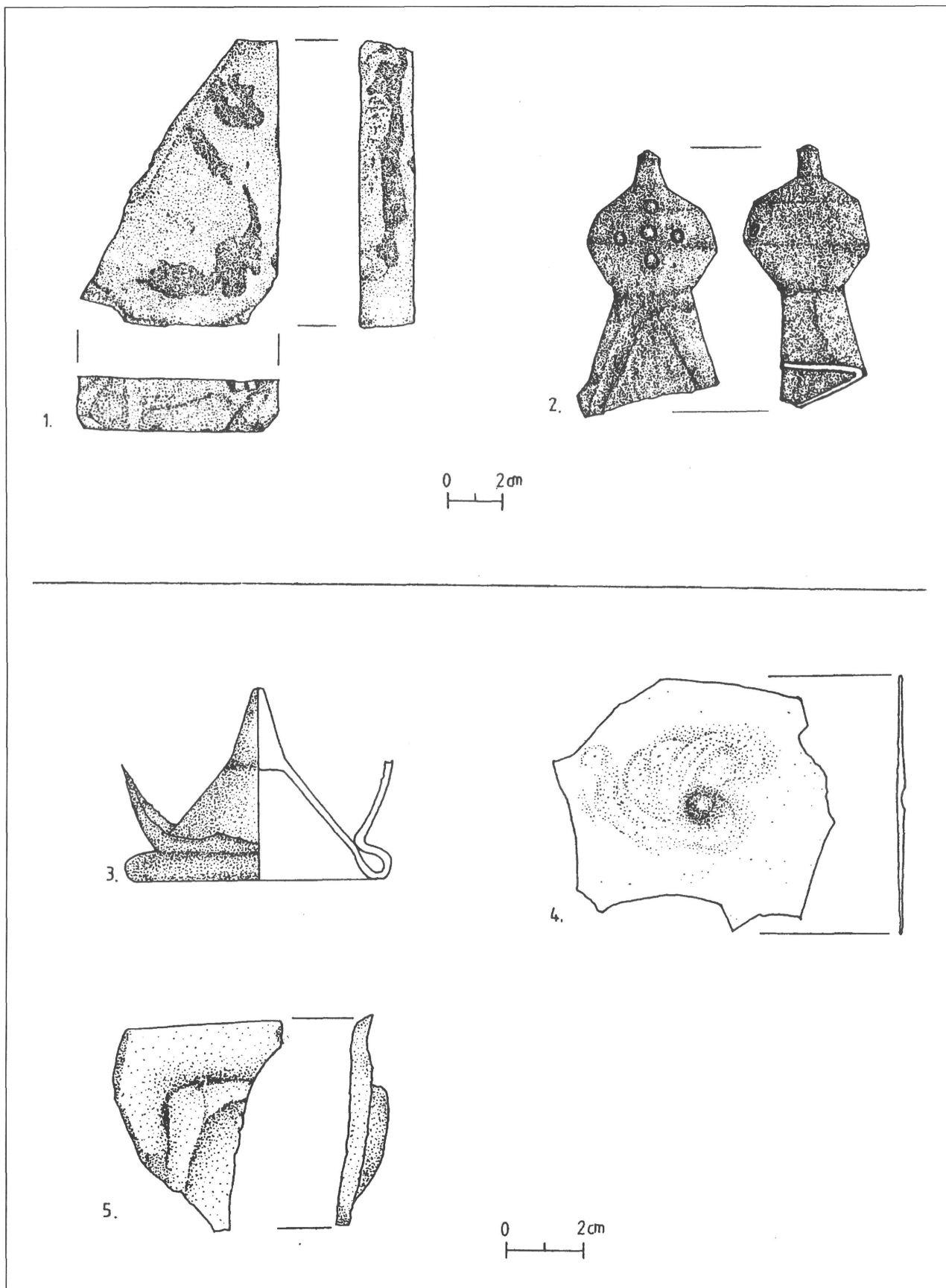
33. kép. Fő u. 68.: 1. Kancsó 2. Korsó 3. Korsó 4. Kis csupor 5. Bécsi fazék 6. Bécsi fazék

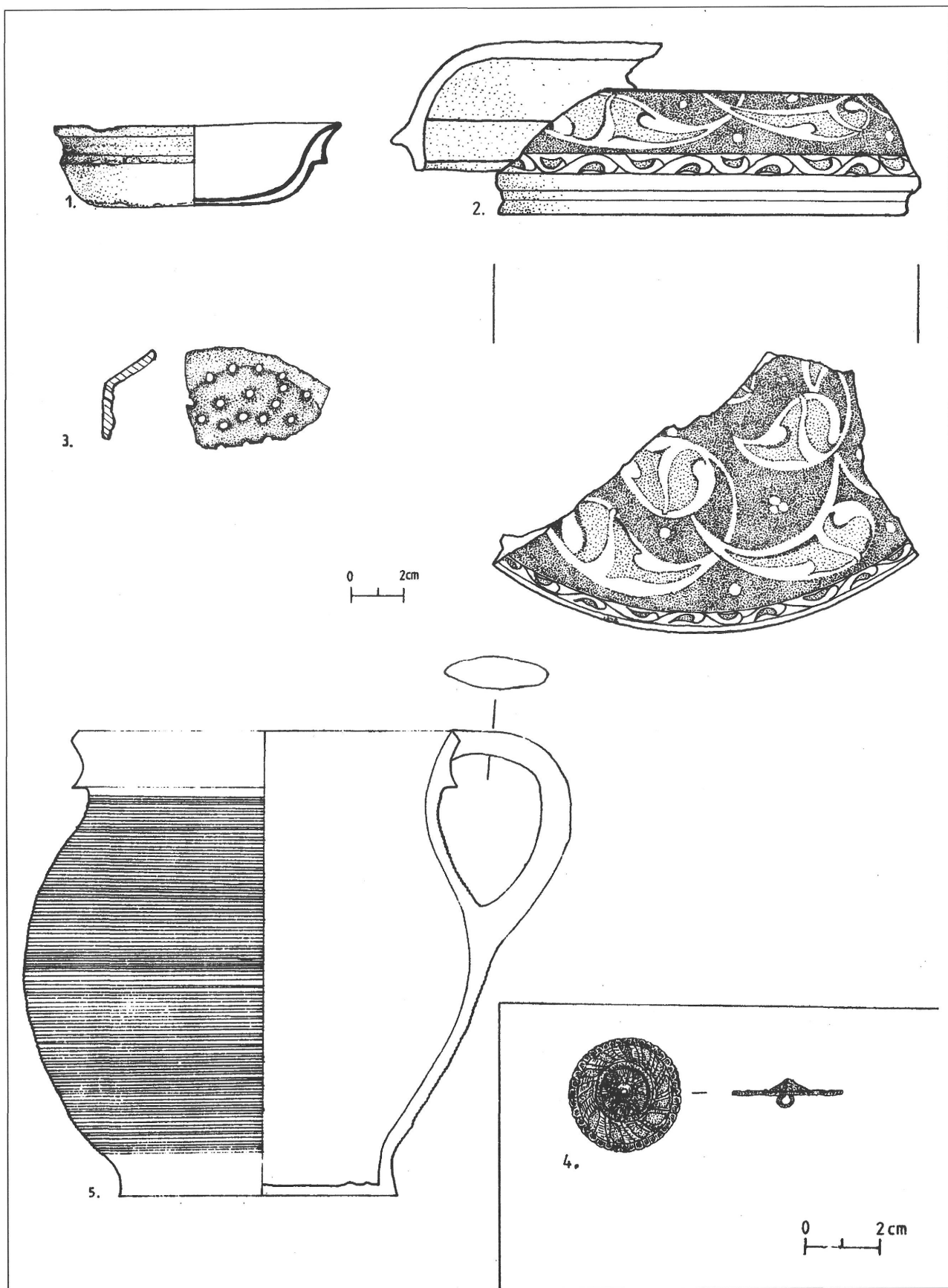
34. kép. Fő u. 68. „E” szemétdöör: 1.a-b. Talpas tál; Fő u. 68.: 2. Kancsó

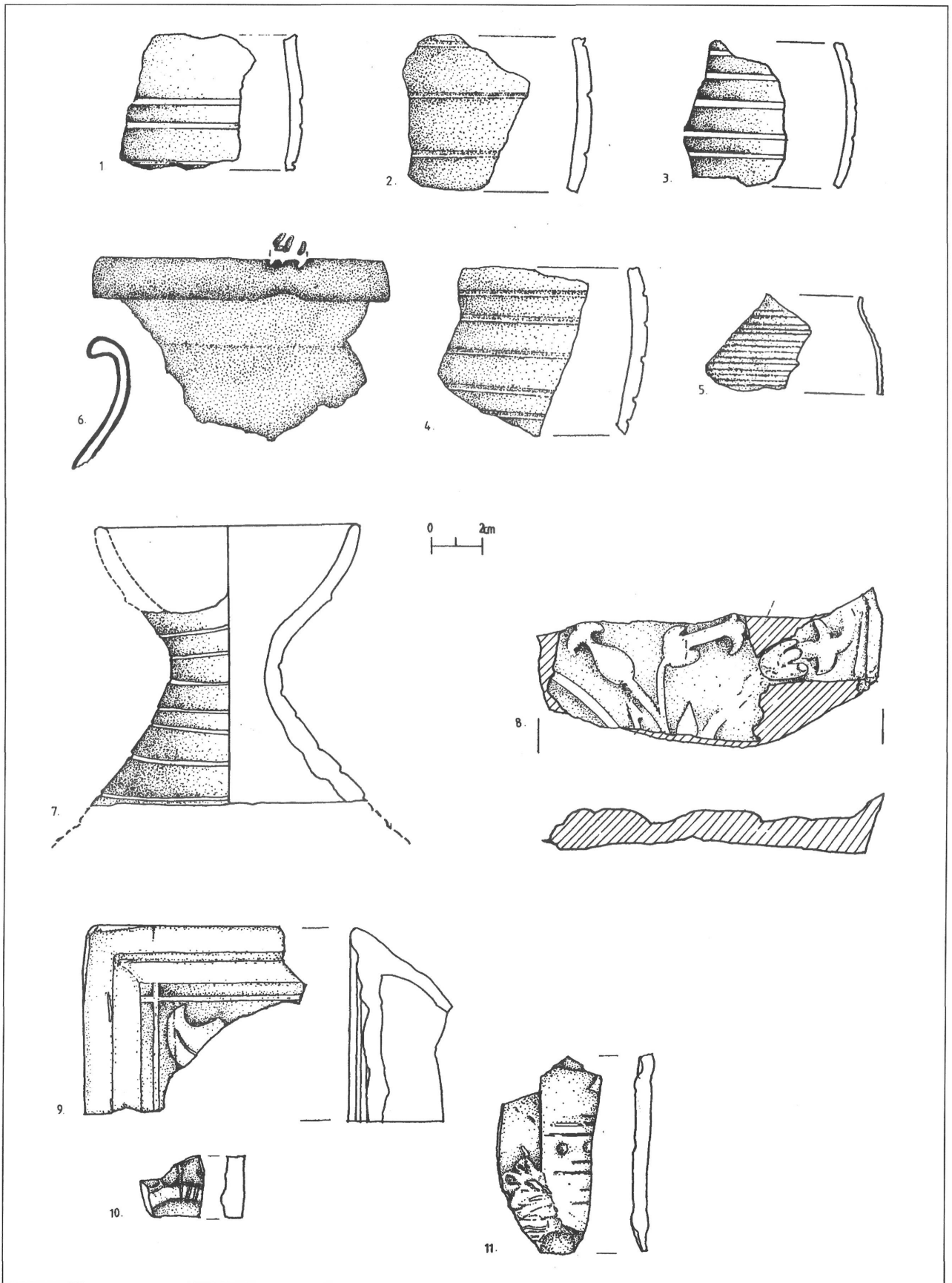
35. kép. Fő u. 68.: 1.a–b. Talpas tál 2. Kancsó

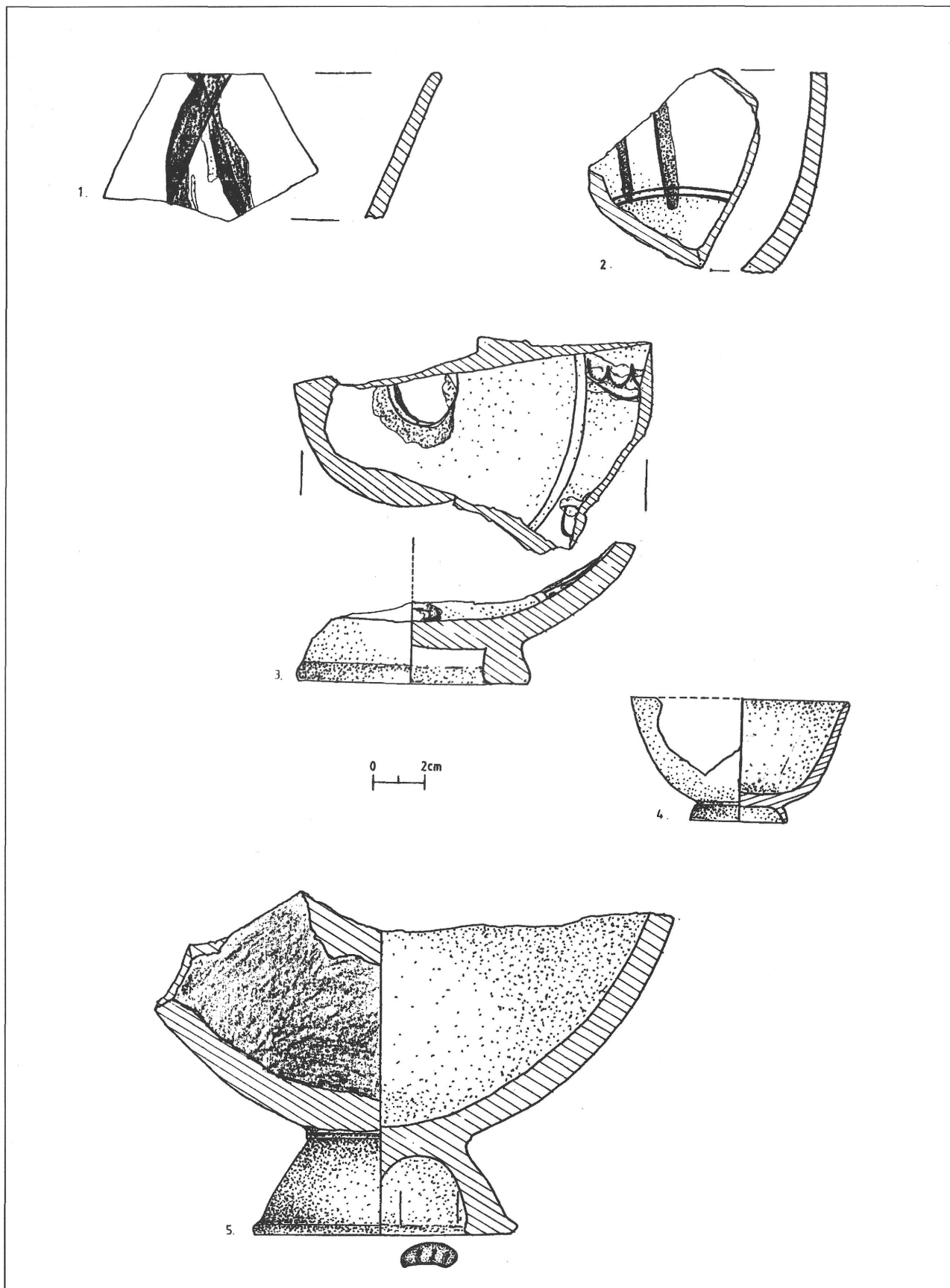
36. kép. Fő u. 68.: 1. Tetőcserep 2. Kályha oromdísz 3. Üvegedény 4. Ablakszem 5. Üvegtál (?)

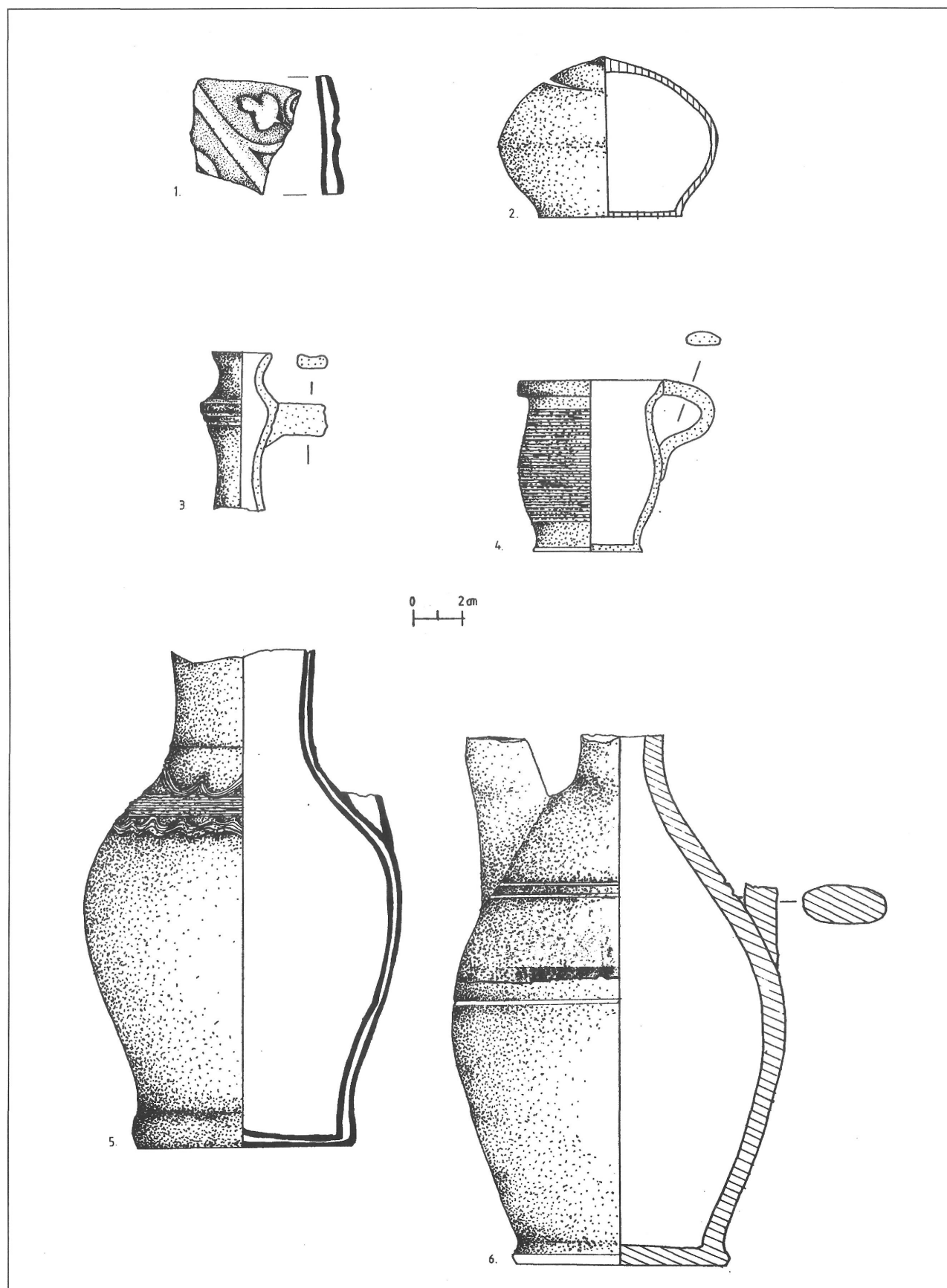
37. kép. Csalogány utca 3/c.: 1. Tálka 2. Fajansz fedő 3. Szűrő 4. Ezüst gomb 5. Füles fazék

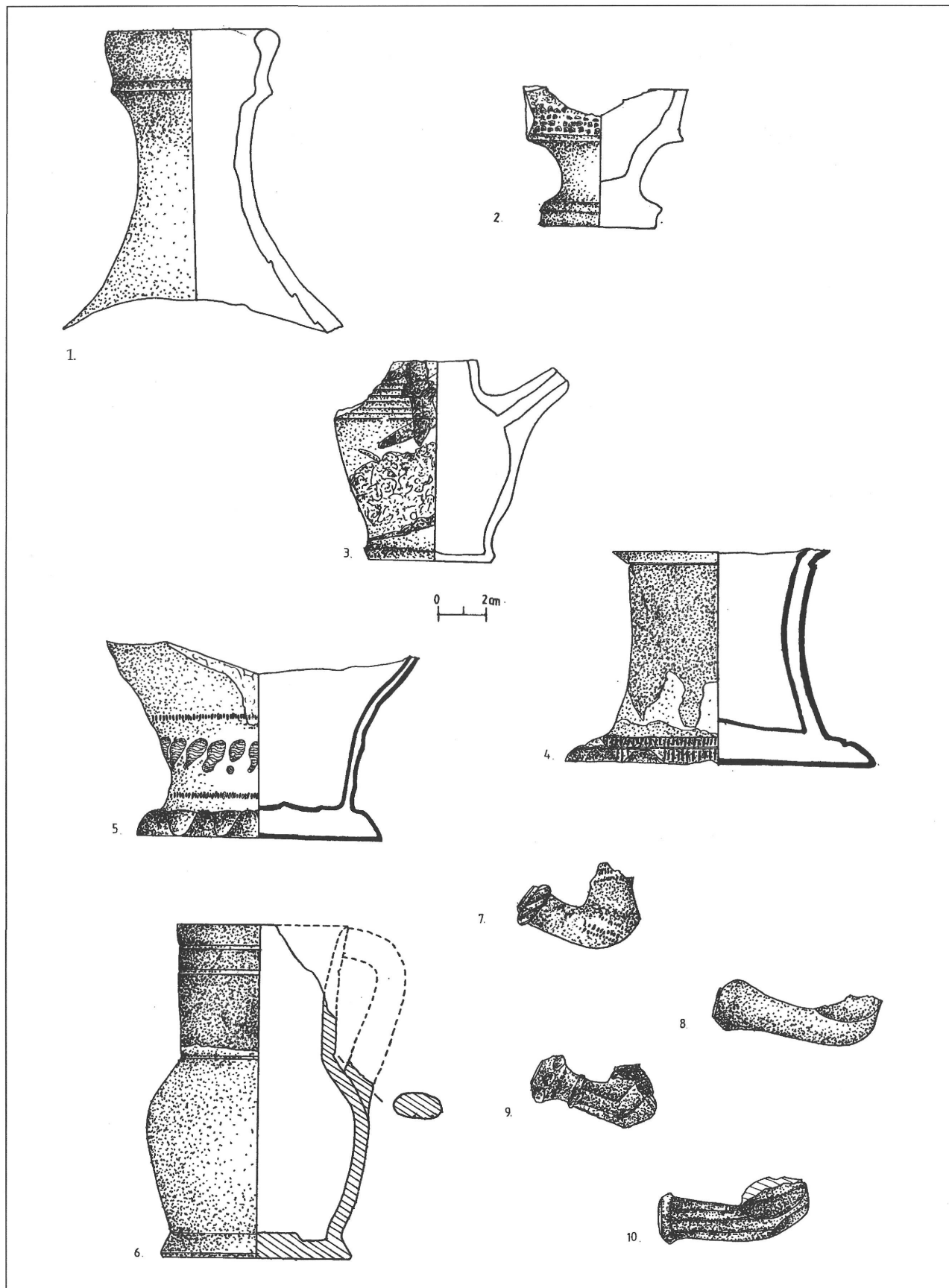
38. kép. Csalogány utca 3/c.: 1-5. Fazekak 6. Fazék 7. Palack nyak 8. Kályhacsempe; Csalogány u. 3/d?.: 9. Kályhacsempe 10. Kályhacsempe 11. Kályhacsempe

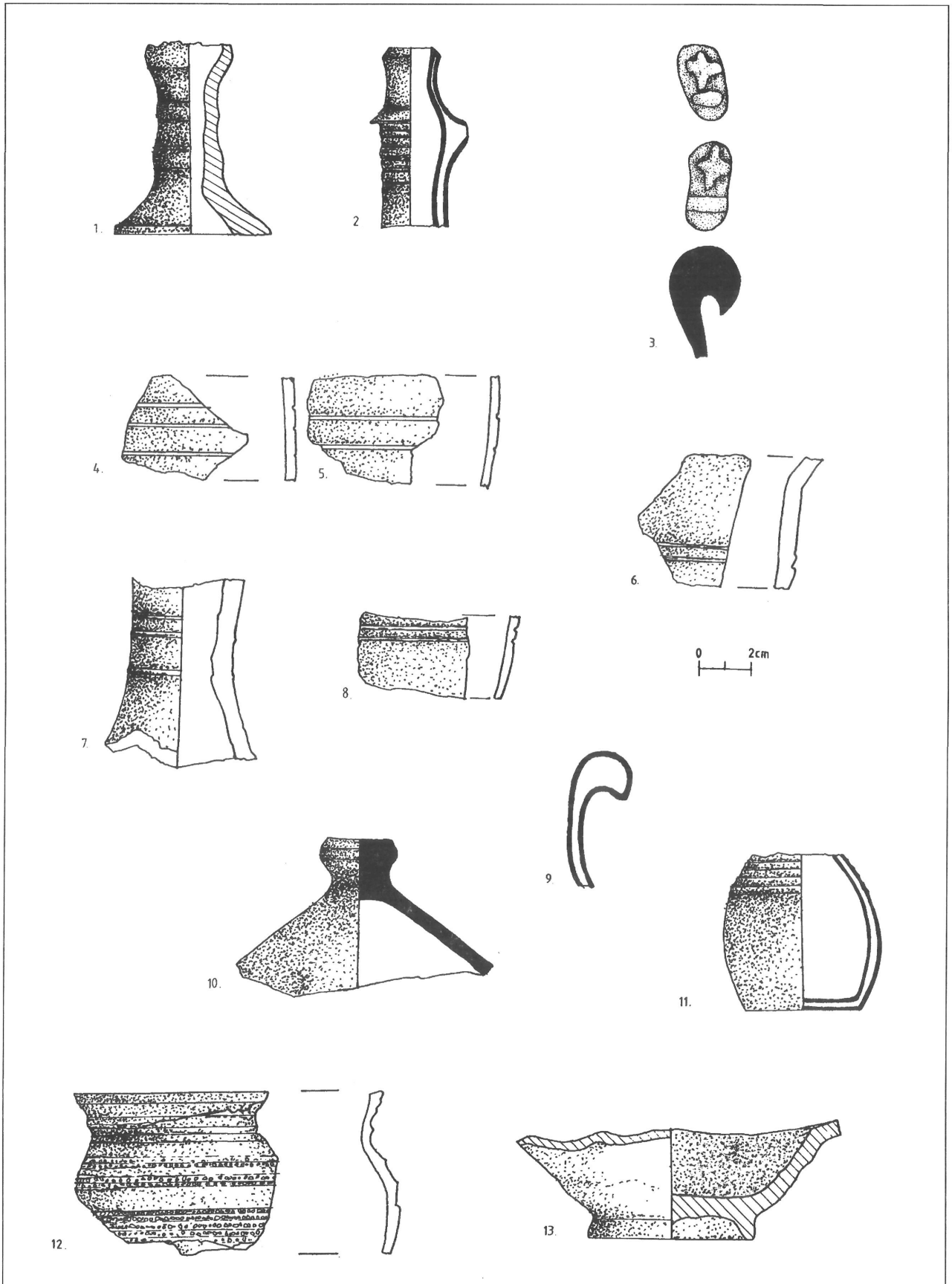
39. kép. Csalogány u. 7.: 2. Személgödör: 1. Talpas tál 2. Talpas tál 3. Talpas tál 4. Csésze 5. Talpas tál

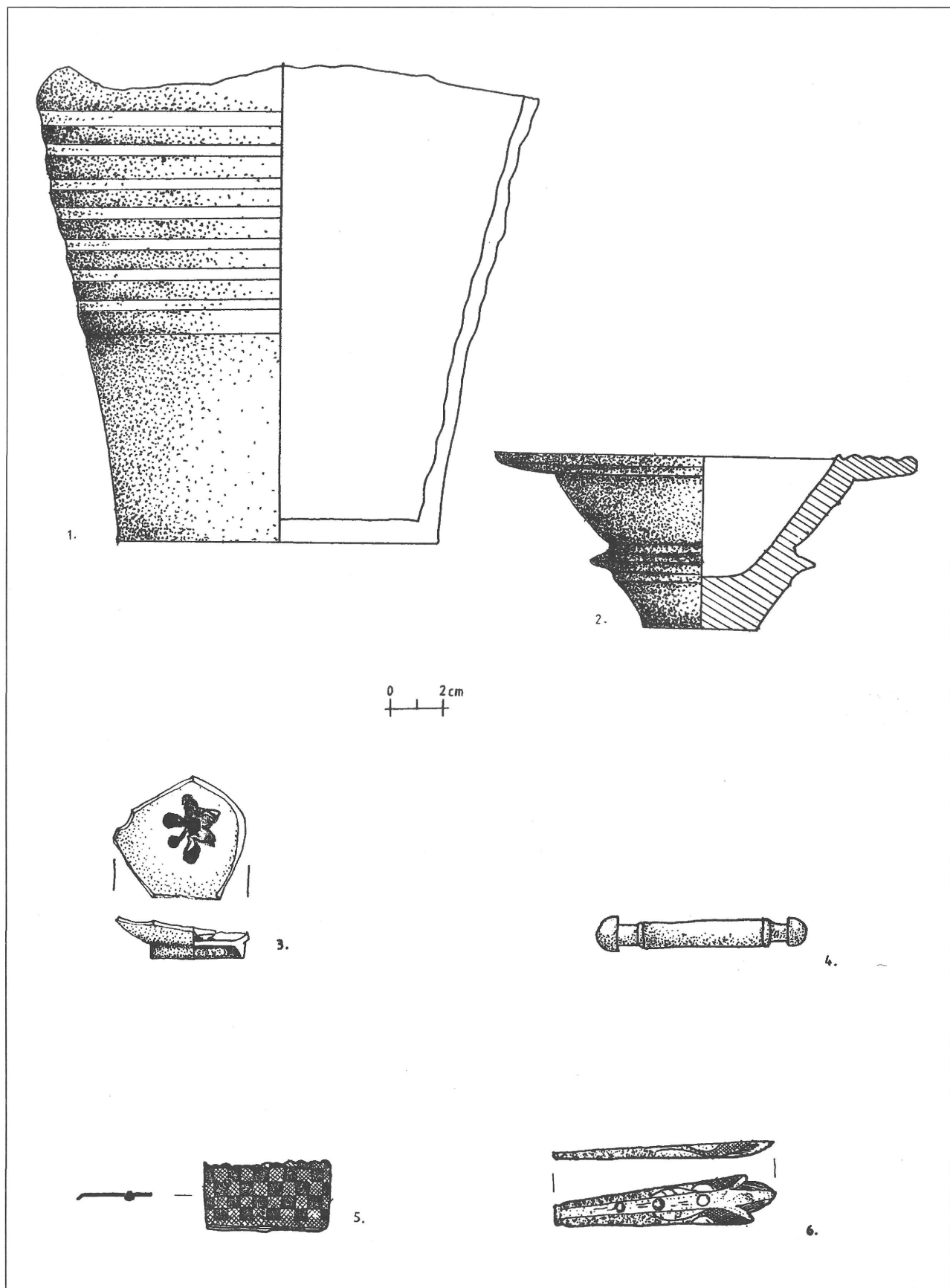
40. kép. Csalogány u. 7.: 3. személgödör: 1. Kályhacsempe 2. Persely; 2. személgödör: 3. Korsó 4. (játék) edényke 5. Korsó 6. Kiöntőcsöves korsó

41. kép. Csalogány u. 7.: 4. szemétdödör: 1. Palack 2. Serleg 3. Játékkorsó 4. Díszserleg 5. Korsó 6. Kancsó 7.-10. Pipa

42. kép. Csalogány u. 7.: 1. Gyertyatartó 2. Korsó 3. Fazék 4–6., 8. Fazék 7. Palack 9. Fazék 10. Fedő 11. Játék kosó 12. Pohár 13. Talpas tálka

43. kép. Csalogány u. 7.: 1. korsó 2. Török kályhaszem 3. Fajanszcésze 4. Csont övmerevítő 5. Rézlemezke 6. Késnyél díszítés